

semena, hitrice bele in rudeče, ajde, turšice ribniške, na Krajnskem pridelanega jeruzalemskega ječmena, zgodnje leče, deteljnega semena, češpelj, ježic, vinskega kamnja, Vipavskega Verhpoljskega vina; — pri deržavnem zajemu se je družba vdeležila s posojilom 2000 fl. (Dalje sledi.)

Gospodarske skušnje.

Žveplo zoper vertne polže:

„Lani sem bral“ — piše nek vinorejec — „da se terta plesnobe obvaruje, ako se potrese z žvepljenim prahom (žvepljenim cvetom). Ko pridem v nograd in vidim na nekem kraji vse polno te požrešne živali, veržem perišče žvepljenega cveta tje, in drugi dan ni bilo nobenega polža več tam viditi. Od tistihmal potresam žveplo povsod, kjer te škodljivce zapazim, in povsod zginejo berž.“

Da sadne drevesa rodijo debelejši sad.

Časnik „Fortschritt“ priporoča v dosego tega namena sledeče: „Na eno drevó cepi dvoje plemen sadja, in sicer eno zgodnjo, eno pa pozno; uno na juterno stran, to pa na večerno.“

Nekaj od žival.

Čbele kot vremenske prerokinje.

Pridne nabiravke medú predčutijo hitro vse vremenske premembe, posebno take, ktere jim so škodljive. Tudi nazznanjajo one take premene določno in za gotovo; treba je le, da mi na te vremenske znamenja pazljivo gledamo, ter jih razumeti si prizadevamo.

Ako čbele, letaje ob toplem jasnem vremenu, nekoliko blodijo in bernijo, kakor da bi žrela najti ne mogle, sledi v 24 urah dež. Je takih tavajočih čbelic le malo, dež kmáli preneha; jih je pa veliko, deževalo bode delj časa.

Ako se čbele v panji ščipljejo in tergajo, ako nemirne okoli panjev letajo, preden da v žrelo vlezijo, nastopiti hoče mnogo mokrine. Kakor dolgo — je lih vreme tačas lepo — to čbelno blodenje terpi, tako dolgo nimamo stanovitnega vremena pričakovati, če ravno vremenik na visoko kaže.

Že nekdanji Rimljani so na čbele pazili, ter po njih se ozirali, da bi prihodnje vreme previdili. Tako pravi starorimski pisatelj Plini: „Čbele predčutijo vetrove in deževje prihodnje, tedaj tistokrat ostajajo navadno domá.“ — Slavni rimski pesnik Virgili v svojem naukoslovnem pesmotvoru „Georgikon“, to je, „kmetijstvo“ imenovanem, govori prelepó o predčutji čbel, kar se prihodnjega vremena tiče. Pravi namreč, da, ko dež se bliža, čbelice ne opuščajo svojega dvora daleko, to je, se ne oddaljujejo od čbelnjaka; tudi ne zaupajo se nebu, kader jug iztočni dohaja, temoč pod mestnem ozidjem bivajo mirne, ter poskušajo le na kratko zleteti.

Gotovo bi se več vremenskih znamenj iz čbelnega življenja in djanja nabrali dalo, ko bi čbelarji ali prijatli narave čbele svoje natanko zapazovati, pa svoje v tem obziru pridobljene skušnje oznanovati hotli. O tem opraviu bi bilo pa treba, da bi pazitelji dnevnik imeli, in da bi va-nj pridno zaznamovali: 1) kakošno je povetrijje vsaki dan; 2) kako vremenik stoji, in 3) kaj ob tej dóbi čbele počenjajo ali kako se one vedejo sploh. J. Š.

Starozgodovinski pomenki.

Cvetlica Lotos *) in njeni pomen na noriških rimskih kamnih.

Razložil Davorin Terstenjak.

Sanskritsko jezično deblo, ktero tudi jezikoslovci imenujejo indoeuropejsko ali indogerman-

*) Prirodoslovci pišejo od te cvetlice: „Cvetlica Lotos (Nymphaea Nelumbo) je neznano krasna cvetica; cvetna krona ji žari v ži-

sko, obsega pet različnih rodov, katerih dve ste v Azii, tri pa v Evropi¹⁾. Aziatiške rodovini ste indiška in medo-perziška ali ariška, europejske pa kelto-germanska, slovansko-litvanska in gerško-latinska z umbriškim in oskiškim narečjem vred²⁾.

Pred svojim razkropljenjem so vsi indo-europejski jezici med seboj bili enaki. Razcepili so se že v predzgodovinski dobi, da nam ni mogoče časa izslediti, kadaj so vse germanske narečja, ali vse slovanske, vse keltiške ali gerške in latinske en jezik bile³⁾.

Litvansko-slovanske narečja so se od aziatskega bratinskega jezika, „sanskrit“ imenovanega, pozneje ločile, kakor klasiški in kelto-germanski, vendar še pred razdeljenjem aziatiške strani našega jezičnega okrožja v medo-perziško in indiško betvo⁴⁾. Na nar veči popolnosti in prvotnemu jeziku indo-europejskih narodov nar bolj podobni je ostal indiški sin. On ima bogastvo oblik, ktereга vsi drugi njegovi mlajši brati nimajo, akoravno tudi on ni pokvarjenju ušel. Tako, na primer, gledé glasnikov stojijo, kakor visokoučeni Bopp terdi, litvansko-slovanski jezici na starejši stopnji, kakor sanskrit. Litvansko-slovanski jezici še so ohranili izvirne gerloglasnice, ktere sanskrit po neboglasnicah nadomestuje. Tudi dokazati se dá, da je litvansko-slovanski jezik dosti besed v prvotnem pomenu ohranil, ktere v sanskritu že vprenesenem nahajamo. Tako je glasnik *k* starejši kakor temu glasniku enaki sanskritski glasnik *sh*, in litvanska beseda *akmu* (kamen) je v izvirniški obliki, kakor sanskritska enaka *ashman*⁵⁾.

Bopp dá veljati in tudi Kuhn⁶⁾, da so litvansko-slovanske narečja dalje z indiškimi kakor druge europejske betve naše velike jezične rodovine v zavezi ostale. Enakih misel je visokoučeni Grimm⁷⁾.

Kakor jezikoslovci v naj popolnejšem bratu indo-europejskih jezikov — v sanskritu — iščejo razjasnjenja pomenov besednih, tako basnoslovci v bogočastji indiškega naroda razjasnjenja podob basnoslovnih. Slovanski učeni može so že davno spoznali, da čudovitna sorodnost je med indiškimi in slovanskim bogočastjem; nemški so začeli v naj novejšem času tudi v Indii iskati ključa za razrešenje temnega nemškega bogočastja. Tako je, na primer, obče-hvaljeni nemški jeziko-, starino- in zgodovinoslovec dr. Adolf Holtzmann primerjal Nibelunško pesem z indiškimi pesmotvori⁸⁾. Pa ne samo podobe nemškega bogočastja so začeli primerjati z indiškimi, temoč tudi gerške in rimske. Tako je, na primer, učeni profesor Kuhn gerškega Hermejaso z indiškim Sarameyasom primerjal, in dokazal, da med indiškim, gerškim, rimskim in nemškim bogočastjem je zavez, in da soglasje v bitji

vem, nekoliko modrélem bagoru (purpuru); cvetni prah, svitel kakor čisto zlato, rumení potoke; modro in rudeče pa mehko perje se sklada v pahalčice; iz stebelnih nitk pa se spletajo najličniše zapestnice; zvezčiki (pušeljci) posušenih nitk se rosijo z dišečim oljem, da jih dekleta nosijo v nedriji“ itd.

¹⁾ Besedo „sanskrit“ učeni jezikoslovci rabijo v treh pomenih: prvič imenujejo prvotni jezik, ktereга so indoeuropejski narodi pred razkropljenjem govorili, sanskritski; v ti razmeri se smatrajo indoeuropejski jezici za sinove, — drugič se veli sanskritski jezik tisti, v kterem so staroindiški slovstveni spomeniki pisani, — tretjič imenujejo jezik sanskritski vsak drugi, kteri je brat staroindiškega, tako, da se tudi jezik gerški, latinski, nemški, slovanski zna jezik sanskritski imenovati.

²⁾ Pott „Etymolog. Forschungen“ I. XXX.

³⁾ Bopp „Ueber die Sprache der alten Preussen“ str. 4.

⁴⁾ Bopp. I. c.

⁵⁾ Bopp. I. c. str. 7.

⁶⁾ Kuhn v bukvah „Webers indische Studien“ I. 187.

⁷⁾ J. Grimm „Gesch. d. deutsch. Sprache“ I. 171.

⁸⁾ Holtzmann v svojem delu „Untersuchungen über das Niebelungen-Lied“ posebno primerja Sigfridovo povest s povestjo indiškega junaka Karna-ta, ktera se v Mahabharati nahaja. Tudi H. Lev je to sorodnost pretresoval (glej: „Zeitschrift für deutsche Mythologie“, herausg. v. Wolf I., 2. str. 113.)

božanstev pri teh narodih ni gol primerlej, ktero bi se dalo iz občinskega početka vsake natorne vere razložiti, temoč da to soglasje izvira iz edinih misel, ki so bile vsim tem narodom lastne, in iz zapopadkov, ktere so iz stare domovine seboj prinesli *).

(Dalje sledi.)

Ozir po svetu.

Zemljanke Malorusov.

Že stari Herodot nam pripoveduje, da v južnih štepah Čudov ljudje v zemeljskih jamah stanujejo, ki jih toraj tudi „skrite“ ali „v zemlji bivajoče“ imenuje.

In taka je tudi še dandanašnji. Še zdaj prebiva Malirus s svojo družino v kočici, ki je na pol pod zemljo, in ki jo toraj „zemljanko“ imenuje. Zavolj hude vročine poleti in groznega mraza pozimi se v štepah (pušavah) južne Rusije ljudje s svojimi stanišči na pol v zemljo zakopavajo, kar tim lože učinjajo, ker se jim po suhih štepah mokrote ravno ni treba bati. Oni naredé jamo po 2 ali 3 vatre globoko, in tako dolgo in široko, kakor dolga in široka ima kočica biti. Na vsakem koncu te jame, po dolgem, kakor tudi v sredi nje, postavijo bervno (bruno), vse tri so enako visoke. Čez te bervna položé zgoraj še eno počez, in to je strešje. Srednjemu, po koncu stoječemu bervnu pravijo „podporka“, zgornjemu počeznjemu „svolok“ ali „poperečina“. Čez to poperečino tedaj naložé od severne strani od zemlje gori teruja in terstja in omečejo vso s perstjo in rušinjami. To vse se sčasoma z visokim plevelom in travo obraste, in od severja taki kočici bližaje se ne vidiš družega, ko majhno zeleno gomilo. Taka je od severne strani; od tod je tedaj gosto ruševje varuje. Proti jugu pa se kočica kake dve lakti od tal kviško dviga. Stena je z ilovino zamazana, in v glino ste kake dve steklene čepinji za okni vstavljeni. Tako kočico viditi je zares čudno; z njenimi majhnimi okenci, zeleno streho in travo obraščeno zadnjo steno dozdeva se ti, ko da biravno iz zemlje rastla. Lahko je misliti, da v takih zemljankah so ljudje spravljani, kakor kertovi, in naj po štepi tudi naj hujši vihar burí in razsaja, — kaj je njim mar v njihovi gorki luknjici!

Spredaj peljejo v globino s strešico pokrite stopnice, ki imajo dvojne vrata, zgoraj ene in zdolej ene. In tako je tudi pri vratih mrazu in vročini pot zaperta.

Kakor za ljudi so narejene tudi za domačo živad stanišča, le nekoliko manj popolnoma. Vsaka versta živali pa ima svoje vlastno stanovanje. Goved, ki je poleti tako večidel na štepi, ima pozimi štirivoglato jamo, ki je proti severji tudi s terstjem in ruševjem zadelana in zavarovana, proti jugu pa celó odperata. Posebno jamico ima konjiček, posebno spet prasé; ena jamica je za ovce, druga, s palicami in protjem opletena in ograjena, za kokoši; tretja za race itd. Kdaj pa tudi, ako okolščine tako nanesó, to ali uno tih živalic k sebi v hišo vzamó; le ubogi psi si morajo svoje jamice sami kopati. Za race izkopljejo kar v sredi dvorišča majhno jamico, kaka dva čevlja dolgo in čevlj široko. V to jamico vlijejo zdaj pa zdaj kako vedro vode. Krog in krog je z glino zamazana, da parst tako naglo vode ne popije. In to je celo stanovanje rac — uboge revice! — Če to celo pohištvo naših ljubih jamarjev pogledaš, bode se ti zdelo, da so si jo otroci v šali za igračo sozidali.

Skednjevi se vé da nimajo; v celi južni Rusii ne najdeš ne enega ne. Seno in snopje leži krog zemljanke spravljeno v kopice, ki jih tukaj „skirte“ imenujejo. Omlačeno žito pa na dvojen način shranjujejo. Kolikor ga za vsakdanjo peko in kuho potrebujejo, ga imajo v sila veliki košari, ki je iz debelih slamnih poresel spletena, precej v zemljanki za vedno rabo. Žito se prav dobro ohranjuje v

tej košari, le miši ga nadlegovajo. Prava žitnica pa je sopet jama, v podobi keglja napravljena, z majhno odperitino, da se do žita more. Izkopano luknjo kake dvakrat s slamo, kakor peč, opalijo, da jo popolnoma osuše, in po tem žito va-njo vsujejo.

Toda tù se z žitom včasí slaba godí; zakaj miši in susliki (*Erdzeisel*, *cityllus vulgaris*) izkopavajo luknje do njega; skozi nje mokrota priteka, in večkrat se tako cela zaloga spridi in pokvari. Vsako žito ima sopet svojo vlastno jamico.

K vsim tim luknjam in jamam se napravlja še poletno ognjišče za kuhati. Tudi to ni družega, ko prosta, nepokrita luknja v sredi dvorišča. Čez par stopnic se prihaja do ognja, ki v globeli gori, ktere ob enem tudi kuharci za sedež služijo. Ognjišče samo, in stopnice so brez druge priprave zgolj prosto v terdo parst stepne zemlje vdelane. Pozimi kuhajo v hiši pri peči. (Konec sledi.)

Za poduk in kratek čas.

Stare vraže še dandanašnji ljudstvo more.

(Dalje.)

Ko pa se začne prepir med gospodarjem in gospodinjo, verjemite mi, da je že tretjič toča pobila in sicer ne le kar na polji stoji, ampak vse kar hiša premore: pridelki se ne spravljajo tako marljivo, hišne opravila ostanejo zanemarjene, živini se ne streže z veseljem, otroci se pahajo po hiši kot bi ne imeli ne očeta ne matere. Včasih še gospodar zarenčí, ji žuga s pestjo ali pa s polem, pa kaj pomaga? Veselje je šlo pod zlo — in kjer ni veselja, ni božjega blagoslova. Preljubo veselje! kjer tebe ni doma, gré premoženje prerado rakom zvižgat. Če gospodinja ne pomaga gospodariti, naj dela gospodar na pretege, mu nič ne tekne pri hiši. Ko bi nadloge le stare ljudi zadevale, bi djal: „zdaj glejte kako se Bog krega!“ kaj pa češ reči, ko vidiš nedolžne fantiče in dekličke, ki imajo malo kaj boljšega kot zapušene sirote. Mati po natori jim je s slepo ljubeznijo bila izrediteljka, ne more pozabiti, kako veselje je imela z njimi, ko jih ji je Bog dal, — kaj je občutilo nje serce, ko so jeli hoditi, — kaj govorila v ljubezni je k njim, ko so začeli besede zgovarjati. Če še ni popolnoma zbegana, ima še pri otrocih edino veselje. Streže jim, ali kako? Vpričo moža si ne upa, boji se, ker jo pisano gleda in zaničuje; skrivaj stori, kar jim more. Oče zapira vse reči, mati pa brez vsega biti ne more; otroci morajo kaj boljšega imeti. Zdaj se vname še hudobneje nasprotovanje; „merha“ se psuje eden kot drugi.

Ni le o tacihi okoljšanah četertič toča pobila, tudi strela je v hišo tresila, in akoravno jo še slamnata streha pokriva, vendar je vse pogorelo, kar ji je pred ime dajalo. Bi djal, da ni več hiša, da je ječa, kjer hudodelniki z zobmi škripljejo in preklinjajo. Otroci občutljivi se vsega privadijo, ljubijo enega, sovražijo družega, ki se ga bati morajo; potreba jih uči lagati, zmikovati itd., rev pa je več pri hiši kot jih jezik zgovoriti smé.

Ozrimo se od zemeljskih rev gori v megle, kjer so nas učili, da se Bog krega in v svoji jezi gromí in strele meče po svetu. Kdo je pa še gori? Copernice, pravijo, da so, kakor smo ravno slišali. Pri Gerkih že je bilo veliko puntov med ljudmi in bogovi, kakor nas basni učé. Ko so se ljudje sperli, so se tudi bogovi, ker njih djanje je bilo natanko združeno s človeškim. Akoravno so že spoznali Gospodarja vsega stvarjenja, so vendar manjši bogovi (malíci) vsak s svojimi ljudmi potegnili, — boj se je začel in na borišču so si protili bogovi kakor ljudje. Ali je dandanašnji po spačenih mislih kaj drugač? Ali ne delajo copernice po krivem in abatnem mnenji tamkej točo, kjer se Bog krega? Ali ne kličejo tukej na zemlji nekteri (ne v pravi kersanski véri, ampak po ajdovskih zapopadkih) svetnikov na pomoč, da bi jih obvarovali pred točo? Pred kom? če smém prašati? Ali ni po teh nesramnih vražah še zdaj

*) Glej „Haupts Zeitschrift für Alterthumskunde“ VI. Band, stran 117. itd. Pis.

razkosljane zemljiša na Krajskem, vprašajo gosp. deželni poglavar: ali bi ne bilo prav, da bi družba zavolj tega se obernila do vladarstva, da bi se presilno razkosevanje saj za naprej branilo? Zbor enoglasno odgovori, da bo.

Gosp. dr. Schmiedel-novo pismo o zadevah cerkniškega jezera (bravcem „Novic“ že znano) je bilo z veseljem zaslišano in mu od kmetijske družbe vsa podpora zagotovljena.

(Dalje sledi.)

Starozgodovinski pomenki.

Cvetlica Lotos in njeni pomen na noriških rimskih kamnih.

Razložil Davorin Terstenjak.

(Dalje.)

Al v slovanskem bogočastji še nahajamo ožje razmere kakor pa le občenost misel (idej); nahajamo namreč z malimi unanjimi spremenami čisti indiški značaj v kljub protigovoru Schwenckovemu, ki terdi, da primerjanje slovanskega bogočastja z indiškimi ni prikladno¹⁾. Naj je ta enakost nastala za tega voljo, ker je slovansko pleme naj dalje v zavezi ostalo z indiškimi, ali za tega voljo, ker se ni nikdar tako mešalo z drugimi narodi in v zadevah vére zmiraj samostalnost in neoskrunjenost si ohraniti prizadevalo — sorodnost je djanska (faktiška); — že smo jo v svojih spisih mnogokrat dokazali, in jo bomo še.

Res je, da v slovanskem bogočastji ne smemo iskati vsih indiških basen, ktere so pozneje nastale po pesnikih in duhovnih, in ktere bi mi rajše imenovali „duhovne legende“, akoravno so v teh legendah misli izvirnega bogočastja v različni obleki najti, — al verozakonske mnenja, kakor jih naj starejše indiške bukve Vedas ohranjujejo, se nahajajo v čudoviti enakosti v bogočastji slovanskem. Ako Mahabharata in Ramayana ne veljata v vsem za izvirnika slovanskega basnoslovja, velja vendar Vedas. Pa tudi Mahabharata in Ramayana nista popolnoma zavreči, ker Vede so izvirnik vére duhovnih, nikdar pa ne vére ljudstva²⁾. Gotovo je ta okolščina imeniten dokaz, da primere slovanskega bogočastja z indiškimi dalje sežejo, kakor čez „allgemeine“ vsim indoeuropejskim narodom občne, ker ne samo v mitiškimi slovanskimi imenih nahajamo enake pomene z indiškimi, na priliko: Siva, Rama, Brama — primeri Siva, Radogost, Prome, Prove — temuč tudi priimena indiških božanstev v slovanskih zgodovinskih imenih. Tako, na primer, ima Višnu priimena Svabhu „per se existens“, Vanamali „floreaserta gerens“, Genarduna „protector“, Višvakšena „dux universi“, Ramana „jucundus“, Kamapala „concupiscentiarum rector“, Sharndgui „ensifer“, Adhokšadži „omnia lustrans“, Talanka „sonantium dominus“³⁾ itd. Uprašam sedaj: kje imajo slovanske imena Soběslav, Svojata, Venceslav, Branimir, Branislav, Vsevolod, Radomir, Radoslav, Hotemir, Mečislav, Čedomir, Čedobor, Zvonimir, svoj razlog, ako ne v gori imenovanih indiških basnoslovskih priimenih Višnu-ta? Iz tega se pa več kakor le: „Das Allgemeine“ očitno razodeva.

Ali pogledjmo priimena Shiva-ta, Brahanbhanu „crescens“, Shambu „fulminans“, Bargha „lucens“, Shiva „bonus“, Shankara „terribilis“, Ugra „ferox“, Mahadeva „magnus“, „adjuvans“, „potens Deus“, Šastava „ulciscens“, Hara „destructor“, Sthanu „stabilis“, Durga „terribiliter“, „iracunde iens“, Bhava „sator“, generator⁴⁾ itd. Prosim vsakega razumnega: kje bode iskal temelj ena-

cih slovanskih starih zgodovinskih imen: Rastislav, Rostislav, Rastie, Perun, Bracislav, Boleslav, Uneslav, Bonjata, Lutomar, Lutomir, Lutibor, Mogemir*), Mistislav, Miescislav, Harovit, Stanislav, Spitihnev, Baba, Babo, Babuš, ako ne v indiškem bogočastji? Skoro vse nam znane staroslovanske zgodovinske imena se nahajajo v indiških različnih bukvah kot priimena božanstev, toraj se razjasnuje slovansko basnoslovje samo po sebi po indiškem. Ako se učeni dr. Holtzmann podstopi reči: „Ne dá se tajiti, da Indi in Gerki z enacimi besedami ne le take zapopadke izrazujejo, kateri pomenjajo prve potrebsine telesnega življenja, temoč tudi take, ktere razodevajo že izobraženo basnoslovje in pripovednico“ (Zeitschrift f. vergl. Sprachforschung, zvez. VI. str. 489), kdo bo tajil, da med Indi in Vindi ne vlada enaka razmera? Priimena božanstev se najdejo že v Amarasinhu, kateri je 56 let pred Kristovim rojstvom živel. On pravi, da je zapopadek starejših knjig v svoj slovár vzel. Ker se ime Kršna že v Vedah najde, katerih početek daleč čez keršansko številoševje sega, kdo si upa terditi, da te imena niso že bile v navadi, ko so Indi in Vindi v predzgodovinski dōbi še v Azii edina rodovina bili? Po tem uvodu se podamo v razlago svojega predmeta o pomenu cvetice lotos. (Dalje sledi.)

Ozir po svetu.

Zemljanke Malorusov.

(Konec.)

Od zvonaj smo tedaj zemljanko pogledali in ogledali. Stopimo bliže in podajmo se v znotrajne sobe. Ravno kosijo. Okoli mize sedé gospodar, gospodinja, gospodarjeva dedica in njegov sin. „Sprosim milost, kušat' z nami!“ je prvi glas, ki nam prijazno nasproti doní. Serce nam mora zaigrati o ljubeznjivi priljudnosti in prijaznosti teh dobrih ljudi. In zares, ako nam je že od zvonaj čudna gomilica dopadala, vznotraj je gotovo še stokrat lepša in milejša. Kako lična sobica! Kako prijetno in hladno je, kako vse duhti, kakor hladen zrak nas obdaja, ko nasproti zvonaj naj huja vročina pritiska! Od kod pa toliko blazega duha, od kod tolika prijetnost? Tla lične sobice so z duhtečo travo nastlane, stene in klopí z dišečim zelinjem okinčane. In kako pripravno, kako snažno in čedno je vse! Lepi pisani pertiči so po klopéh razporeženi in na posteljah cela množina mehkih in vabljivih blazin. In v koti jaslice s cveticami, mičnimi pregrinjalicami in lampicami — kako pazljivo, s kako detinsko pobožnostjo je vse olepšano! Mili ljudjé! vi nam pač živo dokazujete, da tudi pod zemljo Bog in postave vladajo. — Ozrimo se nekoliko krog sebe. Pervo, kar nam pred oči stopi, je peč, iz paličice z glino premazanih sostavljena, ki ob enem za kuharijo, kurjavo, sušenje zelín in še za druge namembe služi, ki je pa tako čudno narejena, da je ni moč brez podobe popisati. Greoč dalje stopimo v drugo sobico, v kateri vsakoršno orodje nahajamo; v glinovi pomalani steni pa vidimo sopet celo rajdo majhnih votlinic, ki so vse lično izmalane in ob robéh z mičnimi podobami okinčane. V slednji teh votlinic sedí putka na jajčicah. Med orodjem zagledamo naj pred tako imenovano „stopko“, ki je v nobeni zemljanki ne manjka, za prosó mleti. Stopka ta pa ni družega, ko bervo, položeno čez drugo bervo, ki ima na sprednjem koncu z železom okovano kladvo. To kladvo tičí v neki luknji v tléh, ki jo s

*) Ime Bonjata, ktero je posebno pri starih Čehih bilo navadno, izpeljuje učeni Jungman od bonati = strah delati. Nahaja se ime Bonjata pogostoma na štajarskih rimskih kamnih v obliki Boniatus in Boniata, ravno tako Lutomar trikrat in Magemar večkrat. Znamenita je ta okolščina, da pri polabskih Slovanih se končajo imenana vit. n. pr. Rugevit, Harovit, Karevit, Porevit, pri Rusih in Polacih pa ravno tiste imena na slav: Poreslav, Pereslav, Svetoslav, pri Slovencih pa Karat, Borut, Rastie. Spis.

¹⁾ Schwenck „Mithologie der Slaven“ str. 5.

²⁾ Heezen „Ideen“ I. Theil. Göttingen 1824 str. 125.

³⁾ Glej „Amarasinha“ editio Paulini Romae. Sectio I. str. 16—19.

⁴⁾ L. c. str. 28.

rabi kakor navadno zelje; štore pa so kaj dobra zimsko hrana za živino, ker se jih toliko pridela kakor krompirja, katerega ti štore za molzno in pičavno živino na tečnosti še presežejo. Na Nemškem okoli Sachsen-Altenburga pridelujejo ta kapus in ga obdelujejo ravno tako, kakor mi svoje zelje.

Starozgodovinski pomenki.

Cvetlica Lotos in njeni pomen na noriških rimskih kamnih.

Razložil Davorin Terstenjak.

(Dalje.)

Značajna lastnost emblemov in drugih atributov podob na rimskih kamnih v Noriku in Panonii najdenih je tudi cvet lata, lota, lotos. V lotovem cvetu, v katerem vsako seme, prej kakor cimi, že nekoliko popolnih listicev ima, daja natura spoznati pervenstvo svojih proizvodov ¹⁾. Za tega del je služila Indom za podobo rodovne naravne moči iz ognja in vode, ali, kakor Paulin pravi: „fuit symbolum virtutis generativae ex colore et humore procreatricis“ ²⁾. Ker po mislih starih Indov ste bile za rodenje (stvarjenje) toplota in mokrota potrebne in se obojne nahajate v tem povodnem cvetu, kateri zatega voljo se veli tamarasa od besede tamara, voda, padma od pad, ire, fluere, ποταμος, Sarasa od sar, ire, currere, fluere (primeri slov. teči, currere, ire in fluere), Ambhanika, ambodhza, to je: v vodi rojena. Vodo je imel Ind za prvi življenj, zato lote ni samo imenoval po vodi zavoljo njene rasti v vodi, temuč tudi ker mu je lota bila zaznamek rodovne moči. V starih jezicah pa nahajamo pomene: rodenje in hotenje v edinem pomenu, zato se ta cvet tudi veli kamala od kam, amare, concupiscere, desiderare ³⁾, dalje lotos od lat, lad, desiderare, gerški λωτός ⁴⁾ beliebt, begehrtswürdig, slov. lotiti se = česa poželeti, zato še stari Slovenci na Štajarskem pogosto molijo deveto božjo zapoved: „Ne loti se svojega bližnjega žene“, namesto „ne poželuj svojega bližnjega žene“. V semitiškem jeziku pomeni lot parturire, in zdí se mi, da je to izvirniši pomen.

Vse indiške božanstva, ktere so predstavljale ognji in vodi, so imele loto za symbol, ali deržeče jo v rokah, ali na nji sedeče. Tako tudi vidimo na enem sekovskem kamnu Višnuvo ženo na loti sedečo in Višnuta možo-konja (konj, neptunska žival, je symbol vode) ženo objemajočega, v levici pa liro deržečega ⁵⁾. Gospod Knabl je po svoji znani šegi to podobo tako razložil: „Ein Mann mit Rossfüssen in der Linken eine Lyra haltend, umfängt einen andern Mann (sic!) in sitzender Stellung“. Akoravno je ta kamen poškodovan, vendar se lahko pozna, da je objeta oseba ženska ne pa možka. Perja, na katerem oseba sedi, Knabl ne porajta in pravi: „kaj ta podoba pomeni, ni težko si razjasniti“, ter brez konca in kraja dokazuje, da je to Centaur Chiron, kateri svojega učenca Ahilesa v muziki podučuje ⁶⁾. Kolikor nam je način Chironove podobšine znan, so stari podobarji in slikarji Centaura Ahilesa

leša godbo učečega vsikdar tako izobraževali, da Ahiles derži liro, katero Centaur prebira, večkrat pa tudi mali Ahiles na Centauru jaše ¹⁾. Po našem mnenji, kakor smo že rekli, ta podoba očituje Višnu-ta in njegovo ženo. Da je podobar napravil mu konjske noge, je hotel zaznamovati njegov element — vodo, in znamenje vode konja. Kot Kršna ima Višnu pisalko, tudi s plunko ga nahajamo v indiških pagodah sedečega na basnoslovskem velbodu (kameli) na herbtu s kriloma. Več od tega na drugem mestu.

Pa še drug kamen se najde v sekovskem gradu predstavljajoč ovna, ki se končava v ribji rep, na katerem sedi možka oseba, v levi kroglo deržeča. Ovnu nasprot pa je vpodobljeno lotino perje, katerega se oven z nogama dotika. Tudi na tem kamnu gosp. Knabl spola ni razložil, in možko osebo za žensko pogledal, rekši, da je to ali Nereida, ali Dorida, ali Oceanida ali pa kakšna druga morska nympha, in opirajoč se na herkulanske slike morskih nymph ²⁾. Pa kdor je herkulanske podobe prav pogledal in tudi podobo na našem kamnu, ta bode na prvi pogled vidil neskončni razloček v podobšini. Primera Knabelnova tedaj ne velja, prvič, ker človeška podoba ni ženska, drugič, ker žival ni bik, kakor Knabl misli, ampak oven, tretjič, ker način cele podobe je različen, četrtič, ker herkulanske nymphe ne derže krogle v rokah in tudi za atribut nimajo cveta lote ³⁾. Torej ta podoba ne predstavlja družega, kakor ogenj in vodo, — oven znamenje Shiva-ta, predstavnika ognja (zato v indiških vezah je obrisan, kakor na ovnu jaše), riba znamenje Višnu-ta predstavnika vode, in lota predstavnika mokrote in toplote. Krogla je podoba zemlje, ktera je kar posebno rodovna moč. Takošne krogle nima samo severno-slovanska Shiva — Baba v rokah, temuč tudi indiški Višnu in Shiva ⁴⁾.

(Dalje sledi.)

Ozir po svetu.

Krušno drevo.

Na markvesanskih otocih tistega dela sveta, ki se Avstralija imenuje, raste krušno drevo (Brodfruchtbaum), ki je mogočno, visoko drevo in razpenja svoje veje deleč od sebe. Perje njegovo je veliko in po robéh tako izrezljano, kakor kreželjci naših gospej. Ko perje veni, spreminja svoje pisane barve tako, da jih je kaj lepo viditi. Izličnega perja si napravljajo domači marsiktere lišpe. Sad tega drevesa je po velikosti in unanji podobi enak našim dinam, le tistih rajd podolgoma, kakor jih imajo dine, on nima. Lupina je osmi del pavca debela. Olupljeni sad je lepo bel, in vès kar je, razun serca, v katerem peške tičé, je jedljiv. Vendar ta krušni sad ni pred zavžití, dokler ni bil spečen; peče se pa naj lože, ako se, kakor krompir, v žerjavico položi. Čez kakih 10 minut postane lupina rujava in razpokne, da meso, kakor mleko belo, ven gleda. Kakor hitro se ohladi, se sam popolnoma olupi, in naj ukusniše meso leži pred nami. Je pa spečeno meso po okusu kruhu enako, sladko in prijetno. Iz tega sadu

¹⁾ Dalje razpeljane misli „o cvetu Lotos“ najdejo častiti čitatelji v Görresovi: Mythengesch. der asiat. Welt p. 24. 25. V časopisu se ne dajo spolne reči pretresovati. Akoravno znanstva ne poznajo nikakoršne „delicatesse“ in se pretresovanja o phališkem častí imajo z očmi starega sveta prebirati, bi mi vendar nikogar radi ne pohujšali.

²⁾ Paulin „Systema Brahm.“ str. 269.

³⁾ Nesselmanova izpeljava besede kamala iz ka in mala „wo einen Flecken habend“ ni temeljita. Bramini sami pravijo, da pomeni kamala: flos voluptatis, glej Asiat. Reserch. I. 243.

⁴⁾ Bohlen (Indien I. 193) tudi izpeljuje pomen lotos iz gerškega λωτός.

⁵⁾ Glej: Obraz v Muharovi zgodovini Štajera I. zvezek, tabl. XVI. fig. 42.

⁶⁾ Glej Knabl v „Schrift. des histor. Vereins für Innerösterreich.“ I. vezek str. 82. Spis.

¹⁾ Philostrate. Icon II., 2. Böttiger Vasengem. I. 3. str. 144.

²⁾ Knabl str. 53.

³⁾ Herkulanske slike glej v knjigi „Herculaneum und Pompeji“ von Ludw. Barré, nemški izdaj dr. A. Kaisera III. zv. III. versta. Hamburg 1841.

⁴⁾ Pri tej priložnosti damo čitateljem svojim pravila na znanje, po katerih naj zmiraj mitiške podobe si predstavljajo. Vsa mitologija se opira s svojimi naj globljejšimi ali naturnimi temelji na kalendarske razmere in na spremene leta in letnih časov v zavezi sonca s planeti, tako, da iz unega sončnega teka se vse genetiške, etiške in duševne razmere izpeljavajo. Naj starejše pismo vsih starih narodov so rune ali plastiški hieroglifi s personificiranimi simboli, in iz različnega razlaganja teh znamenj so postale povesti božanstev. Sonce je junak, kateri hudobno moč teme pobuja, zato je mythus iz sončnega boga Svetovita napravil viteza in mu dal meč, konja itd. Spis.

po deželi priporočilo, naj bi povsod, kjer je potreba očitna, poljske čuvaje napravili. — Vse te predloge je poterdil zbor. (Dalje sledi.)

Iz natoroznanstva.

Od vremena.

Mnogoverstni so vzroki, ki napravljajo spremembe v zraku. Vse kar vreme dela in spreminja, si je v natanki zvezi, tako, da posameznih prikazkov ne bomo razumeli, če to zvezo pozabimo. Spreminja se zračna teža, to je zrak je včasih težji, ko je več soparjev v njem, kadar je merzleje; včasih pa utegoe biti lažji, ko je bolj čist ali redek, kadar je gorkeje. Gorkota tudi ni povsodi enako razdeljena, kar storé vode in suha zemlja. Zrak nad morjem in po suhem ni enako vlažen. Mraz se verstí z gorkoto. Stan ali podoba soparjev, ki po zraku plavajo, se tudi s tem mení. Zrak se preseljuje iz kraja v kraje, in veter veje. Stan zračne elektrike je tudi mnogim pogodbam podveržen. Vse to ima svojo moč do vremena; vse ga spreminja, kar se godí v suhem in vlažnem zraku, v gorkih in merzlih krajih, po gorah in po dolinah, pozimi in poleti.

Te in še več drugih okolistav bi imeli premišljevati, da bi vse dobro razumeli kako in zakaj se to godí, kar vidimo v zraku. Nam bo pa treba le toliko omenjenih vzrokov k premišljevanju sabo vzeti, kolikor jih vsaka zdrava glava brez posebne učenosti razumeti zamore. Toraj bom tu govoril od natornih prikazkov v zraku, kakor jih vsak lahko leto za letom ogleduje. Treba bo pa kaj več po svetu pogledati, kako se kje drugodi godí, da pri domačih prikazkih nam ne ostanejo unajni neznani.

Vetrovi. Pozimi, ko se vrata odpró, se pri tleh bela megla v hišo zavalí, pravijo, „da mraz noter gré“. Pri verhu vrat pa gré gorkota vën. Kakor hišna gorkota in zunajni mraz napravljata, da spodej gré mraz v hišo, zgorej pa gorkota vën, tako se po gorkotnem razločku v zraku napravljajo vetrovi. Gorak zrak se kviško dviguje in odteka v merzleje kraje, pri tleh pa merzel veter v gorke kraje dohaja. Izgledi so nam primorski in otočni vetrovi. Kmaló po sončnem vzhodu začne veter po morji proti bregovom vleči, ker se suhe tla na soncu hitreje ogrejejo kot morje; zrak gré od ogretih tal kviško, pa drug od morja doteka: veter vleče. Od zjutraj do dveh ali treh popoldne zmiraj močnejši prihaja, po tem se pa veter manjša in po sončnem zahodu potihne. Zvečer se pa zemlja hitreje ohladi in veter začne vleči z dežele na morje. Mornarji, ki se po morji vozijo, ga dobro poznajo, ker potrebujejo vetra, da jim barke goni.

V zraku je vedno nekaj vodnih soparjev. Kadar se zgosté, se napravijo dostikrat hudi vetrovi in silni viharji. Velik poliv prinese v kratkem času veliko vode na tla. Leta voda je poprej v podobi soparjev po zraku playala; lahko si mislimo, kako veliko prostora da je posedla. Kakor se pa soparji na širokem prostoru zgosté in dež napravijo, se sčisti zrak, pa tudi nekaj gorkote dobí, ki so jo poprej soparji v sebi imeli. Zdaj pa še ogreti redkeji zrak kviško letí, od strane pa plane bolj gost zrak v tisti prostor, veter se naredí in se vleče naprej. Ob hribih se veter, če nizko vleče, dostikrat drugam oberne, kakor se to vidi po velikih mestih, kjer iz vsakih ulic drug veter vleče, če prav nad mestom le na en kraj veje. Dostikrat se megle na drug kraj vlečejo kakor petelin kaže; megle, ki visoko po zraku plavajo, gredó drugam kot spodnje, toraj zgorej včasí veter na drug kraj vleče kot pri tleh.

Vejejo pa tudi po suhem in po morji drugi vedni vetrovi, tako imenovani pasáti. V vročih, južnih krajih okoli pasú (Aequator) letí gorak zrak od tal v višave in se steka proti tečaju (polu); pri tleh pa merzel veter od tečaja proti pasu veje. Severni veter, če bolj proti jugu pride, bolj se obrača na zahodne kraje. V južnih vročih

krajih, okoli vračnika (Wendekreis), se dela iz njega pomorski pasát, ki vleče od jutra proti večeru okrog zemlje. Ko se je Kolumb, ki je Ameriko najdel, prvič tje peljal, je veter na atlantiškem oceanu (morji) pod otokom Madejro vedno proti večeru vlekél, da so že mornarji v strahu bili, da jim ne bo moč nazaj. Južni veter pa, ki veje iznad pasú proti severnim krajem, se v naših deželah z višav na zemljo spuša. Tukaj se srečujeta severni in južni veter ali sever in jug. Zmagujeta kakor je kter močnejši. Ker se pa ustavljata, se napravijo vetrovi, ki na več krajev pišejo. Včasí se pa samo en veter čuti, kakor da bi družega ne bilo; po tem pa drug veter nastoplja in vreme se preobrača. Znana je burja, ki dela pozimi hud mraz in zamete. Kadar se ima vreme preobrniti, ni čutiti burje. V višavah se je že pokazal goreneec, ko še petelin nič za-nj ne vé; kmalo pa pride jug do tal, in južno vreme nastopi.

Skušnje učé, da poleti naj bolj ohladé južni vetrovi. Se sicer gorki, pa veliko soparjev sabo prinesó, dostikrat v severnih krajih dež dadó in ohladé. Severni vetrovi pa prinesó suh zrak, zjasnijo nebo; če je poleti, pride gorko vreme, ker sonce lahko ogreva; če je pa pozimi, pa napravijo velik mraz, ko sonce podnevi nima kaj močí, noč je pa dolga ter se vse ohladi. Južni vetrovi pa pozimi delajo sneg in tudi južno vreme. — Vetrovi, ki pridejo od snežnikov, prinesó mraz; veter iz Afrike prinaša gorkoto. Toraj vetrovi kakor iz raznih krajev prihajajo tudi vreme preobračajo. (Dalje sledí.)

Starozgodovinski pomenki.

Cvetlica Lotos in njeni pomen na noriških rimskih kamnih.

Razložil Davorin Terstenjak.

(Dalje.)

Po loti, znamenji rodenja, so dobili priimena Brahma. Višnu in Shiva in sicer Kamalasani, „na loti sedeč“, ali pa Tamar — Latov, Lotov. Tudi Višnu — Tamara žena Lakšmi (kar Paulin prestavlja „lepa“, „krasna“, Benfey pa „die Begehrungswürdige“, Hotimira, Hotislava, severnoslov. Krasopan, Krasina, Krasatinka, ker so jo, ko se je iz mlečnega morja rodila — primeri „Venus Aphrodite“ — vsi bogovi zavoljo njene lepote pozeleli) se velí Lotos, Tamara, Padmaleja. Ravno tako se velí Shiva „lotovenčani“, ker tudi on je bil predstavnik vode, zato se velí Šidikanda (moker, vodén) = severnoslovenskemu Mokoslavu; tudi Nara, Sagara, Gangadhara, to je, voda, morje, Gangonošec, Vršadeva = severnoslovenskemu Daždbogu ¹⁾.

Lakšmi se tudi velí Shri beata, Indra, pohotna, poželjiva, Logamada, svetá mati, Logagenani, svetá roditelja = severnoslovenski Zememateri, Rama prijetna, Kanjaga ²⁾; virgo = severnoslov. Dzivici, Divici, Devici, Lüki = nemškemu Glück ³⁾.

Shri pomeni toliko, kar slovenska beseda srita, sreta, sreča od korenike shri ankommen, willkommen, zato v slovenskem jeziku besedi srečati in sreča ste iz jedne korenike. Da so boginjo Shri — Srečo — stari Slovani častili, pričuje Albericus Monachus določno v svoji kroniki ⁴⁾.

Iz njegovega popisa se vidi, da je boginja Sreča imela ravno takošni rog (cornu copiae) kakor Svetovit, in vso pravico, ker ni samo bila njegova žena, temuč tudi boginja obilnosti. Svetovit s svojimi čvetirimi obrazi ni nobeno drugo božanstvo, kakor Višnu — Kršna — s priimenom Džaganat. Džaga v sanskritu ne pomeni samo svet mundus, temoč tudi svet lux; hat je končnica in

¹⁾ Glej „Amarasinha“ edit. Paulini str. 28.

²⁾ Na Štajarskem še je beseda kanja, to je, deklina poznana, litvanski kaunis = mladeneč.

³⁾ Priimena so iz Amarasinha str. 21—23.

⁴⁾ Albericus Monachus „Chronicon“ II. ad ann. 1003. Spis.

po Boppu izrazuje „gospodarja“, torej Svetovit „sveta gospodar“¹⁾.

Prav torej ima ostroumni Bohlen²⁾, ako misli, da je Džaganat sonce v svoji polni moči. Tudi indijski Višnu — Kršna — Džaganat se je obrazoval s čveterimi obrazi, kar njegovo priime, katero se v Sundu³⁾ najde, Čaturmukha, „čveteroobrazec“, poterjuje.

Shri se tudi veli Lüki⁴⁾ in Indi so jo častili, kakor Shri kot boginjo sreče in obilnosti. Kakor je iz Shri postalo slovensko Srita, sriča, sreča, tako iz Lüke nemško Glück s predpostavljeno gerloglasnico, kakor v besedah asthi indijski, kost slovenski, nidha, indijski, nidus latinski, Nest nemški, in gnezdo slovenski.

Na kamnu pri svetem Pavlu v labudski dolini najdenem je napis LATOVO AVG. SACRVM⁵⁾, od kterege smo že v „Novicah“ govorili, in rekli, da pomeni Brama-ta, ker se na drugi strani kamna najde ime IAVBRAMA, kterege razlaga se najde v časopisu „slovenska Bčela“ leta 1853⁶⁾. Da je Bramovo častje bilo v labudski dolini navadno, pričuje ime doline po ptiču, kateri je bil Bramu svet, in še danes se najde vas v bližini svetega Andreja Framrach gotovo ponemčeno ime slovenskega v Bramljah, ker je Nemec b povsod v W ali pa F spremenil, n. p., Bistrica Feistritz, Lubno Laufen itd. V labudski dolini najdemo več lastnih imen krajev, kateri na častje staroslovenskih božanstev opominjajo, n. pr. Lading, to je, Ladinje na častje Lade, Stadling, to je Stadlinje na Stado ali Turice, sončni praznik, Labuda nemški Lavamünd na labuda Bramovega, Witsh, to je, Vitje — Viče⁷⁾ = Stadlinje. K tim imenom še prištej Sobota, Kopla, Biela na Štajarskem kraju in prepričan boš, da je tukaj bilo častje luči, katero je Brama očitoval, kateri toraj se veli „sonce rojeno v jajci sveta — luči semena“. (Dalje sledi.)

Za poduk in kratek čas.

Pismice od zamaknjenih.

Dragi moj! Pišeš mi, da se ne moreš prečuditi, kako da so mogli unidan škof monakovski tako oestro prepovedati, da se nihče ne sme pečati z zamaknjenimi in da so te homatiije večidel za sleparije spoznali. „Novice“ — si rekel — so nam ravno to že ob mnogih prilikah terdile, kar so višji škof sedaj še z bolj terdo besedo oklicali, — pa nikoli nisem mogel prav verjeti, da bi iz zamaknjene se ne slišal poseben božji glas.

Vém, dragi moj! da marsikaj, kar se ljudem čudno zdí, nekterim koj veljá za čudež božji, in kdor ljudi svari,

naj ne verjamejo krivim prerokom, zadene na take, ki celó njega po tem krivoverca imajo. Al komur ni mar zato, ako ga nevedneži ali hudobneži križajo, govori brez strahú resnico, ker na zadnje vendar le resnica obveljá.

Da se boš pa lože in do dobrega prepričal, kaj je zamaknjenstvo, ti hočem danes povedati, kako se naredí, da se človek zamakne. Slišim te že zavzeti se: „kaj pa je spet to novega, da se zamaknjeni tudi narejajo?“ Prijatelj! ne čudi se, to ni nič novega, to je že stara reč, pa pred Mesmerom, zdravnikom na Dunaji leta 1772, ni bila tako natančno znana učenim, kakor je zdaj; od učenih pa so jo posneli tudi drugi.

Če ti povém, da vsegamogočni Stvarnik je vstvaril na svetu mnogo moči, katerih bistvo je le Njemu popolnoma, nam pa le malo znano, mi boš to toliko raje verjel, ako te prašam: kaj je blisk in tista moč, ktera blisk nareja in ki jo elektriko imenujemo? — kaj je tista nevidljiva moč, ki vleče železo in druge stvari na se, da se moraš močno napeti, ako češ železo ji potem odtergati? — Vidiš strune napete ob kolih poleg ceste, to se imenuje telegraf! Po teh strunah šviga, pa je nihče ne vidi in ne čuti, tista dvojna moč — električno-magnetična — ktera nam iz Dunaja v Ljubljano, čez 50 milj dolgo pot, v malo minutah donaša naznanila.

Glej prečudne moči, ktere človek sedaj vprega v svojo službo. Prečudne so tako, da nevedni človek jih celó zapopasti ne more, ali jih za „copernije“ ima. Čudež božji je ta moč, to je gotovo, ravno tako gotovo, kakor je čudež božji vsaka travica, ki raste. Al — če človek se poslužuje od Boga vstvarjenih reči, bi bilo pregrešno Njega, ki nad nami veličastno vlada, vtikati v stvari, ki jih človek prav ali neprav počenja s takimi močmi.

Take moči pa prebujajo človek z mnogimi napravami še le iz stvari, v katerih tako rekoč skrite spé, ali pa se izbujajo same po sebi, kadar okoljšine to naneso. V polenu je ogenj, pa ga ne čudiš in ne vidiš, — dergni pa poleno ob poleno, in unel se ti bo. V dlaki, posebno mačkini, je tisti ogenj, kakor v blisku, pa ga ne vidiš in ne čutiš; — gladi pa mačko, in če je tema, boš vidil iskrice, in jih čul po pokanji. Sto družih izgledov take baže ti bi lahko povedal, pa mislim, da že ti so zadosti, da zapopadeš, kaj se pravi: ta moč skrita spí, ta pa je izbujena al predramljena.

Le še nekaj, preden prideva do zamaknjenih, te moram spomniti. Povej mi, dragi, ali se ti ni včasih že prav kaj neumnega, prav nemogočega sanjalo? Povej mi: ali se ti ni včasih ponoči že kaj sanjalo, česar podnevi še mislil nisi? Ali se ti ni včasih kaj prav živo sanjalo? ali niso slišali drugi, ki so zraven tebe bdeli, te v sanjah marsikaj govoriti? ali nisi v sanjah celó morebiti vstal in to in uno reč počel? Ali nisi slišal od mesečnih ljudi, ki rogovilijo okrog, kadar jih, kakor pravimo, luna terka? Misli si vse to — in na poti si k spoznanju zamaknjenstva, ki tudi nič drugega ni kot sanjarija, le s tem razločkom, da je zamaknjeno (magnetično) spanje še višja stopnja oterpnjenosti telesne in živjše izbuje duhá, in s tem razločkom, da človeka, posebno tacega, ki je bolj podveržen zamaknjenemu spanju, tudi drug človek v to spanje spraviti zamore, pa ne s petjem „aja pupaja“, ampak da ga na posebno vižo po životu gladi. Nektere osebe pa so, posebno mlade ženske, že takošne natore, da zapadajo same po sebi takemu spanju, ali da jih kdo drug, kadar so v pripravnem stanju, in če je tudi on takošne natore, lahko zamakne. Slovenska beseda „zamaknjen“ (po nemški Hellseher, po francozki Clairvoyant) dobro zaznamuje ta stan človeka, v katerem je tako rekoč vse telesno življenje omamljeno in le duh se povzdigne v posebne sanje, v katerih jasno vidi ali sliši marsiktere prikazni, katerih se sicer zavedil ni, in govori in odgovarja na vprašanja. Če svojih navadnih sanj ne smemo čudežev božjih imenovati,

¹⁾ Pred dvema letoma smo v članku „Jarmogio Aug. sacrum“ rekli, da Svetovit pomeni svetli vitez. Posvetovali smo se z učenimi jezikoslovci, kateri so nas prepričali, da Svetovit je prilog = sanskritski obliki vat, n. pr., agnivat ognjen itd. Med tem smo tudi našli sliko Jarmoga in se prepričali, da Jarmog ni Svetovit, ampak Shiva s priimenom Maha Ugra, Maha Šastava = Jaroslav, jari, Mog = Mogemar, serditi mogočni. V bukvah „codex Suprasl.“ se tudi beseda Jar, Jaru, večkrat najde v zmislu: Bog daj! (glej „Codex Suprasl.“ ed. Miklosi str. 156, 286, 306.)

²⁾ Bohlen „Indien“ I. 248.

³⁾ Sundus III. 28.

⁴⁾ Barth „Altdeutsche Relig.“ II. 129.

⁵⁾ Eichhorn „Beiträge“ II. 67.

⁶⁾ Glej tudi „Novice“ leta 1853, str. 267.

⁷⁾ Terg, kateri na stari slovensko-rimski postaji Upelae stoji, se veli Vitanje. Upele pomeni to kar Bisele, Terbovlje od up in to od ap, iz kterege apen, japa in vapa. Iz ap, apen so postale slovenske oblike epa, ipa, zato polabski Ipa-bog = Turbog, Štirbog, Štribog, in imena rek Iplja, Ipol, Ipava z digamo Vipava = Jurja, Štir, Štrij, Opava, Upa reke na zemlji severnih Slovanov. Na noriških kamnih najdemo lastne imena Uppon (Mittheilung. des histor. Vereins für Steierm. I. 42.) in Kalupa = Samator, Voltar, Voltur, Bujtur od Kala = Kajla od glagolaka, sprudeln, torej spet pomen vode in bika v eni koreniki. Spis.

Iz natoroznanstva.

Od vremena.

(Dalje.)

Vodni soparji. Ko je poletenske dni prav vroče, vsak lahko vidi, da v skledi, če jo pod milo nebo postavi, hitro vode zmanjkuje. Voda, kar je je zmanjkalo, je izpuhtela in se v soparje spremenila. Soparji se po zraku razširjajo, pa jih ni viditi, dokler se ne zgosté v vodne mehurčke; zdaj jih vidimo ter pravimo, da so megle, naj se vidijo visoko v zraku ali pa po dolinah. Kadar je zrak soparjev sit, se radi zgosté, posobno če se kaj ohladijo. Ako postaviš v taki zrak merzlo stvar, se bližnji zrak ohladi, vodni soparji se zgosté in se stvari primejo: so drobne vodne kapljice. Če prineseš kozarec merzle vode v gorko sobo, se ga hitro vodne kapljice primejo; ni več svital, pravimo, da se je rôsa po njem naredila. Gorkeje ko je, raje voda izpuhteva; toda zrak še ne smé soparjev sit biti, če ne, se jenja izpuhtevati. Nad rekami in mokrimi kraji vedno soparji v zrak leté; pa jih tudi zelenjadi nič manj ne narejajo. Podnevi se gorkota versti; toraj ni zmiraj enako veliko soparjev v zraku. Zrak, če je gorkeji, več soparjev zamore v sebi obderžati. Kmalo ko je sonce izhajalo, se ogreje. Poleti blizo do devetih zmiraj več soparjev prihaja; zdaj ko so se tla ogrele, morajo soparji z zrakom kviško. Pri tleh jih je manj, pa se vedno drugi delajo. Do štirih popoldne jih zrak vedno v višave vlačí; pozneje se pa zrak pomiri, da ne gré več kviško. V spodnjih legah se nabirajo soparji do devetih zvečer, dokler se toliko ne ohladi, da se drugi delati ne morejo. Pozimi je naj manj soparjev, kadar sonce izhaja, naj več pa jih je ob dvéh popoldne.

Da se soparji delajo, ni dosti, da bi bilo le toplo, mora tudi v zraku še za-nje prostora biti. Če je bolj suh zrak, hitreje se delajo. Suh pa je, kadar se mokre stvari, kakor perilo, hitro sušijo. Toraj vidimo, kaj se pri sušilu godí: voda, ki se perila derží, izpuhteva, kar se posebno hitro godí, če je zrak suh. Zatorej se perilo na vetru dobro suši, ker veter soparje odnaša in dovelj suhega zraka prinaša. Zrak je vlažen, kader se perilo noče sušiti; takrat se rada rôsa po merzlih stvaréh dela.

Sicer pa ne sodimo samo le po soparjih: ali je zrak suh ali vlažen. Poleti je dostikrat več soparjev v suhem, kot pozimi v vlažnem zraku; to pa dela toplota. Toraj suh ali vlažen zrak ne razodeva: koliko soparjev da je v njem, ampak ali jih je že pri svoji toploti skoraj sit ali jih še kaj prida va-nj more. Zrak je vedno tamkej bolj vlažen, kjer je več mokrote po tleh in več toplote. Po suhem, posebno proti sredi velikih dežel, je zrak bolj suh kot pri morji, toraj je nebo lepši jasno v sredi dežel, kot po primorskih krajih. (Dalje sledí.)

Starozgodovinski pomenki.

Cvetlica Lotos in njeni pomen na noriških rimskih kamnih.

Razložil Davorin Terstenjak.

(Dalje.)

Gori omenjeni kamen ima na drugi strani tudi še napis LATOBIO AVG. SACR. L. Caesernius V. S. L. M. Da na tem kamnu enkrat stoji Latovo, drugikrat Latobio, je očiten dokaz za resnico tega, kar mi terdim. Muhar si je prizadeval ta napis tolmačiti po Apollonu, kateri ima priimena Latous, Latoius, λητώος, kar pa tudi iz tega vzroka biti nemore, ker te imena imajo v tretjem sklonu Lato, Latoio, ne pa Latovo, Latobio. Glasnik b za v nahajamo, kakor smo že večkrat rekli, pogostoma v rimskih napisih. Še imenitniša sta dva druga napisa, ktera je Aventin ¹⁾ v okolici juvavski zapisal in se tako glasita:

Latobio aug. sac. Pro salute Nam. Sabinae et Ju-

¹⁾ Avent. „Annales Boic. lib. 2.

liae Basiliae Undonia Vera Mater V. S. S. L. M.“ — Pridni naš Schoenleben ¹⁾ je mislil, da ta kamen opominja na zmago Latovičanov po Augustu, — al njemu se lahko ta zmota odpušča, ker v njegovem času je starinoslovje še v zibeli ležalo. Da je ta spominek božanstvu posvečen bil, pričuje napis, da ga je Latovu za zdravje Juliae Basiliae postavila mati Undonia Vera, obljubo svojo rešivša. Tukaj se ima pod Latovom razumeti Višnu, ker on je med vsimi božanstvi nar bolj bil časten kot delitelj zdravja. Drugi napis še imenitniši se tako glasi: „Latobio Augusto sac. K. L. Cresenius Avitus V. S. L. M.“ Tukaj nahajamo ime Cresenius, kateri je bil častitelj Višnu — Keršna — Kersnika — Kresnika — Kresimira.

Kakor smo že enkrat v „Novicah“ rekli, je Višnu se v svoji osmi avatari zval Krešna, Keršna, in vsi učeni basnoslovci kakor Paulin, Kreuzer, Bohlen, Jones so rekli, da vse basni od Keršna-ta pričujejo: Krešna ni druga kakor „sol in eclypsi“, zato se tudi velí Džaganat — Svetovit, in še dandanašnji opravlja slovensko ljudstvo (sicer že v keršanskem duhu in keršanskima svetnikoma sv. Jurju in Ivanu Kerstniku v čast) Krešnovo službo, da kuri po hribih ogenj, kateri se po njem velí kres. Rodovine z imeni Kresnik, Kersnik, Kresonja je še danes dosti po slovenskem Štajeru in Kranskem. Da so to božanstvo tudi severni Slovani poznali, pričujejo imena zgodovinske Kresimir ²⁾. Znamenita je spet ta okoljščina, da v imenih oseb, ktere so spomenike postavile, spet najdemo latinske imena, ktere so pri Slovanih bile v navadi. Taka je Caesernius — Češslav, Kasil, Kosil, der Lockige, Undonia = Buga ime sestre horvaških knezov Muhla, Kosenca Horvata itd. Ime Buggion sem dvakrat našel na noriških kamnih.

Višnu Tamara — Latova so stari Noričani, kakor čvetero spomenikov pričuje, posebno radi častili. Lastnih imen na noriških kamnih sem dozdej le še dvoje našel; eno v obliki Lotucus ³⁾, to je, Lotuk, in drugo Belatumara ⁴⁾. Glasnik sanskritski a že v indiškimi narečjih prehaja tudi v u, n. pr. karma in kurma, želva, Parvati indiški Parbudi, primeri slovenski kralj, poljsko krul. Kakor po častji Sava — seva nahajamo rod Savaces, Savaces = Savci po štiru Štiriates, po Shivi Nori Norici, po Shivatovem turi Taurisci = Turiščani itd. tako po častji Višnu-ta Tamara Latovici, Latobici, in posebno mesto praetorium Latovicorum, Latobicorum. Božanstvo se je torej velelo Latov, kar je stari imenovavnik, enak latinskemu na us, od kterege še imamo nekoliko ostanjkov, n. pr. žernov, mazgov, celov, in lastne imena Dernov, Harkov itd. Mesto Latovičanov se je torej velelo Latov, prebivavci pa Latovci, Latovičani, drugači bi Rimljan, kateri je slovenske sklone polatinčeval, ne bi mogel pisati „Latovici“.

(Dalje sledí.)

Jezikoslovne zadeve.

Besedica o slovniški sodnji.

Z veseljem je vrednik tega lista slišal, da njegove misli, ki jih je zastran slovniške sodnije v 36. listu

¹⁾ Schoenleben „Apparat“ I. p. 73.

²⁾ Šafarik „Slav. Alterth.“ II. 288. En kralj Kresimir je živel leta 882 in je bil sin Muntimira, kralja horvaškega.

³⁾ Muhar „Röm. Norikum“ I. 186.

⁴⁾ Priime Belatumare je Saplia od šapel = venec, verpec, torej Saplia = imenu Venima — venčana. Gori smo čuli, da se Shiva velí belo tumaro, šapleni — venčani! V napisu, v katerem se najde ime Lotucus, še se najde ime Cuce et Surae, kar opominja na častje rodivnega principa in na organ in simbol tega principa. Na štajarskih kamnih se nahaja možko lastno ime Lotur, iz kterege je gosp. Knabl nemškega Lothara napravil, in žensko ime v napisu, v katerem se Lotur najde, se velí Soha. Saha je ime indiške Vile povodkinje, Lota pa vodni cvet, torej spet dokaz za resnico. Muhar „Röm. Norikum“. I. 179. Lote rastete dvojne sorti: belkasta in plavkasta. Spis.

kako pulijo bolj slamnate dele iz kupa; kadar je kup tako otrebljen, raztrosijo gnoj na raven kraj, in ženske, z rokami na herbtu, tancajo tako dolgo po kupih, da so prav terdo stlačeni, 3 do 4 pavce visoki; potem vzame gospodar poseben nož in podolgoma in počez zreže kup na 7 do 8 pavcov široke kose; je to storjeno, dajo vse te kose kakor cegel sušiti. Ti gnojni cegli so jim zraven turšične in druge slame in pa terstja edina kurjava skozi celo leto.

Iz natoroznanstva.

Od vremena.

(Dalje.)

Rosa in slana. Ako ostane poleti po sončnem zahodu jasno nebo in ako je zrak miren, oddajajo stvari svojo toploto v zrak ter se ohladé. Ščasoma postanejo merzleje kakor je zrak nad njimi, ki vedno toploto naprej podaja. Merzle trupla ohladé zrak okoli sebe. Kader se pa zrak ob truplih tako ohladí, da ne more več vsih soparjev v sebi obderžati, se jih nekaj zgostí, in po merzlih truplih posede; pravimo, da so rosne; trava je rosna. Primeri se pa, da so nekatere stvari rosne, druge pa ne. Vse stvari ne oddajajo enako rade toplote od sebe, toraj se ne ohladé vse v tistem času, ter se po enih naredí rosa, po drugih pa ne. Trava in listje se posebno rado ohladí, ker rado gorkoto spuša in ker prosto v zraku visi, toraj ima več rose kot kamnje in tla.

Ako pa megla nebo prekriva, ne pripustí, da bi stvari tako hitro toploto v zrak dajale, toraj se manj ohladí, če je ponoči oblačno. Ako je pa noč jasna, se utegne tako ohladiti, da rosa zmerzne, pravimo, da je slana. Kmetje prav dobro vedó, da v jeseni le tistikrat slana pride, ko je ponoči vse mirno in jasno nebo. Toraj slišiš na kmetih, kadar ajda cvetè: „da bi le jasne noči ne bilo“. Vzame pa slana tudi kostanj in turšico, če je ravno v cvetji. Slana je vse posmodila, pravijo, ker lepo zeleno perjice rujavo postane in velo kot da bi ga bil nad ognjem deržal. V nekaterih krajih, sem slišal praviti, da o polnoči po dolinah germade žgó, če vidijo, da bi jasna noč slano prinesli utegnili. S tem se slana odvraca. Ako ravno kmet ne vé, zakaj da pomaga, vendar ga je že zdavnej skušnja naučila, da ne pride slana, ako je noč megljena. Megle namreč ne pusté, da bi se stvari na zemlji tako ohladile, kakor kadar je jasno nebo. Kakor megle, tako pa tudi dim stvari varuje, da se ne ohladé preveč, in da rosa ne zmerzuje.

Megle po dolinah in po višavah. Če lonca ne pokriješ, ko voda vrè, gredó soparji v zrak; če pa pokrovko gori deneš, se pa soparji zgosté in se pokrovke primejo. Ko jo odzdigneš, teče krop od nje. Pod pokrovko je bilo premalo prostora, toraj jih je stisk zgostil, ali pa, če je pokrovka merzla, zgubé nekaj toplote, ko se ob njo dergnejo in se v kapljicah po pokrovki pobesijo. Ko pa soparji v zrak gredó, se utegnejo dalje časa zderžati, da jih ne vidimo; če pa pridejo v druge kraje, kjer jih je bil zrak že pred skoraj sit ali kjer je merzleje, se morajo zgostiti, postanejo pa iz njih silo tanki vodni mehurčki, ki jih brez števila v zraku plava in megle delajo. Ko pozimi kravam škafe pariyo, se pokadí iz lonca in škafe, da se nekaj časa še škafe ne vidi. To so sami zgosteni soparji; postali so zatoraj, ker v merzlem zraku koj več toplote zgubé, kot je je njim treba, če se hočejo zderžati. Ko se na to vižo soparji v zraku široko na okoli ohladé, se naredí megla. Meglice se pa tudi delajo koj nad vodo, ko je voda po jezerih in rekah, po grapah in družih močvirnih krajih topleji kot zrak, ki je soparjev že precej sit. Ko sta pa voda in zrak enako topla, in ko je zrak suh, da se soparji lahko po njem razširjajo, pa ga ne nasitijo, se ne dela megla. V jeseni se delajo meglice posebno

nad vodami in močvirji, ker je zrak že bolj ohlajen in koj soparjev sit, vode se pa še niso tako zlo ohladile. V tem času je posebno na Angležkem rado megljeno, ker toplo morje vso deželo obdaja. — Delajo se pa tudi meglice pozimi, kodar se voda vleče. Voda in še celó led zmiraj soparje od sebe dajeta, kakor skušnje učé. Če je zlo mraz, je zrak koj soparjev sit, ind rugi, ki se delajo, se morajo zgostiti ter se megla iz vode vzdiguje. Tudi se megla naredí, če pride zrak, ki je soparjev sit in se zmeša z drugim, ki se je ob vodi ohladil. Megle se pa ne delajo samo nad vodami, ampak tudi v sredi suhih dežel, če se vlažen zrak pomeša z merzlejim. Zdaj se vlažen zrak ohladí, gorkote mu pomanjkuje, da bi vse soparje v sebi zderžati mogel, toraj se jih nekaj zgostí. Po tem megle v zraku niso drugače kot megle, ki se po dolinah vlačijo.

(Dalje sledí.)

Starozgodovinski pomenki.

Cvetlica Lotos in njeni pomen na noriških rimskih kamnih.

Razložil Davorin Terstenjak.

(Dalje.)

Mi smo spervega to postajo iskali v Hotemežu, pozneje smo se povzdignili za Letijo (zavoljo oblike Letija primeri Idria, Mudia itd.) Ker smo vidili, da lata, lota — lotos pomeni cvet hoti, tedaj naše mnenje ni bilo brez vsega temelja. Vendar smo ga zaverгли in se nočemo zavoljo njega prepirati, kakor tudi ne zavoljo Valvazorjevega, kateri od imena tega grada pravi, da je nastalo po posestniku, kateri se je Hoch Tomaž zval¹⁾. Vendar gerb radečki mora nekakošen verozakonsk temelj imeti. V Valvazorji je malo drugač narisan, kakor je današnji, ali kakoršne kostke ima indiški Budha na persih, takošne se v gerbu radečkem od Valvazorja izrisanim najdejo. Da Budha ni druga, kar Višnu pod drugim imenom, je znano, in da so ga severno-slovenski rodovi poznali, pričuje obilo imen Budimir, Budislav, dalje imena mest in sel Budejovice, Budeč (kjer je prvo nekdanje imenitno česko učelišče bilo), Budina, Budislavci itd. Dozdeva se mi, da so Budata posebno častili Čehi, zakaj v njihovi zgodovini se najde naj več imen, ktere so bile priimena Buda-ta. Tako se je Buda zval Arhada venerabilis, Bhagavani celeber, magnanimus (dušan), Agada immobilis, Sugada celeriter festinans, celer, viator, Šastamuni vindex, castigat, judex, Gaudama, *ρῆμας*²⁾ itd., in kateri narod slovanski ima več lastnih imen: Čestimir, Ctislav, Ctibor, Slavomir, Neklan (beseda neklan unbeweglich, unbeugsam je še po Štajarskem znana, tudi za Valvazorja je še bila navadna, ker pravi, da klan pomeni Beugung³⁾), Spitimir, Kazimir, Sudislav, Veles itd., kakor ravno česki?

Božanstvo Veles so Čehi posebno častili in celó njihovo ime Čeh pomeni to, kar Gaudama = Veles. Na Štajarskem kraj Mure se velí čeh še današnji dan govedski pastir. Ime Čeh je okrajšano iz Čehoslav, Česlav, kakor Stah iz Stanislav, Meh iz Mestislav, Meščislav, Zdeh iz Zdeslav itd.

Višnu-Kršna se je velel Keshava; tudi se najde v indiskih bukvah pisano Kesava in pomeni der Lockige, od kesha die Locke⁴⁾. Ker dr. Schleicher⁵⁾ ne dá veljati, da je iz kesha slovansko kosa die Locke, ker sanskritski glasnik sh se vjema s slovanskim glasnikom k, tedaj je lahko izpeljevati slovansko besedo keka *κόμη*,

¹⁾ Valvazor „Topog. histor. Beschr. IX. str. 287.

²⁾ Amarasinha str. 8.

³⁾ Valvasor l. c. str. 303.

⁴⁾ Fried. Rückert „Gita Govinda“ v „Zeitschrift für Kunde des Morgenland.“ I. B. str. 130. 131.

⁵⁾ „Formenlehre der kirchenslav. Sprache“ str. 96.

tudi kek, od kodar slovenska: kečka, česki kučery, kešky. Glasnik k se umehčava v č, torej čeča; č prejde v š, tedaj češa (odkodar češelj, česati, das Haar, Lockenwerkzeug) in iz češa Češslav njegovavno Čeh. Ker je Višnu Kršna s priimenom keshava bil, to, kar *Ἀπολλων βομωος*, Apollo crinitus, govedski pastir, tako je izraz Čeh v pomenu pastir obstal pri štajarskih Slovencih, in Čeh, Čehi, torej pomeni častitelje Višnu — Kršna — Keshava-ta s priimenom Govinda. In sadaj nam je jasno, zakaj so Čehi posebno Veleša častili.

(Dalje sledi.)

Slovensko slovstvo.

Malo berilo za prvošolce. Na Dunaji v zalogi c. k. bukvarnice za šole. 1852.

Veliko berilo in pogovorilo za vajo učencov drugega odreda. V Beču v prodavnici šolskih knjig. 1855.

Dvoje novih knjižic imamo pred sabo, ki so ju spisali svitli škof in knez lavantinski gg. Slomšek za mladost v prvih dveh ljudskih šolah. Prebirali smo ju od lista do lista zmiraj z večjim veseljem; prebravši ju bi pa radi rekli: ktere so nam bolj všeč in kaj nam je bolj dopadlo: ali zapopadek nju ali pisava, — al kdo more med čistim zlatom razločkov delati! Vse — obsežek in pisava — je tako izverstno, da le resnico govorimo, ako rečemo, da za šolo in domači poduk našega ljudstva boljih bukvic ni in jih ne more biti, kakor so te — „malo“ in „veliko berilo“ Slomškovo, osnovano po sloveči knjigi „Blaže in Nežica v nedeljski šoli“ in „Mladenca srečni pot“.

Pisati za mladino, ktera je cvet vsacega naroda, je visok, je važen poklic, — pisati pa za njo tako, kakor pišejo Slomšek, je poseben dar božji. „Dajte malim k meni priti!“ — je glas, ki ljubeznjivo doni iz vsacega listka teh bukvic, ktere so znanjajo otroke z vsemi stvarmi, ki človeka obdajajo, in po stvaréh otroško serce in oko obračajo na Stvarnika, od ktereга jih imamo, in oživljajo šolo za življenje. Tako pa za nježno mladino pisati zamore le mož, kteremu je dan poseben dar pisave za mladi um in mlade serca, — kteri ni le poklican, temuč izvoljen za tako delo, — kteri djansko pozna potrebe vsakdanjega življenja in kteremu je šola juterna zarja srečnega življenja, večnega pa tudi časnega. Vzemimo druge berila za ljudske šole v roke in primerjajmo jih s Slomškovicima: kakošen razloček! kakor noč in dan. Primerimo „kleine Erzählungen“ ali pa „male povesti“ — kolikšen napredek! Koliko koristnega in potrebnega na vsako stran bo vedil otrok, ki bo podučen po tem „malem“ in „velikem berilu“, namesto nekdanjih „malih povest“, v kterih se je le bralo, pa za življenje skoraj nič naučilo ni. In kako mično, kako ljubeznjivo teče domača beseda v teh „berilih“, kako primerna je duhu otrok!

V predgovoru „malega berila“ pravijo prečastiti gospod pisatelj, da „besede so iz mnogih krajev nabrane; naj bi bile vsim Slovencom znane, kakor jih je pravica in naša dolžnost. Kdor jih ne razume, naj se jih uči: za to v šolo hodi“. Pač resnična beseda! Berila niso pisane le za kakih 5 ali 10 šol v enem kotu dežele, one so za različne kraje slovenskega naroda, toraj je tisto berilo edino pravo v pisavi, ki ne vprega jezika v tesnjarm enega kraja. „Zato v šolo hodi“ otrok pa tudi — učitelj, da naj se oba učita, ako ne znata jezika! Zato lepo prosijo gosp. pisatelj: „učeniki vi! dušni očetje drage mladine, ne bodite leseni, ne ledeni“ — učite se pred sami, če ne znate! S tem pa ni rečeno, da je jezik v teh „berilih“ kak poseben, ampak tisti lepi slovenski jezik je, ki ga naše ljudstvo po vsih okrajnah radostno bere v veliki veliki množici prelepih bukev, ki so nam jih že spisali neutrudljivi Slomšek; oblike pa so, kakor jih sl. ministerstvo bogočastja in nauka v dosežbo edinosti slovenske pisave veléva.

Da pa bojo braveci sami lahko sodili, da v hvali teh „beril“ nismo besedice preveč rekli, jim bomo, kar je moč, ob kratkem razložili zapopadek njuni in tudi za poskušnjo podali nektere odlomke.

Zapopadek malega berila. Kojižica se začinja z vabilom v šolo, potem razklada korist šole, kako naj se v šolo hodi, kako pred šolo in kako v šoli in po šoli vede, kaj je šolska priprava; v sostavku „kako se lepo bere“, uči kaj razumljivo vajo navadnih ločnic z besedo in djansko; po lepih berilih o lastnostih božjih pride knjižica k „lepoglasju v branji“, in besedni ta nauk se zveršuje potem v berilih: „kako se v cerkvi vèsti“, „spoštuj očeta in mater“, „pridni otroci“, „otrokom desetero zapovedi“, „kdo so naši stariši?“ (tù je razložena žlahta po vsih kolenih), za tem sledi nauk: „kako se vpričo gospôde obnašati“ (lepi nauki, kako se obnašati, kadar pridemo na dom h kakemu gospodu ali če on k nam pride), dalje „kako se imamo obnašati vpričo ljudi svoje verste“, „dobro jutro za otroke“, „dober večer za otroke“, „lahko noč“, „kaj je strah?“, „kdo strah dela“ itd., „kako naj otroci škode varjejo“, „od terpinčenja žival“, „vesele ptičice“ in svarjenje, ne jih loviti in starkam jajčic poberati. Po tem pride „poduk lepo pisati“ na versto, „vaja pravopisa in naglopisa“ (tù je razloženo letno številstvo); v sostavku „kaj bo iz šolarjev?“ uči knjižica ceno dnarja, mero in vago. V sledečih berilih pride „skerb za časno in večno srečo“, „skerb za bližnjega“. Potem sledi „kako se s koristjo bere?“ V sostavku „zdravo telo naj bolje blago“ se razlaga, kaj ško duje zdravju, — v sostavku „kako pošteno dobre volje biti“, pa tudi, kako naj se človek vede, kadar je na obed kam povabljen. „Zlata mera v živežu in počitku“ uči, koliko naj človek je in pije in spi. V 56. berilu je lepo popisanih desetero nevaršin za mlade ljudi, v 57. pa „sedmero varhov ljubega zdravja“. V sostavku „naj dražje blago“ so popisani letni časi s primerjanjem človeške starosti. „Trojni smeh na poslednjo uro“ in „troji prijatli“ sta dva lepa sostavka pred „slovenskimi pregovori“, ki sklepajo „malo berilo“. — Koliko zlatih nauk v toliko prijetni, kratki besedi! (Konec sledi.)

Novičar iz avstrijskih krajev.

Iz Celja 26. maja. Pri tukajšni c. k. okrožni sodni bila je 19. dan t. m. in sledeče štiri dni obširna glavna obravnava. Sedelo je namreč na klopi zatožencov sedem hudobnežev, ki so lani 4. majnika na Štajarskem silno zločinstvo dopernesli: pravi korenjaki so, plečnati in teršati, tamnega strahovitega obraza. Osnovavec hudodelstva in voditelj teh potepúhov je bil Gašpar V., po primku Rapoci, derzen človek, ki je zavolj tatvinstva že prej 5 let v ječi sedel. Kar se je od mladih let in prejšnega življenja teh hudobnežev zvedilo, ni nobeden izmed njih v šolo hodil, tudi doma se nič kaj pridnega niso učili, temuč klatili so se po svetu, pijančevali, pa mnogo hudobij uganjali, tako, da so bili v strah vsi ondašnji okolici. Taki setvi sledila je tedaj primerna žetev.

Iz zatožbinega pisma smo povzeli sledeče:

V Šiberniku, dve uri od terga Rogatca na Štajarskem, tedaj ne deleč od horvaške meje, bivala je Marija Cepova, vdova, posestnica majhne kmetije. Hiša njena stoji samotna na nekem gorovji, dobro četert ure od bližnjega sela. Bile so v hiši ona, in njene 11 in 15 let stare hčeri, in pa dekla. Razglasilo se je bilo, da je ona ne davno 6 polovnjakov vina prodala in da ima blizo 400 fl. gotovine v hiši. Ta dnar je mikal potepúhe. Po polnoči od 3. do 4. maja lanskega leta se priplazi tihoma 6 korenjakov k hiši; terkali so na okna pa terjali, da naj se jim odpre. Ko se to ni zgodilo, razbili so siloma vrata ter priderli v hišo. Bili so oboroženi z gorjačami in palicami. Terjali so, da naj se jim izroči tistih 400 gold., kteri so tukaj shranjeni, če ne, bojo pomorili vse. V tem so vso izbo prevergli in

živino prav skrbeti, si pametno gnojnišče napravljati? itd.; — če kmetovavec nima nobenega pravega znanstva v rastlinstvu, da bi poznal rastline, ki so dobra ali slaba klaja živini, ktere so strupene itd., kakošen kmetovavec bo to! — če ni podučen bil v živinoreji skozi in skozi, kje se je bo drugod temeljito učil? — če se mu ni razložila sadjo- in murboreja od konca do kraja v šoli, mu bo v djanski sadjo- in murboreji zmiraj terdnih vodil manjkalo. In vse to se uče učenci v ljubljanski šoli ne le po bukvah, temuč tudi djansko, — pa še več se uče: uče se tudi kako bolni živini streči, kako spoznavati bolj navadne bolezni in jih ozdravljati. Zna pa kdo reči: v enem letu se ne dá to naučiti, in zdravnik biti ni treba kmetovavcu. Res, da v enem letu se ne dá spoznanje in ozdravljanje bolne živine naučiti in tudi podkovstva ne, kdor ni kovač, — ali nekaj in precej se vendar dá naučiti v vsih teh zdravniških rečeh, kakor konecletne preskušnje pri učencih očitno kažejo. Če pa kdo pravi, da ni treba, da bi kmetovavec kaj razumel od živinozdravstva, temu rečemo, da tistemu res ni treba, kateri ima toliko premoženja, da mu nič ne dé, ako mu vsako leto tudi 5 kónj in 10 krav pocepa; kdor pa je v taci okoljšinah, da ga pogin že ene kravice hudo zadene, temu je pa znanost ravno tako potrebna in dobra, kakor če ima svoje pohoštvo zavarovano nesreče ognja; naj mu cerkne na leto troje živinčet, al ga ni huda šiba zadela? In kje more po deželi pomoči najti? Povsod se morajo pri nas umni živinozdravniki še z lučjo iskati! Še to je dobro, ako ima gospodar kak zapopadek od podkovstva, da zamore saj kovača po rokah kercniti, ako neumno ravna s kopitom njegovega konja in ga mu poškoduje. — In če se učenci kmetijskih šol v Ljubljani vse to učijo, jim ne bo veliko časa ostajalo za nemarno postopanje; tudi se ne morejo mestne mehkužnosti navaditi, kakor tudi gosposkih jedil ne, ker njih dnarnica ni ravno tako napolnjena, da bi mógli kočljivi biti.

Po ti razlagi je zbor sklenil: naj se skusi več podpork napraviti za več kmetijskih učencov, — prvo, pripravljavno leto kmetijskih učilnic naj pa ostane v Ljubljani.

(Konec sledi.)

Starozgodovinski pomenki.

Cvetlica Lotos in njeni pomen na noriških rimskih kamnih.

Razložil Davorin Terstenjak.

(Dalje.)

Ime Latov, smo rekli, tiči v imenu Letija. Ali tukaj nam spet Valvazor ¹⁾ v okom pride, rekši, da ta terg ima ime od latinskega litus, breg, Ufer, in skoro bi verjeli, ker v bližini Letije nahajamo selo Breg, Brežce (Rann). Korenika latinske besede litus mi ni znana. Valvazor piše, da litja tudi pomeni Menschenfett. Odkod? Zakaj? — Jeli ste litja in litus tako sorodni besedi kakor tumere in tumulus, sansk. tu, slov. tuča, litv. tukti, fettwerden?

Postavimo še drugo ime in sicer ime mesta Vače. Ali ni v tem imenu skrito ime Latje? Gorenci izgovarjajo glasnik *l* kot *v*, n. pr. Vaze nam. Laze, *tj* = *č*, tedaj Vače namesto Latje, Lače, celó pravilno.

Pri tej priložnosti hočemo nekoliko besed o imenih Čeh, Leh in Meh govoriti.

Višnu je tudi, kakor Paulin ²⁾ pravi, arationis institor, utemeljitelj poljodelstva, oratarstva, in se veli

Sirapani ali Halabhrít, aratrifer, aratrum gubernans ¹⁾, to je, Ratiber, od rati namesto orati. Ta aphaeresis se nahaja še v izpeljanih besedah ralo, ratar, rataj, namesto oralo, oratar, orataj. Da končnica bor ne pomeni kje pugnator, bellator, se vidi iz imen Zdebor, Ctibor; ta končnica je identična s končnicami mar in slav, man, mysl, primeri sboriti = misliti. Učeni dr. Kuhn pravi, da je prvotni pomen korenika besede aritra, aratrum izrazuje: prerezati, in prav ima, ker slov. beseda ratiše, der Sensenstiel, to izpeljavo poterjuje. Primeri toporišče in topora, topača, tepača, dalje rat bellum = sekanje. Na noriških kamnih nahajamo imena z rhenismom Rantillus, primeri ime Rantuša. (Dr. Kuhn v Weber Ind. Stud. III. Heft 354.)

V indijskih vezah je Višnu Baladeva, to je, Silnoibog severnih Slovanov tudi Rama Shri — Rama = Radogost, Radoslav, obražen kot junak, v eni roki deržeč cvetje (Květoslav), v drugi latovje, v tretji sadovje in v četrti plužno železo. Poleg njega je namalana lotos, palmovo drevo in žitno polje. Oblečen pa je z levovo kožo in glava je obdana s sončnimi zari ²⁾. Prav resnično razlaga ostroumni Niklas Müller to podobo tako le: „Hier zeigt sich diese Inkarnation durch ihre Attribute sehr deutlich als ein solarisch-agrarisches Gottsymbolbild. Der Löwe ist nicht bloss Symbol der Gottheitstärke, sondern auch Symbol der Sonne“ ³⁾. Tudi polabsko-slovenski Radogost je imel spredež glavo človečjo, zadej levovo in v rokah pa plužno železo ⁴⁾. Tudi na sekovskih kamnih nahajamo palmovo drevo, kakor tudi na drugih štajarskih rimskih kamnih skorjo ⁵⁾; to drevo se rabi za lišpanje ⁶⁾ stebrov. Višnu kot bog zraka, vetra in vremena pa je v naj stariši veri Indov bil enak z Indrom. Vsi kritični basnoslovci pravijo, da je poznejši Indra iztok (Ausfluss) Višnuta ⁷⁾. Kot bog vetra in vremena se je torej veli Marut, Marutvan aëreus ⁸⁾ = severno-slovenskemu Marovitu ⁹⁾. Korenika besede Marut je mar, kar je izvorno pomenilo gibati se. Ker pa poznamljenja za izraze: gibati se, so stvarile poznamljenja za pomene: zrak in vodo in druge gibljive stvari, n. pr., ni, bewegen, niran, νηρόν, nora, voda, sag,

¹⁾ Amarasinha str. 20.

²⁾ Glej obraz pri Nikl. Müller „Kunst der Hindu“ Tab. III. fig. 150.

³⁾ N. Müller „Glauben der Hindu“ str. 599.

⁴⁾ Mone „Gesch. d. Heidenthums im nördl. Europa I. 204.

⁵⁾ Znamenito je, da na teh kamnih razun palmove skorje se povsod nahajajo še drugi atributi Višnu-tovi.

⁶⁾ Glej Muhar „Gesch. d. Steierm.“ Abbild. Taf. III., fig. VI., 1. Taf. I. fig. 4. Taf. XII. fig. 12.

⁷⁾ Grimm „Gesch. der deutschen Sprache“ I. B. str. 122. Dr. Kuhn v Hauptovi „Zeitschrift für deutsches Alterth. 5, 491 itd.

⁸⁾ Amarasinha str. 42.

⁹⁾ Da je Indra v naj stariši veri Indov bil identični z Višnutom, poterjuje severno-slovenski Marovit, kateri je bil predstavljen z levovo glavo, z odsekanimi rokami, samo imajoč naročaja do loketa, kakor Kršna v tempeljnu džaganatskem, z ribjimi luskami, s peruti in cvetno sukno; primeri Višnuta levovo avataro matsja ali ribo avataro in Višnu-Kršnata s peruti orla Garuda-ta in z vencem obdanega, za česa del se je je veli: Vanamali = Venceslav. Da Indra ni druga, kakor samo modifikacija Višnuta, poterdujejo še priimena, ktere Višnu ima, namreč: Indravaradži per aërem means, Ubendra Dei Indrae frater, aeris frater (glej Amarasinha str. 16). Že v listih časopisa „Mittheilungen des hist. Vereins für Krain“ sem dokazal, da Ind, Hind, Sind, Vind, Ant, Spor, Serb Slav, Sloven, pomeni: mislečega, dušnega, einen denkenden, Begeistigten, da polteni pomeni (sinnliche Begriffe) korenika ind, an, spar, sar, shrul izrazujejo: gibati, teči, duhati, bežati, in da te so podval izrazov dušnih moči in gibljivih življev (zato sara zrak in voda, an, duhati in gibati, anhuma, anima). Na enaki podvali tudi počivajo imena: diutist, to je, deutsch, in helith, kelith (z besedo staronemško helith, kelit je sorodna slovenska čeled), to je, Kelt, prvo pomeni gens, drugo homo, vir. (Glej Pott Etymol. Forsch. II. 520, in dr. Holtzmann Kelten u. Germanen str. 154.) Ind, Hind, Sind, Vind, Ant, Spor, Serb, Slav, Sloven, Norčan, Teutscher, Kelt pomenijo toraj eno: mas, Mann, gens, homo, vir.

¹⁾ Valvasor l. c. str. 342.

²⁾ Paulin „System. Brahm.“ str. 142.

gibati, teči, sagara, voda, morje, in zrak ¹⁾, tako je tudi iz mar postalo marut in lat. mare, dalje slov. marva po metatzezi mavra, das Luftgebilde, der Regenbogen. Polteni (sinnliche) pomeni izrazovajuči gibanje so se pozneje pozabljati začeli za duševne delavnosti gibanja, ravnanja, zato je indijski smar = slovenskemu: marati, recordari, latinskemu mor, po reduplikaciji memor, gotiškemu merja memoro, staronemškemu mârui, annuntio. manifestum facio, celebri, mari, fama, mar illustris ²⁾, analogično besedam: shru fluere, movere, in shru auribus percipere, slovensk. slujem, slovim, slava, geršk. κλυω, tako da končnice slav, mar, mer, mir, κλης v lastnih imenih Dobroslav, Dobroman, Αγαδουκλης v svoji izvornosti pomenijo to, kar končnica man, postavimo, v imenih Lutoman, Lubman, ali pa misel v imenih Gostomysl, Hotimisl, Lutomysl itd. — mislečo — duševno bitje — človeka.

(Dalje sledi.)

Slovensko slovstvo.

Malo berilo za prvošolce. Na Dunaji v zalogi c. k. bukvarnice za šole 1852.

Veliko berilo in pogovorilo za vajo učencov drugega odreda. V Beču v prodavnici šolskih knjig 1855.

(Konec.)

Obsežek velikega berila in pogovorila za drugošolce. V predgovoru tega berila pravijo slavni gosp. pisatelj: „Visoko ministerstvo nauka priporoča, naj se v šoli prvega odreda serce učencev oživilja za Boga in véro, za cesarja in domovino in za resnico in pravico ogreva. V drugem odredu naj se učencem glava bistri, izjasnuje razum in razcvetó blage dušne moči, naj mladina svoj sveti poklic pozna in pa namen toliko božjih stvari po svetu. V izobraženje glave, pa tudi v obširnejo omiko serca naj služi berilo in pogovorilo v naj potrebnish rečéh. Samo čitati (brati), pogovarjati se z učenci pa ne, bilo bi vodo žejnemu s sitom zajemati, oko zabijati in pa temo v šolo nositi. Mladini naj sije sonce modre spoznave, naj pije željna duša čisto vodo zdravega nauka. Zato je šola.“

Razdeljena je po tem pravilu knjižica ta v 5 razdelkov: 1. oddelk obsega spoznavo sveta; tu se bere popis zemlje sploh, popis Europe, naše drage domovine, zunanjih držav v Europi in vsih družih delov sveta, popis morja, Krištof Kolon in novi svet. — 2. oddelk obsega spoznavo prirode (nature), in berilo to zapopada zemeljske stvari, popis človeškega trupla, človeško dušo, kako naj se za-njo skerbí itd., čudo živalstva, popis doživnih žival, ptic, golaznic, mergolincov, červov, rib; v spoznavi rastlin razlaga drevje, sadjorejo, germovje, zelenjad, žito in travo, strupene zeliša, gobe in mah; v spoznavi rudstva pa persti in kamnja, soli in žgavne rudstva, rudnine, čudni magnet itd. — V 3. oddelku se bere od naravoslovja sploh, od zraka, ognja in luči, kako ognja varovati itd., od vode. — V 4. oddelku se bere od zvezdja in od koledarja ali pratike; — v 5. oddelku pa od kmetijstva, rokodelstva, vojaštva, gospodstva, od zadovoljnosti itd.

To je obseg „velikega berila“, v katerem so na mnogo krajih uprašanja dostavljene, po katerih naj učitelji začenjajo pogovore z učenci.

Če pregledamo obé knjižici, ne moremo reči, da bi le ene stvari pogrešali v njih, ktere je mladini v podlago dušne in svetne omike vediti potreba. In vse to je razloženo tako po domače, da vsak otrok lahko razumeva, in česar je bral in mu je še po učitelju razloženo bilo, za zmiraj lahko v spominu obderží za življenje.

¹⁾ Jakob Grimm v „Zeitschrift für vergleichende Sprachforsch.“ III. Heft str. 208.

²⁾ Glej Bopp Glossar Sansk. str. 392.

Za pokušnjo, v kako lepem in lahko razumevnem jeziku ste pisane te knjižici, nate bravci sledeči odlomek:

Naj dražje blago.

Ni blaga tako dragega, kakor je našega življenja zlati čas. Leto za letom memo hití, dan za dnevom leta, ura za uro teka v neskončno večnost. Čas hitro mine, večnost pa nima konca ne kraja. Za kratek čas na tem svetu si kupimo večnost na unem svetu, srečno ali pa nesrečno. Oh, kako drag je čas! Kdor čas življenja zamuja in ponidoma zapravlja, ga na veke zgubi.

Vsako leto ima štiri letne čase ali létnice; tudi naše življenje ima štiri dobe. Ena doba drugi roko podaja, in nobena doba se zamuditi ne smé. Vsaka zamuda je velika škoda, ktera se težko ali pa celó popraviti ne dá.

Pervi letni čas je spomlad, ob kateri vse izhaja k mlademu življenju. Imenuje se tudi valička, ker ondaj ptičice valijo; nekteri ji pravijo tudi vigred, zmladetka ali mlado leto. Vse se omladí, polje zelení, drevje cvetě, senožeti in gojzdi po svetem Jurji zelen plajš dobijo. Po ledinah cvetejo rožice, po logih pojejo ptičice, po vodi plavajo ribice mladega leta vesele. Tudi otroci po trati skakljajo in pisane rožice berejo. Koliko veselje! — Mlademu letu podobna je otročja mladost. Dete naraste otrok, čverst fantič, zala deklica, in se začne učiti. Kolikor se dobrega otrok naučí, in česar se privadi, to si za svojo starost pripravi. Otrok, ki po malem seje, bo po malem žel. Mladoletni čas je za otroka zlati čas.

Drugi letni čas je poletje, doba vročine in težave. V poletji dozorí, kar je v spomladi cvetelo, in nam žlahnega sadja prinese, s katerim se okrepčujemo: češenj lepo rudečih, rumenih sliv in sladkih hrušek. Oba serpana, mali in veliki, nam veselo žetvo prinašata. — Poletju podobne so leta mladenčev, leta deklin. Fant odrasen kaže, kaj zna, devica svedoči, kaj bo iz nje, ali kaj slabega ali kaj dobrega. Mladina začne v teh letih skerbeti, kako bo živela, in kruh služila sebi in drugim. Če se otrok slabo izučí, tudi mladenec ni priden, ne dekle pridno.

Tretji letni čas se jesen imenuje; ona blaga obilno daruje pridnim ljudém, kateri so v spomladi pridno sejali in v poletji skerbno pleli. Drevje sadja polno kima, in pobirat vabi; vinska terta otrokom zrelega grozdja ponuja. Vse pojate (parne, parme) so polne sternenega snopja, vse omare s sadjem nadete, kadar Bog dobro letino dá; če je pa Bog ne dá, so vse shrambe prazne. Listopada listje z drevja popada; vsa priroda (narava, natora) se počivati spravlja. — Rodovitni jeseni podobna je možka doba že ostarljivih ljudi. Mož in žena uživata dobiček svojega truda, če sta dobro gospodarila in pridna bila v svojih mlajših dneh. Vsega potrebnega imata v roke vzeti, za starost skerbeti ni jima treba. Delo pridnih rok rad blagoslovi dobri Bog za stare dni.

Zima je šterta letna doba. Vsa priroda počiva; mati, črna zemlja, belo odejo dobí. Sneg pokriva hribe in doline, vode zamerznejo, hladen veter piše, in po oknih rastejo merzle rožice. Pozimi nam je peč in pa topla izba ljuba, žlagna reč, da se lahko grejemo, in spet učakamo mladega leta. — Zimi podobna je naša starost in smert. Starčeka in staro babico moč zapuša, lasci beli kot sneg glavo krijejo, in po malem izpadajo, kakor listje z drevja. Staro truplo k zemlji leze, umerje in pokopljejo ga v hladno posteljico, černo zemljo, da počiva; duša pa uživa na božji pravici, kar si je zaslužila. — Prišla bo tudi za rajne mertve, kateri v Gospodu spijo, vesela spomlad. Vsegamogočni Bog jih bo obudil k mlademu, večnemu življenju po dolgi zimi smertnega spanja. Slava (čast in hvala) neskončno dobremu Bogu, ki hoče tudi nas obuditi k novemu življenju, kterege se smemo veseliti, če ne zamudimo mladih dni zlatega časa! —

Da smo omenjene berili bolj na drobno pretresli, smo storili za tega voljo, ker spoznamo veliko veliko važnost

predsednik na ogled in poskušnjo postavili ravno iz Gradca prejeta mašino, s katero se turšica luši, in drugo, s katero se vsaktero žito za hrano živinsko zdrobljuje.

Gospodarske skušnje.

V moko zmlete kosti so dober gnoj:

to je našim bravcem že dobro znano. V „Würzb. Wochbl.“ pa se berejo sedaj še sledeče skušnje: „Po košeni moki raste bolj mehka in žlahnejša trava, katero živina raje je kot drugo. — Če v jamico, kamor imamo vsaditi zelne ali repne sajenke ali flance, denemo eno žljico košene moke, jo s parstjo zasujemo in na parst vsadimo potem sajenke, bomo pridelali zelje in repo debelo in lepo. Ravno tako pomaga košena moka krompirju, le da se v jamo, kamor krompir sadimo, mora enmalo več te moke vreči.

Červa se dá les obvarovati,

ako se z verhnim koncem obrača za rabo. Dr. Fintelmann že 20 let to skuša; tudi Thaer poterjuje to. Hrastovo deblo, na katerem je podoba njegovega očeta Albrehta Thaer-a stala, je červ jedel; berž pa ko je deblo obernil z zgornjim koncem doli v zemljo, je nehala červojedina.

Iz natoroznanstva.

Od vremena.

(Dalje.)

Nekterim se čudno zdí, kako da se zgoščeni soparji v zraku zderžati morejo, in kako je to, da se na nebu megle prikažejo, sčasoma pa spet zginejo. Rekli smo že, da soparji, ko se zgosté, niso družega kot mali vodni mehurčki, ki radi po vetru gredó. Če je pa v zraku prav mirno, se posedajo počasi, pa pridejo v gorkeje kraje, kjer spet nevidni postanejo, toraj jih ne vidimo na tla priti, — in tako se sčasoma megle pogubé. Utegne pa tudi veter bolj suhi in gorki zrak v megle zanesti, ki zgoščenim mehurčkom spet toliko gorkote daje, da se zamorejo kot nevidni soparji zderžati. Pravijo takrat, da veter megle suši.

Megle se nam kažejo v raznih podobah. Že to dela razloček med njimi, da so ene drugači obsijane kot druge.

Nekaj jih plava sila visoko, so kaj tanke, bele, stegnjene in pernate. Nižej ostanejo kupate, pravijo jim kopjé; viditi jih je kakor da bi bile okroglati sneženi hribje. Velikokrat se proti poldne naredé, kadar nar več soparjev kviško gré, proti večeru se pa razjasne, ker se posedajo v gorkeje, nižje kraje, in se stopé, da jih viditi ni. Zginejo pa le, če zrak ni soparjev sit. Ako pa južen veter s soparji nasiten zrak donša, se ne pogubé, temveč gosteje in črneje postajajo.

Zdaj se spodej bolj poravnajo in čez in čez temne postanejo: pravimo jim deževne megle. Obetajo dež. Ko se vodni mehurčki bolj in bolj zgosté, postajajo debeleji, ker se jih več sprime, toraj so težji, se posedajo in eden družega požerajo; delajo se kapljice, ki na tla leté: pravimo, da dež gré.

Dež. Kako da se dela dež, smo ravno slišali. Ozrimo se pa še po svetu, da vidimo, kako po unajnih deželah dež gré. Na Angležkem, na zapadnih bregovih francozke dežele, v Belgii in Holandii in pa v Norvegii imajo posebno jesenski dež. Na Nemškem, v zahodnih renskih krajih, v Danii in Švedii pa imajo poletnega. Poletnega dežja pa pomanjkuje na južno-vzhodnem Francozkem, na Laškem, v južni Portugalii in sploh po vsih južnih krajih Europe, ki so blizo Afrike.

Kolikor višji je kraj nad morjem, toliko več dežja ima. Hribje delajo, da se zgostujejo soparji, ki jih veter do njih donša, toraj je na visokih gorah in planinah toliko

dežja. Število deževnih dni naraša od juga proti severju. Če se število počez vzame, pride v južni Europi na leto 120 deževnih dni, v srednji Europi 146, v severni pa 180. Toraj v južnih krajih bolj poredkoma dež gré; toda, kadar gré, je močnejši. — Dalje pa, ko je od morja, bolj pojema množina dežja in število deževnih dni. V Petrogradu jih pride na leto 168, v Kazanu 90, v Jakučku pa le 60 deževnih dni. — V spodnih južnih krajih med vračnikoma, kjer vedno pasát veje, je nebo večidel jasno. Kadar je sonce na nasprotni strani pasú, pride malokdež dež, s soncom gré dež iz ene pole na drugo. Ko sonce pride nad glavo, se zrak na subem zlo ogreje, letí kviško ter močno deževanje nastopi. Drugo polovico leta je pa nebo jasno, zrak je suh. — Humbold je popisal deževno vreme, kakoršno je v zgornjih krajih južne Amerike. Od decembra do februarja je zrak suh, nebo jasno. Mesca marca (sušca) peša pasát, zrak vlažen postaja, nebo se pomrení, pa je vse mirno. Proti koncu marca se začenjajo plohe, prihajajo popoldne, ko je naj večja vročina. S koncem aprila se pa pravi polivaki začno. Nebo se skrije za rujavimi meglami. Vsak dan gré dež od devetih dopoldne do štirih popoldne. Ponoči je večidel lepo jasno. Terpi pa ne povsod enako dolgo, po tri ali po pet mescev, kakor je kraj. — Precej deleč na obe strani okoli pasú v kalmih, kakor se krajem pravi, pa ni rednega deževanja. V tih krajih napravita pasata, ki prihajata od tečajev, juternik pa je tako slab, da ga ni kaj čutiti, ker zgreti zrak hitro kviško gré. Veliko soparjev se vzdigne v zrak. Skorej vsak dan pridejo močni polivaki. Jasno je ko sonce gori gré. Proti poldnevu se pokažejo megle, zmiraj debeleji in črneji postajajo, med vetrovem puhom in treskanjem se zlivajo. Zvečer se pa spet zjasni. (Dalje sledí.)

Starozgodovinski pomenki.

Cvetlica Lotos in njeni pomen na noriških rimskih kamnih.

Razložil Davorin Terstenjak.

(Dalje.)

Višnu — Indra pa se tudi velí Pagašasana, temperator, in Dagadi ¹⁾, aura, halitus, aer, in s tema imenomoma se ujemata severno-slovenski Pogoda (od pogoditi, temperare, placare) in Dogoda. Severno-slovenski Pogoda je torej Višnu — Indra — Pagašasana, in za to božanstvo ga spet spričujejo njegove lastovitosti: meresčevo obličje, rog obilnosti, sončni žari in pa napisi na njegovi podobi, iz katerih se vidi, da je bil varh poljodelstva, živinoreje in ribstva ²⁾ (primeri Višnu-ta v ribo-avaturi (Matsja avatara) z meresčevo glavo, v varaha-avaturi Višnu — Rama-ta s plujnim železom, in Višnu-Kršna-ta s priimenom Govinda, boga pastirstva). Prav je toraj pisal Dlugosz: „Častili so ga (Poljci) za boga ugodnega vremena (temperies) in ga v svojem jeziku imenovali Pogoda, kakor delitelja dobre sape“. Vse te oblike Pogoda, Podaga, in Dagoda so torej spričane, prva pomeni temperator, druga Iris od doga, z reduplikacijo podoga (primeri gost in pogost = torišče, Gau) in tretja Dagoda je indiška dagadi. Da je prvotni pomen besede goditi „quiescere“ in „ludere“ pozneje postal, bomo se na drugem mestu prepričali.

Višnu-tu pa se tudi pripisuje junaško delo, da je kot Herkul premagal meresca ³⁾ in to basen nam je zapisal Suidas ⁴⁾, kar je znamenje, da so jo tudi Noričani poznali.

¹⁾ Amarasinha 41, 53.

²⁾ Glej Mone „Gesch. des Heid. im nördl. Europa“ I. 204.

³⁾ Creuzer „Symbol.“ I. 647.

⁴⁾ Njegove besede se glasiyo takole: Berunium nomen oppidi: Norici sunt populi, apud quos vastae molis aper, divinitus imis-

Ako je Suidas prav bil podučen, se je mož pri Noričanih zval Verun, in to je mogoče, ker beseda je sanskritska: vira, latinski: vir, staro-gotški: vair, zato Werwolf = Mannwolf, iriški: fear velsch, gwr. Ako sta to besedo ohranila latinski in nemški jezik, nemore nihče tajiti, da je niso poznali stari Slovenci. Tudi oblika je slovenska (primeri gošun) in izrazuje pomen velikega moža, kakor je res bil, ker je meresca djāl si na rame. Ali Suidas je utegnil slabo podučen biti in Noričani so kričali verun, berun, aper! aper! in potem je ime dobilo namesto Berunion, ktero so Rimci krivo pisali Virunum, in ktero se na Pajtingerjevi tabli nahaja v obliki Virunum; današnji dan pa se bližnja vas poleg razvalin verunskih veli Vaprija vas, to je, veprija vas = Berunion, Varunum od sanskritskega varaha, lat. verres, staro-slov. ver, ber — odtod novo-slovenske oblike barav, berev, brav. Vep'r, Vap'r pa je enako latinskemu aper. Že v svojem spisu: „Kdo so bili Ambidravi?“ sem povedal, da se je pri severnih Slovanih tudi velik berun, vep'r prikazoval, in sicer v mestu Radogostu; na graških kamenih nahajamo to žival, kakor tudi na sekovskem kamnu je viditi podoba noseča meresca na rami in korpeč sadja ¹⁾. Tako to zver nahajamo v častji indiškega Višnu-ta in severnoslov. Radogosta, kakor tudi na noriških spomenicah in pri Suida-tu zapisano. Je tedaj to živ dokaz edinosti indiškega Višnu-ta s slovenskim Radogostom.

Da so res stari Slovani nekaj besedo vir, virun v pomenu mož tudi poznali, pričuje staro-ruska beseda vira, homagium. Beseda homagium je iz latinščine srednjega veka in izrazuje po nemški: die Huldigung des (Lehns) Mannes, francozki: hommage, izgovarjaj ommaž. Homagium izpeljuje izverstni jezikoslovec Moritz Rapp ²⁾, profesor filologije v Tubinku, iz latinskega homo, po Festu hemo, ital. uomo, kastiljski ombre, portug. ôme, franc. homme, izgovarjaj omm, kastiljski srednjega veka: omenahe = homage, homagium, gotiški: guma, mož, gumakunds, možki, anglo-saksonski guma, althochd. gomo in komo, staronordiški gumi, procer, primipilus, brudgumi sponsus, novonemški Bräutigam. Ostroumni jezikoslovec dr. Diefenbach ³⁾ primerja še litvansko-slovansko: žmogus, homo, žmona ⁴⁾ femina, pruski smunents, smuni, smunenisko.

Kakor je tedaj beseda homagium, homage iz besede homo postala, tako staroruska vira = homage iz vir. Vredno je, da sorodne debla te besede pregledamo.

V sanskritu se veli vira, mož, junak, hindostanski bir. Sem spada sirjanska veres, magjarsk. ferj, kasikum. wiri. V latinščini imamo vir, virtus (analogično sansk. nar = mož, in slov. narava, narav, skrajsano prav, mutato n in m prav = virtus); tudi virgo, virago je iz korenike vir.

V litvanščini nahajamo: vyras, zakonsk mož, letiški wirs, mož, pruski wyrs, v kazavniku wyrinan = foeminam.

V germanščini se nahaja ta beseda in sicer gotiški vair, mož, starosaksonski ver, anglosaks. ver, veor, homo, maritus, althochdeutsch wer, zato wergelo, werwulf — Mangeld, Mannwolf.

sus agrum vastabat. Hunc quamvis omnes adgrederentur, nihil tamen proficiebant, donec vir quidam aprum prostratum in humeros imposuit. Norici vero adclamarunt sua lingua vir unus, unde ipsum oppidum Berunion adpellatum — οἱ δὲ Νορικοὶ ἐβόησαν εἰς ἀνήρ! τῇ ἰδίᾳ φωνῇ τοῦ εἶναι βηρούνοϋς, ὅθεν πόλις Βηρούνοϋν ἐκλήθη.

¹⁾ Glej Muh. „Gesch. der Steierm.“ I. Abbild. Taf. XV. fig. 32.

²⁾ Moritz Rapp „Grundriss der Grammatik des indoeuropäischen Sprachstammes“ II. B. str. 127.

³⁾ Vergleichendes Wörterbuch der goth. Sprache II. 417. Nr. 40.

⁴⁾ Znabiti. da v ti besedi se ima iskati pomen imen slovenskih rodov in Žmon, Šmon, Žmončič itd.

V keltiščini nahajamo in sicer v cimriškem narečju gwr, plural. gwyr, mož, gwra, nuptam esse, gwraig, foemina, korniški gur, mož, bretanski gour, homme, personne, gour — héd = cymriškemu gwrhyd, fathom, Mannslänge, gaedeliški fear, človek *).

(Dalje sledi.)

Slovanski popotnik.

* Iz bibl. statist. pregleda, nedavno na svetlo danega po ministerskem ukazu, smo zvedili, da v avstrijskem cesarstvu je od 1. sept. 1852 do konca 1853 bilo natisnjenih 6770 bukev, med katerimi 2787 nemških, 2723 laških, 659 slovanskih, 428 madžarskih, 173 latinskih, — med temi naj več romanov (728) in molitvinih bukev (677), bukev za mladino (605), za pravoslavje (630), za zdravilstvo (506) itd.

* Česko slovstvo živo napreduje. „Slov. Nov.“, „Lumir“ in „Pražk. Nov.“ naznanujejo zmiraj nove knjige mnogoverstnega obsežka. Od dr. Majerja, učitelja na česki realni šoli v Pragi pride na svetlo tehnična encyklopedija v českem jeziku. — „Diblik“ (skratelj) se imenuje nov humoristični časnik, ki ga vredujeta Strauch in Gros v Pragi. — „Blahovest“, cerkveni list v Pragi spet izhaja. — Za prihodnje leto 1856 je že napovedan nov velik českoslovanski koledar z lesorezi pod imenom „Časnik“, ki ga vreduje gospod D. Lichard, slavni vrednik „Slov. Novin“, in ki pride na svetlo na Dunaji. Cena mu bo 1 fl., naročila prejema vseučilišna knjižnica L. C. Zamarskega na Dunaji. — Dimitri Ivanovič, zaloigra od gosp. Mikovec-a, vrednika „Lumira“, je bila na igrališču pražkem z veliko slavo sprejeta. — „Škola a život“, šolsk časopis česki se odlikuje prav lepo v svoji praktični osnovi. — „Igrališčne biblioteke“, ki izhaja v Pragi, je prišel 16. zvezek, ki obsega veselo igro „Klevetij“ iz angleškega prestavljeno. — Slavni Klicpera je českomu igrališču spet izročil novo igro, vzeto iz česke zgodovine pod naslovom „Boleslavevci“. — „Obzor-a“ 2. zvezek je že na svetlem.

* „Semenaja biblioteka“ (društvena biblioteka) se imenuje nov časnik zgodovinski in slovstveni, ki izhaja v Lvovu v rusinskem narečju.

* Gosp. Vuk Štefanovič Karadžić je nastopil že dalje časa potovanje po Srbii.

* V c. k. zalogi šolskih knjig na Dunaji je prišel na svetlo „veliki reznjanski (regensburški) katehizm“ v horvaškem prevodu; c. k. ministerstvo bogočastja in nauka je ukazalo, da se ima vpeljati v glavne ljudske učilnice in v nižje realke.

* Vil. Goldstein, urar v Peštu, je iznajdel uro, od ktere terdi, da je večno tekalo, ker se sama navlekva in tako brezprestanka zmiraj gré, dokler se mašina ne po-habí. Goldstein je na to iznajdbo dobil privilegij 15. marca.

* Naj stareji nemški časnik je berž ko ne „Augsburger Postzeitung“, ktereга 178. tečaj že letos izhaja. Pač lepo-dolgo življenje!

Novičar iz avstrijskih krajev.

Iz Českega, Marskega in Šlezkega se piše časniku dunajske gospodarske družbe, da je ozimina zadnje dni aprila in perve maja večidel tako pozebla, da so mogli gospodarji njive preorati in jarino sejati; naj več pa je ter-pela rež. Jaro žito pa veliko bolje kaže in če v prihodnje ne bo kakošne nesreče, se ni bati slabega pridelka. Iz tistih krajev doljnega Ogerskega, kjer ni bilo povodinj, se sliši, da bo letina dobra; ogersica ne obeta kaj dobro; pri sadji je pa manj škode, kakor se je izperva mislilo.

⁴⁾ Diefenbach „Lexicon comparativum linguarum indogermanicarum“ I. 188. Nr. 54. Spis.

je iz celega kupa le zgubilo $236\frac{1}{4}$ kubič. čevljev, tedaj ohranilo $708\frac{3}{4}$ kub. čevlj. Lahko se iz tega zrajta, da tistih 70 centov gipsa je bilo po tem takem na dobre činže naloženih; čisti dobiček je bilo tistih $708\frac{3}{4}$ prihranjenih kub. čevlj. gnoja. Zraven tega je pa še znano po obilnih skušnjah, da gipsani gnoj posebno vroči in taki zemlji, ki ima veliko apnine v sebi, zato tako dobro tekne, ker se bolj počasi razkroja (sich langsam zersetzt), in da gipsanega gnoja smemo veliko več na njivo djati brez skerbí, da bi prvi posetvi kaj preobilo pognojili.

Gospodarska novica.

Kokoši iz Kohinhine.

Perve kohinhinske kokoši so prišle leta 1848 na Angležko. Kraljica jih je dobila v dar, pa že so tako obrajtane, da v malo letih bo ta sorta na Angležkem in menda tudi povsod spodrinila naše navadne. Sedaj se vé da so še silno drage, pa se bojo kmalo zare-dile in potem bojo dober kup, kakor vsaka stvar. Iz-perva sta petelin in puta 150 tolarjev veljala, in ven-dar so jih Angleži radi kupovali, ker so vidili očiten dobiček. Anglež je skoz in skoz barantač — on plača le to dobro, kar mu gotov dobiček obeta.

Kohinhinske kokoši so sila velike; enoletni petelin vaga 10 do 12 funtov, dorašeni dveletnik 15 funtov in zraste 2 čevlja visok — pute so po 8 do 9 funtov težke in 15 do 20 pavcov velike. Puta kaj pridno jajca leže, in čeravno niso večje od naših navadnih, je pa dobiček v tem, da jih vsaki dan leže in da, ko se je zmovala, mesca listopada spet leže. Meso njih je posebno okusno in dobro. Mladi rastejo hitro. Perje njih je kaj lepo in mnogih barv. Čeravno so v gorkih krajih doma, se redé povsod dobro, le snega in ledú nimajo radi. Jedo vse, kar se jim dá. Sicer je ta žival posebno krotka.

Iz natoroznanstva.

Od vremena.

(Dalje.)

Sneg. — Popotniki nam pripovedujejo, da se v visokih severnih krajih pri durih gorke hiše snežene muhe napravljajo, namesto da bi se megla noter potegovala, kakor pri nas. V sneženih meglah plavajo zmerznjeni vodni mehurčki, poprijemajo se eden drugemu in delajo po natornih postavah lepe podobice, vsake sorte zvezdice. Kakor se jih več sprime, postanejo pretežke ter se posedajo in na zemljo leté kot snežene muhe, pravimo: da sneg gré. Kadar je pa v spodnjem zraku gorko, kopné medpotoma, pravimo: dež gré s snegom, ali pa sam dež. Včasí se snežene muhe ne stajajo popolnoma, pa se sprimejo in male kepice se naredé, ko na tla leté; pravijo: da babje pšeno gré; če so pa debelje in enmalo se vledenéle, pravijo: da žlet gré, kar smo letos h koncu januarja na Dunaji vidili. Toliko se je našlo belega sneženega zernja, da je bilo kakor da bi bil po drobnem pesku hodil. Sneg le v tistih krajih gré, kjer je dosti mraza, da ne skopní, preden na tla pride; v spodnih južnih, tropičnih krajih pa ne more iti, ker je preveč gorko. To že pri naših snežnikih vidimo. Poleti in od začetka jeseni jih včasí sneg ópade, pa vidi se mu, da ni mogel nižej v dolino.

Toča. — Toča je strašna nadloga za polje, toraj se je boji vsak gospodar. Kmetje jo pa poznajo le po škodi, ki jo nareja, kadar po polji bije. Kako da se pa toča nareja, tega ne vé ne le kmet, je tudi še zrakoslovcom deloma zastavica. Preden pa zaslišimo, kako si razlagajo točo, bo dobro, da pogledamo: kaj toča vsakega uči. Razna je podoba točnega zerna: okrogla, voglasta, roglata, podol-gasta, postučasta kot hruška, debela je večidel kot lešujik.

V sredi ima belo neprezorno zerno, ki ga svitel led ob-daja. Tisto, ktera je drobna in ki samo bele zerna ima, imenujemo sodro; ta ne dela take škode. Toča gré pred dežjem, med dežjem, skorej nikoli ne po dežji. — Včasí gré debela toča. Robert Taylov pravi, da je 4. maja leta 1697 po 3 pavce debele zerna imela. Volta zagotavlja, ko je toča ponoči od 19. do 20. avgusta 1787 laško mesto Komo in okolico pobila, so bile neke zerna po 18 lotov teške.

Toča večidel le malo časa gré, k večem četert ure, pa se jo toliko nasuje, da na debelo tla pokriva. Sploh gré naj raje podnevi, pa tudi ponoči utegne pobiti, kakor smo ravno slišali. Megle so debele, čudna temota se na-pravi, če je prav med hribi; pravijo, da so tudi pepelnato-rujave, da spodnje kot vampi doli visé; na robéh so pa stergane in roglate.

Kadar se dela toča nad nami, se sliši šum in vriš ka-kor ga huda grapa žene, ki po skalovji dere; pravijo: da v oblaku vré. Hudi viharji se dervé po meglah sem ter tje, in točne zerna se zadevajo, toraj takošen šum nastane. Ko pride blizo, se hitro petelin na strehi vertí, ki je priča vetrovnega boja. Megle pa plešejo in se verté kakor da bi jih kdo s kuhovnico mešal; pod črnimi meglami pa le-tajo bele meglice strašno hitro od enega kraja do drugega. Preden se usuje, prileté debele kaplje, skoraj navpično na tla. čuden puh se zaletuje po zraku, človeka je groza — kar se mahoma usuje in raztrese.

Toča ohladi zrak, večidel le po bližnici, kjer se je začela, pobije. Utegne se pa tudi deleč vleči. Tako se je 13. julija 1788 na spodnjem Francozkem na Pirenejih na-pravila, pa se je megla, ki jo je razsipala, vlekla čez vso Francozko in Holandijo do baltiškega morja. Daljava znese blizo 200 milj. Šla je pa megla tako hitro, da je vsako uro 16 milj prešla. Zerna so bile okrogle in roglate, naj težje po 16 lotov. Pobila je na Francozkem 1039 fará.

Menj nevarna je sodra, pa vendar tudi utegne ško-dovati, kadar ima nenavadno debele zerna. Po visokih gorah in po planinah v Švajci gré 11krat sodra, preden toča en-krat pride. To nam spričuje, da se zgori terde snežene grudice ali zernica napravljajo, in v tem, ko v dolino leté, še le toliko vode na-se vzamejo, da se z ledom preoblečejo. (Dalje sledí.)

Starozgodovinski pomenki.

Cvetlica Lotos in njeni pomen na noriških rimskih kamnih.

Razložil Davorin Terstenjak.

(Dalje.)

Beseda vira, vir, je torej obče blago indo-eu-ropejskih jezikov, vendar obliko *Βηροώνιον, βηροώνιον*, Virunum, dopuša le edini slovenski jezik. Tudi latinski bi jo dopušal, vendar ni noben rimsk klasik Noričanov za Rimljanec spoznal, tudi ne za Nemce; po keltiški pa bi se moglo zvati Gwyrunum, ali pa Gurunum, Fearunum.

Na Pajtingerovi tabli stoji Varuno, pri Plinii Vi-runum v napisih: Virunum, Virunenses itd. Rekli smo pa, da je Suidas utegnil slabo podučen biti, in da je ime mesto dobilo po varu, veru, beru, berunu, ker se današnji dan narbližnja vas razvalin starega Vi-runu se velí Varpja, Vapnja vas, in po tej indiškemu Višnutu in severno-slovanskemu Pogoda-tu posvečeni živali nahajamo v bližini starega Viruna več krajev ime-novanih, na primer: Svine, po nemški Eberstein, Svinja, po nemški Saualpe, ali ker besedo vir, vira tudi pozna staroslovanski (staroruski) jezik ¹⁾, te-daj tudi Suidatova razlaga govori za slovenšino mesta Viruna in Noričanov. Sicer Keltomani kričijo:

¹⁾ Šafarik 1, 441.

„zvér, var“, ver—ber—berv, brav, permanse nahaja v mitologiji Keltov; bilo je njihovo poljsko znamenje, in ker ta žival je viditi na noriških kamnih, so gotovo Noričani bili Kelti.

Al prosimo Vas, jenjajte! — ta žival, znamenje zime ¹⁾, se tudi nahaja v škandinavskem mitu ²⁾, pozna jo mitus asirskega Adonisa, — smeli bi toraj z ravno takošno pravico terditi: Noričani niso bili Kelti, marveč Škandinavci, ali pa Asirci. Dalje: keltiški mitus nič ne vé od vepa v takošnem pomenu kakor Suidas piše od Noričanov, in Dietmar od ratarskih Slovanov. Od Noričanov piše Suidas, da je veper, poslan po božanstvu, polje poškoval, dokler ga ni virun, možak zaklal in na rame djal; — in od polabskih ratarjev piše Dietmar, da se je veper prikazal, kadar se je kak punt približeval ³⁾. Pri obojih je tedaj ta žival bila znamenje nesreče. Pa tudi brez teh gotovo ne od Suidata in ne od Dietmara prav razumljenih povest, imamo še mitologiški temelj, ker v indiškem bogočastju Višnuta nahajamo kot temitelja (domitor) vepa in s priimkom: vira, Viras = mož, junak.

Razun Višnuta se tudi Shiva kot božanstvo bornega vremena (Sturm) in hudega vetrovja veli Varahadeva ⁴⁾, na koroškem kamnu nahajamo lastno ime: Vercombogus, to je, Verkombog. To ime smo že v spisu „kdo so bili Ambidravi?“ za slovensko spoznali, vendar ga nismo po gramatiki prav razložili, rekši, da je sestavljeno iz ver kom bog, aper ut deus. Ker ta razlaga ni po postavah slovenskega jezika, jo tedaj zaveržemo, in vesel nas, da smo v tej besedi našli obliko starega imena (substantiva), ktere nikjer ne najdemo kakor v lastnih imenih: Radom, zato Radomljani, Lukom, zato Lukomljani, Vojkom, ime mesta pri nekdanjih polabskih Slovanih, in v slovaški besedi parom v prislovcu: „Idi do paroma“ (zlodej naj te vzame, geh' zum T....) od sanskritske: para, hostis, Feind, sovražnik, zato slovenska šentavnica: „ti para“, kar je Kollar krivo z besedo perun primerjal. Mi smo jo primerjali z besedo paria, parias, imenom nar zadnje indijske kaste, kar ni krivo, ker parias to pomeni kar para, der Verhasste, sovraženi človek. Verkombog se toraj natanko vjema z indiško besedo Varahadeva. Lastne imena Verk, Verkina, Verkonja, Verkomšek so še zdaj po slovenskem Štajeru.

Naj bi pa Keltomani za tega voljo ne se ponašali, rekši: „beseda Ver, Verk je keltiška, — v Galii je rod Vercai in v Rhaetii so kamni z imenom Vercabius itd., tudi ime bogus je keltiško, ker keltiško ime je Hibisbogi“ itd. Sedaj jim le-to povem, da bom pomen teh enakoglasečih pa ne enako pomenjajočih imen v svojem delu obširno pretresoval in pa dokazal, da Verkombog je čisto slovensko ime. (Dalje sledi.)

Smešnica.

Nek učenec latinskih šol, prestavlja nemško na slovensko, se spodtakne pri besedi „teleskop“ — in upraša: kako bi se ta ptujka naj bolje posloveniti dala? Učitelj si čelo poriblje in kečko pomeša ter reče: „Ne vém, kaj bo ž njo začeti; iskal sem je v slovnikih pa je nisem nikjer našel; berž ko ne je slovenskim slovniciarjem čisto ptuja. Treba bode, da ji koréna poiščemo“. Na to se oglasi drug učenec in veli, da so si jo Nemci prekerstili in „Fernrohr“ nazvali. Na to učitelj z glavo pomajaje odgovori: „Mislite? — Kdo vé — jaz ne verjamem! Kdor tanko uho za slovenščino ima, bo hitro osledil, da ta beseda je slovenskega korena. Skusimo jo le na drobno razkrojiti: —

„tele, teleta“ in „skopam, skopati“. „Ali ni tako? kaj ne da?“ — Vsi učenci pa debelo gledajo, kako jim je njih učitelj tele skopal iz „teleskopa“. — Če morebiti kdo misli, da je to smešnica ismišljena, mu rečem, da je gotova skoz in skoz. Le šolo, kjer tak učitelj uči, zamolčim občinstvu.

J. Pavalec.

Novičar iz avstrijskih krajev.

Iz Siska 31. maja. Koruze se je spet 12.000 vagánov pokupilo, cena pa ni višje šla, prodajal se je vagán po 3 fl. 20 do 45 kr. Pšenica pančovska je po 5 fl. 45 kr. do 6 fl. 15 kr., bečkereška po 6 fl. do 6 fl. 25 kr., soršica (napolica) po 4 fl. 15 do 45 kr., oves po 1 fl. 52 kr. do 2 fl. V Karlovcu bi bili Teržanci veliko pšenice kupili; ker pa jim je cena previsoka bila, je niso veliko vzeli. Da bi žitna cena dolgo stanovitna ostala, ni misliti. Vreme je prav toplo.

Iz Celovca. C. k. ministerstvo kupčijstva je c. k. staviteljskemu deželnemu vodstvu ukazalo, naj prevdari in popiše vse dela, ktere so na Dravi potrebne, da se reka ta od Belaka do Marburga za vožnjo parnih ladij (Dampfschiffe) pripravna napravi.

Od Svetinj poleg Ljutomera na Štajar. 2. junija. Pri nas je, kar letino zadeva, hvala Bogu! še vse lepo in dobro, in ker dnara pomanjkuje kamor koli se človek oberne, se ljudje tolažijo z obilimi pridelki, ki jih pričakujejo na polji in vinogradih. V vinogradih je le tisti znani mraz precej škodoval, kakor tudi na sadnem drevju; sadja tedaj ne bo ravno obilo, posebno v dolinah ne, — pa da bi le to srečno dozorelo, bomo vendar še zadovoljni.

Ravno taka je tudi okoli Radgone. V mojem vinogradu sem našel na bikih (konjičih) do 18 grozdčev, — dosti, pa vendar ne preveč, ker je gorica močna. Tudi je povsod zapaziti velika različnost v rasti očesic, nektore pa celó spijo na riznikih kakor na bikih; uni mraz je tega kriv. Ako vendar z božjo pomočjo ostane to, kar je osnovljeno, bi se znalo letošnje leto po obilosti 1848temu ali 49temu primerjati. — Suša je pri nas velika.

Sliši se, da bo od Maribora čez Ptuj skozi Ormuž železnica se napravila. Zna biti potem, da se bo našemu tukajšnjemu obilnemu premogu kakošna barantija odperla. Zapazil sem prejšnje leto nekoč premog; pobaram tedaj lastnika, je li ga rabi? Odgovori mi, da ne, in da ga je že veliko na cesto zvozil. Ko mu rečem, da mu za vsako stoto (cent) 12 krajc. sreb. dam, me debelo pogleda. „Čemu pa vam bo ta kamen?“ me vpraša. Kuril si bom ž njim mu odgovorim. „To ni mogoče!“ misli želarček. Vendar poskusi tudi on, in ga nanosi 3 košare v svojo peč — pa kako se začudi, ko ta kamen začne tleti in tako vročino dajati, da mu slabo peč razgnati žuga in da mora okna in vrata odpreti. Zdaj še le mi veruje, da je premog za kurjavo. „Ti smerdljiva merha ti! kdo bi bil kaj tacega mislil — pa topla izbica je pozimi veliko vredna“ — pristavi. Jančar.

Od sv. Andreja iz Moravske fare 4. junija. Preteklo nedeljo popoldan *) ob 5. uri so se pridervili sivo-črni oblaki sem od Save, in hipoma se ospè suha, kakor golobje jajca debela toča, ki je v naši fari spet tri soseske: Verhpolsko, sv. Andreja in spodnje Koseze hudo zadela; začela je nevihta v spodnji in gornji Javoršici in se vlekla čez Verhpolje, Stegne, sv. Andreja, Dvorje, Selo, Goričico, Imenje, Verhe, Gorenje in Hrib. Dosti kmetom je polje tako hudo zdelala, da za sternéno jim ne bo treba serpa v roke vzeti. Strašno je bilo slišati ropotanje toče in šumenje viharja, ki je bil tako silen, da je več kozolcov polomil; po hišah pa je bilo jokanje in upitje, da je bilo joj — zakaj že štiri leta zaporedoma so bili hudo glada ter-

*) Slišali smo, da ravno ta dan je tudi na Štajarskem blizo Celja toča zlo bila. Da bi pač to le prazna govorica bila! Vred.

¹⁾ Pausanias VIII. 46. 1. str. 492.

²⁾ Creuzer „Symb.“ II. 98.

³⁾ Dietmar edit Steinhart VI. 65.

⁴⁾ Amarasinha ed. Paul. str. 33.

Od kar je Franklin dokazal, da so hude megle električne, so jeli dokazovati, da se toča, ki pride z gromom in treskanjem, po elektriki dela *). Volta pravi, če je nad meglo precej suh zrak in verjni deli megle, ki jih sončni žarki pripekajo, hitro izpuhtevajo, se vzame spodnji megli toliko gorkote, da voda zmrzne. Dalje si tako razlaga: Dve megli z nasprotno elektriko ste ena nad drugo. Če iz zgornje padajo drobne zernica v spodnjo, se nekaj vderó in z ledeno skorjo prevlečejo, pa se spodnje elektrike navzamejo, toraj jih nazaj verže; zdaj jih pa še zgornja megla na se vleče, tako da, čeravno težke, vendar le kviško leté. V zgornji megli se spet njene elektrike navzamejo, ktera jih izpaha v spodnjo, spodnja spet nazaj itd., dokler spodnje megle ne prederó.

Akoravno je ta razlaga kot naj bistroumnejša veliko družih pregnala, vendar je ne cenim toliko kot drugo, ki jo je Fr. Vogel leta 1849 v Frankobrodu na Majnu razglasil. On pravi, da vodni mehurčki so po megli tako ohlajeni, da imajo še manj gorkote v sebi kot voda, kadar zmrzuje. Ko iz zgornje megle padajo snežene grudice, se voda zern prime in hitro zmrzne. Hipoma se utegne veliko ledú v taki megli narediti. — Da se utegne voda še bolj ohladiti kot je treba, da se led dela, pa vendar ne zmrzne, — to poterdujejo skušnje v kemičnih delavnicah. Da je pa tudi v zraku hladnejša voda kot led, se je leta 1845 mesca februarja pokazalo. Dež je šel, ki je tla z ledeno skorjo prevlekel; tla pa tisti čas niso bile zmrzle, ne tako ohlajene kot led. Tudi dežniki, ki so jih iz gorke sobe vzeli, so se hitro na dežji z ledom prevlekli.

Toča je prav v naših toplih krajih domá. Med vračnikoma je pa na obé strani okoli pasú ni, če kraj ni višji kot 2000 čevljev nad morjem. Tamkej v tropičnih krajih se točne zerna stajajo, preden na zemljo prileté; če se prav v višavah toča dela, vendar na tla le kaplje prileté. Kakor se pri nas svetinam čudimo, tako se tam čudijo nad točo. Humboldt pravi, da mu je ob popotovanji poleg reke Orinoko misijonar Roman rekel, da se ne spomni, da bi bila v dolini več kot enkrat s ploho tudi toča šla. V Egiptu in v objubljeni deželi gré tako redko, da so jo nekda med čudeže šteli. — Višej od nas proti severju je čedalje manj soparjev v zraku, toraj ostanejo kapljice majhne, gré sodra, pa ne zernata toča. Toraj, če bolj iz toplih krajev proti severju prideš, manjkrat te bo zadela toča; če pa greš v vroče ali tropične kraje, in se naseliš v kaki dolini, je morebiti vse žive dni ne boš vidil.

Dozdaj ne poznamo nobene stvari, ki bi nas toče obvarovati zamogla. Na Francozskem so bili še pred 35 leti tako neumni, da so ji slamnate strašila postavljali. Mislili so, da bo slama na stebrih meglam elektriko jemala, da se toča ne bo mogla delati. Tisti, ki so hotli prav po uku nekega prebrisanega lekarja „la Postolle“ delati, so samo slamo na stebre privezovali; drugi so tudi v slamo bakrene osti (špice) zavijali; še drugi, sicer nekaj pametnejši, so nasajali bakrene osti, in so z njih drat v zemljo napeljevali. Zastonj se takim trobi, da drevó, ki je višje kot stebri s slamo, bolj na se vleče, in da po lesovih tudi toča gré; zastonj so jim pravili, da bakrena ost, ki nima bronaste zveze z zemljo, nič ne pomaga, ker ne more elektrike v zemljo spuštati; tudi jim ni nič pomagalo, da so vidili, da po mestih tudi toča gré, če imajo hiše še toliko strelnih vodnikov ali kalamit po strehah. Toda, česar človek rad ima, tudi rad verjame, če je še tako jalova stvar. Še poljedelska družba je prosila francozsko vlado: naj bi dala po več srejnah točne strašila napraviti. Ker bi pa bilo to veliko stroškov prizadjalo, neslo pa nič, vlada ni privolila.

(Dalje sledi.)

*) Kadar se od elektrike govori, naj si misli tisti, ki nič od nje ne vé, da je to neka moč, ki se vsled zunajnega vzroka v nekterih stvaréh izbuja. Je pa dvojna. Ako dve stvari enak električen stan imate, se odbivate; ako ste pa v njih nasprotno elektriki, se nase vlečete, kakor magnet železo na se vleče.

Pis.

Starozgodovinski pomenki.

Cvetlica Lotos in njeni pomen na noriških rimskih kamnih ¹⁾.

Razložil Davorin Terstenjak.

(Dalje.)

Višnu — Sirapani-ta še nahajamo v imenu Leh. Ime Leh se ima po našem visokoučenem Šafařiku ²⁾ izpeljevati iz besede leha = areola, Ackerbeet. Pozneje je postal pomen, primor, optimas, magnificus, nobilis, ker le tisti može so imeli upljiv pri sodbah in vladarstvu, kateri so imeli lehe, primeri staronemško: uodal, uodil, ags. ôdhel, edhel, skand. ôdhal, praedium avitum, terra haereditaria in adaling, edeling = procer, nobilis. Po povesti Jugoslavenov je Čeh peljal Čehe, Leh Lehe (Leh, to je, Poljak, ker leha pomeni polje) in Meh Meško, Meškovičane, Moškovičane iz Krapine prek čez Tatre. Meh je njegovavno ime iz Mestislav, Meščislav, priime Shiva-ta, kateri se velí Šastava vindex, od sansk. meš irasci, slov. mestiti se, meščiti se, meščevati se, maščevati, maševati se.

„Kakor v jeziku tako tudi v vokalizmu vlada trilogija“, pravi visokoučeni jezikoslovec J. Grimm. Iz treh glasnikov so se rodili vsi drugi in sicer iz A. J. U.

Med glasniki je nar žlahniši, oče vsih glasnikov A, iz katerega sta J in U izišla. Glasnika E in O sta iz zaveze med A in J, A in U tako postala, da nastavša AI in AU proti naturi diftonga sta kratka ostala, in tako po znamenji E in O se izraziti zamogla ³⁾. Kakor sanskritski glasnik a v družih jezicah je postal i ali u, na priliko: skr. aham, goth. ik, slov. az, as, zdig. jas, skr. asti, goth. ist, slov. est, z dig. jest, sansk. mahat, goth. mikils, sansk. džan, goth. kuni itd., tako se tudi v slovanskih narečjih a spreminuje v i, e, o in u; na pr.: kral, rusinski kril, poljski krol (beri krul), in tako je iz Maščislav, Meščislav postalo Mah, Meh, Moh, Muhlo, dalje pomanjšavno Mahek, Mehek, Mašek, Mešek, in iz Mahko, Mehko, je postalo Meško. Zato nahajamo zgodovinske imena Meško, Muhlo, ktere ravno to pomenijo, kar Meščislav, Meh. Ker iz Meh najdemo obliko Muhlo in Muhko, je ženska oblika Muhkla ali Mohkla in možka Mohkli mogoča. Uglasni h (h inlautend) pa se spreminuje v glasnik s, na primer: u rusi, dusi namesto u ruhi, duhi, zato je iz Mohkla mogoče Moskla, in ker glasnik l tudi zatatranski Slovani

¹⁾ V poslednjem listu je sledeča opazka pri besedi Verkombogus po pomoti izostala, zato se sedaj tukaj postavi za terdnejši dokaz, da je Verkombog bil nekda pri Slovencih časten.

Vredništvo.

„Še današnji dan živi v ustih slovenskega ljudstva beseda, ktera na častje Verkomboga opominja. Sredpostni čas, kateri je večidel o tisti dobi, kadar zima slovo jemlje in pomlad prihaja, se velí okoli slovenjega Gradca in po Pohorji Varkovnica, Verkovnica; tudi prazniku „babe žaganja“ pravijo Verkovnica. Častitim čitateljem je že bilo razloženo, da stara navada „babo žagati“ opominja na odhod zime in prihod jarega leta. Šiva Bhavany — Baba ni samo bila boginja toplote, temoč tudi zime, zato njeno ime Himala enako severno-slovenskemu zimsterli. Zaznamek zime in zimskega bornega vetrovja pa je bil var, ver, ber, berev, in sicer ker ta zver mokroto ljubi in po svojem rovanji naznanuje zimsko boro, ktera vse izrova. Zato se je Shiva-Bhavany velela Varahadevi in Shiva-Bhava Varahadeva toliko kot Verkombog. Varkovnica, Verkovnica je toraj praznik Šive Babe — Verkavnice (Varahadevi) in v imenu Varkovnica, Verkovnica imamo živo poročstvo in terden dokaz, da je Verkombog slovenska beseda, da so stari Noričani pod tim imenom tudi Šiva-ta in Šivo častili. Slovensko ime pa tudi razjasnuje pomen indijskega priimena, katerega je učeni dr. Adolf Weber v svojih indijskih študijah prvi prav razložil. Praznik Verkavnice — Verkavnice (m = v, primerjaj: čermen in červen) je popisal na kratko prof. Dr. Puff v bukvh „Marburger Taschenbuch“, 2. Jahrg. str. 289, 290.

Pisatelj.

²⁾ Šafařik „Die ältesten Denkmäler der böhm. Sprache“ str. 88.

³⁾ Jakob Grimm „Gesch. der deutsch. Sprache“ I. Band str. 274.

pogosto izgovarjajo kot *v*, je iz Moskla ¹⁾ postalo Moskva, in sedaj imamo razjasnjen pomen slavnega mesta, kakor tudi pomen lastnega imena na noriških kamnih Mosquitus ²⁾. (Dalje sledi.)

Ozir po svetu.

Narodi ruskega cesarstva.

Glavni in gospodujoči narod na Rusovskem so Slovani, ki se delé na čvetero: v velike, male in bele Ruse in pa Poljake. Vstrie njih pa živijo še drugi narodi, ki razpadajo skoraj na sto različnih plemen, in govorijo štirideset raznih jezikov. Slovani so jezgra carstva, in se ločijo od družih prebivavcev po jeziku, običajih, véri in ljubezni do domovine, ter stanujejo sred cesarstva med Volgo, črnim morjem in litvanskimi močvirji. Slovan je močen, jedrovit, utverjen, da mu ne škoduje nobeno vreme; je h temu hiter, gibek in živ; lica je okroglejega kakor nemški narodi.

Naj poglavitejši so veliki Rusi, okoli 35 milijonov, stanujoči v sredi Ruskega; njih jezik je povzdignil Peter Veliki za književni.

Belí Rusi prebivajo v nekdanji kneževini litvanski, v sedanjí gubernii mohilevski, minski, vilepski, grodenski, vilenski, — okoli 3 milijonov jih je; oni so s telesom in duhom slabéjši od velikih Rusov, zavolj močvirnega zemljišča.

Mali Rusi, blizo 10 milijonov, stanujejo v staropoljskih pokrajinah, v Volinji, v Podolji in Ukrajini in nad črnim morjem. Ti so jačji z duhom in telesom od velikih Rusov, zvonaj okoli Dnepra na zapadu. — Mali Rusi so v srednjem veku branili Evropo azijskih divjakov Tartarov in Turkov. Kosaki so se v teh bojih najboljše poslavili. Mali Rus ni tako vesel, kakor veliki Rus, timveč je otožen vsled bojev in nesreč, ki jih je preterpel; vendar je dobrodušen in gostoljuben, kakor vsi Slovani, čist na telesu in v hiši, ljubi ples in petje; njegove pesme so pa žalostne in silno sezajo človeško serce.

Poljaki prebivajo v poljskem kraljestvu; ločijo se od Rusov po narečji, ki je lepo izobrazeno in ima bogato slovstvo.

Med ostalimi narodi so naj znamenitnejši Judje, kateri prebivajo na Poljskem, in štejejo dva milijona duš. Do leta 1850 so nosili iztočno dolgo obleko; zdaj se morajo pa po ruski oblačiti. Govoré nemško-judovski jezik. Tergujejo in kerčmarijo.

Za kratek čas — pa tudi za poduk.

Zvest prijatelj.

Poslovenila G. M. in J. Novomeščanski.

1.

Mračilo se je že. Ob bregu Donave sta se le samo še neki gospod in njegov psiček sprehajala. Gospod je bil praktikant, pès pa koder, po imenu Fido.

Pès je bil lačen, praktikant revnega življenja sit.

Tisti dan je imel le še toliko, kolikor je Bog potreboval, da je svet vstvaril.

Zgrabi tedaj ubozega Fido-ta, kteremu ni imel nič jesti dati, ker je sam stradal, in solzé si iz oči brisaje reče: „ne morem uboge živali dalje terpeti viditi!“ — ter psu kamen na vrat naveže in ga v globoko Donavo verže.

Valovi ga požró, žalostni praktikant pa samec proti domu hití.

2.

Domú pridši se verže na posteljo, pa nemore zaspati. Komaj pričakuje dneva. Naglo vstane, in ker je popolnoma obupal nad svojim življenjem, zagrabi — o groza! — puško, napné petelina in morivno orodje svojemu čelu približuje. Ravno hoče sprožiti, kar zasliši ropot na zapertih durih, puško naglo skrije in vrata odpre. Tù Fido pred njim stoji, čedno klobaso v gobcu deržeč; lačnemu praktikantu se ne gnjusi dar, ki mu ga je prinesel zvesti pès, ter klobaso pojé delivši jo z dariteljem in se zdaj sramuje svojega prejšnega namena.

Tak' zvesti Fido nazaj pride.

3.

Še tisti dan se sprehaja praktikant s svojim psom v velikem gaji, „prater“ imenovanem. Tam sreča nekega gospoda, kteremu Fido, lep psiček z zalo glavico, močno dopade.

„Ali bi mi ne hotli svojega psa prodati?“ vpraša gospod praktikanta. „Z zlatom ga ne morete preplačati!“ odgovori praktikant — „če mi pa pomagati morete, da bi bil rešen večnega prakticiranja, ga Vam pa dam“. To gospodu dopade.

Kmaló potem je bil ubogi praktikant v plačani službi. Težko se je ločil od svojega psa; al le malo časa je pogrešal sveste živali. Neko jutro stoji Fido pri njegovi postelji, ker ne z dobro ne z gerdo ni pri novem gospodarji ostati hotel.

Tak' zvesti Fido spet pride nazaj.

4.

Gospod njegov se je bil zdaj z Ano, hčerjo nekega bogatega grajšaka soznanil.

Enega dné se sprehaja z njo in njenim očetom po nekem vertu. Hodijo semtertje, kar zapazi grajšak, da je mošnjo zgubil. Gospod Lenc — tako je bilo Fidotovemu gospodarju ime — pokliče svojega psička, kateri grajšaka od vsih strani ovoha in se potem med ljudmi zgubi. Čez nekaj časa pride z mošnjo nazaj in jo pred gospoda položi, kateri od veselja ne vé, kaj bi storil in kako se zahvaležnega skazal.

Čez dva mesca sta bila Lenc in Ana mož in žena. Lenc pa je zvestega Fidota svojemu dobrotniku podaril. Težko se je sicer od njega ločil, pa ni mogel drugače. Ali že drugi dan zjutraj pride Fido nazaj in skaklja poln veselja okoli svojega starega gospoda in nove gospé.

Tak' zvesti Fido spet pride nazaj.

5.

Gospod in gospa gresta čez nekaj mescov na grad nekega grofa na deželo stanovat. Temu dopade Fido tako, da mu ne dá mirú, dokler mu ga ne prepustí, čeravno težkega serca. Fido dobí novega gospodarja — pa ne za dolgo. Fido zvesti spet nazaj pride.

6.

Več let je preteklo. Gospod Fidotov umerje. Tisti dan, ko so ga pokopali, pa zgine tudi Fido. Našli so ga mertvega na grobu njegovega gospoda — izgled redke zvestobe!

Fido nikoli več nazaj ne pride.

Novičar iz avstrijskih krajev.

Iz Tersta 11. junija. * Presvitli nadvojvoda Joa n so iz Benetk včeraj v Terst prišli, kjer po večletni navadi z gospó svojo prvi čas poletja radi bivajo. Tù in tam se sliši odkolere, ki se od nekaj rada ob vročini posamno primerja brez kužnega značaja. V Benetkah pa je huja: 8. dan t. m. je zbolelo 35 oséb, 17 jih je umerlo, 19 pa ozdravilo.

¹⁾ Žena možev z imeni Cinko, Stanko, Zoko, Martinko itd. se velí pri Pohorcih Cinkla, Stankla, Zokla, Martinkla, po koroški Cinkva, Stankva, Zokva. Tako se po Koroškem dekla glasi dečva. Moskva je toraj adjektiv. V ruskih slovnica se najdejo oblike Moskovitčanin, Moskovec, Moskvíč, Moská, Moskovit. Iz Meh je torej v ustih Rusov postala oblika Moh (horv. Muhlo, brat Horvata) in namesto Moško, Mohko, h = s, Mosko in iz tega Moskla, to je vas, l = v. Moskva.

²⁾ Muhar „Gesch. der Stei.“ I. str. 415.

Iz natoroznanstva.

Od vremena.

(Dalje.)

Hudo vreme. Da se poleti ploha napravi, je v naših krajih treba, da je zrak miren, vlažen, in pa soparno jasno vreme. Če se zdaj veter spremeni z drugim, ki nima tiste gorkote, se vse pomiri; čudna tihota vlada, kakor da bi bilo vse napeto. Če po tem, ko je delj časa jug vlekel, hipoma sever pride, se pomeša merzel zrak z gorkim vlažnim, in napravi se — hudo vreme. Veter se obrača, merzeleje postaja, zrakotehtnica kaže, da je zrak težji. Po tem pride merzlo, vlažno vreme, ki delj časa terpi.

Postajajo pa plohe še na drugo vižo: Zrakotehtnica kaže, da zrak ložji postaja. Viditi je, da je mir v zraku, pa ne seže do verha. Zgornji zrak odteka po južnem vetru. Če je tam pa tam oblačno, se skozi preterge spodnje zračne lege bolj ogrejejo, vodni soparji leté kvisko. V višavah se zgosté, naredé se bele megle in vse nebo prekrijejo zdaj; ko je spodnji zrak redkeji, se od krajev vanj vdere zgornji merzleji zrak, soparji se še bolj zgosté; razloček gorkote po okolici pripomore k vetru in k plohi. Po takem dežji se lepo izjasni, gorkota ostane kakor je bila pred.

Pri nas na kmetih pravijo, kakor so mi oče rekli: „hudo vreme, ki točo prinese, pride le od severja, od „krivca ga nikoli ne, od juga tudi ne, od teh je le polivak. Od burje le malokdej, oba vkupej, burja in sever, „pa narejata hudo burjo, ki nažene belih meglá gor pri „Lebniku pa naprej do Blegaša; tam se ustavi, zgorej so „pa črni oblaki; potlej nekaj časa vrè, potlej pa goreneč „nažene, pa je gotova toča. Zato ljudje pravijo, da na „Blegašu copernice plešejo“. — Kmet dobro loči omenjene plohe. Če je ploha ohladila zrak, vé, da jo dalje časa ne bo; če se pa vreme ni nič ohladilo, pa vé, da mora kmalo drug polivak priti.

Za hudo vreme ali za gromenje le na severne kraje dopoldne glej; kader bo zlo vroče in kader se bojo tiste kopje pokazale, réci: danes bo gromelo. Če se iz pravega kraja hitro vzdigujejo goste megle, enake volnatim kupom, ki imajo natanko robove in bele obrunke kakor snežniki, kaže to k hudemu vremenu. Če se število meglá manjša, pa se nekako napenjajo in rastejo pa pri svoji spremembi nepremakljivo na prvem podnožji stojé kakor da bi bila le ena megla, pravijo, da se smé za gotovo réci, da pride hudo vreme. Za temi pride velika prav temna megla, ki sprednje z zemljo ali s hribi stika. Njena temota se sčasoma deli vsim meglam, vse se poravnajo. Iz te samične, goste megle se razpenjajo megle v podobi dolgih vej, ki sčasoma vse nebo prekrijejo pa z njo v zvezi ostanejo. Ko se te veje delati začno, je večidel zrak v višavah poln majhnih, dobro odločenih in omejenih belih meglá. Lete podružene megle se gibljejo siloma brez gotovega vlaka, kakor da bi jih velika megla na se vlekla; pa se tudi ena za drugo z njo združujejo. Bele lise, ki se vidijo sem ter tje po črni megli, so se iz teh meglá napravile. Ko se ta huda megla nad glavo privleče, se vidi pod njo več podružnenih majhnih meglic, pa se ne more zagotoviti: ne od kodi da so prišle, ne kako so se naredile; so pa stergane in razkosane; v nekterih krajih poganjajo dolge veje in se sila hitro podé, pa se nobenega reda ne deržé. Če se dve takih meglic iz nasprotnih krajev približujeta, je viditi, kot da bi svoje veje ena za drugo stegovale; kakor se pa imajo dotakniti, se vidno odbivajo in omenjene veje se nazaj zakrivé.

Tudi od zgorej se dádo megle ogledovati. Ljudje, ki so jih iz visokih gorá ogledovali, pravijo, da ima zgornja verhnina, ko je spodnja čisto ravna, še povsod visoke vzdige in globoke jame. Franklin je terdil, da ena sama megla ne more nikoli hudega vremena prinesti. K temu je treba zlo razprosterte megle, ki ima pod sabo nad zemljo več manjših meglá. Naj več zrakoslovcev mu poterjuje njegove

misel, ker pravijo, da hudo vreme le takrat nastane, ako se dve nasprotni meglene legi napravite. Pa je Arago vendar več izglede razglasil, po katerih se vidi, da tudi iz samične megle blisk in grom prihaja.

Hude megle višej ali nižej plavajo. V kateri višavi da so naj večkrat, še ni bilo mogoče po dozdanih ogledih določiti. Kar skušnja uči, se še čez 15.000 čevljev nad morjem po gorah in planinah hudo vreme nahaja. Kako nizko se včasih doli spusté, nam kaže hudo vreme, ki se je napravilo 26. avgusta 1827 v Admontu. Med večernicami se nad samostanom napravi hudo vreme. Ubilo je dva mlada duhovna na koru. Megla, iz ktere je strela priletela, je bila le 25 čevljev debela pa ne čez 81 čevljev nad zemljo. Samostan je v dolini; v grajšini, ki nad njim stoji, ni bilo drugzga človeka domá razun stražnika in gospé. Kakor dolgo je hudo vreme terpelo, sta vidila cerkveni križ, ki je 114 čevljev nad zemljo, pa je celi čas iz megle molil. Spodnja megla je zadevala v line pri zvonéh, ki so 89 čevljev nad tlami. Nad to meglo, ki je vso dolino pokrivala, je stala druga megla kakih 2300 čevljev visoko. Med tema meglama so se električni iztoki vnemali in sicer se je vidilo, da je strela iz spodnje v zgornjo meglo švigala. (Dalje sledí.)

Starozgodovinski pomenki.

Cvetlica Lotos in njeni pomen na noriških rimskih kamnih.

Razložil Davorin Terstenjak.

(Dalje.)

Moskva torej pomeni mesto Meščislava, Meha, Mohla. Zavoljo oblike primeri Doberla, po koroški Doberva (vas). Čeh in Leh sta torej bila Radoslavca, zato ima Česka za narodni gerb silnega leva, znamenje Višnu — Radogosta, Poljska pa bistrega orla, tudi znamenje Radogosta, Moskovitarska pa ima symbol Shiva-ta, besnega pozvoja, sana, draka, zmoka, smoka ¹⁾.

Pri ti priložnosti naj sledí etimologična razklada teh besed. Korenika besede pozvoj je zijati, toraj pozvoj der den Rachen aufschliessende; korenika besede san je staroslovenska san, kar v cerkveno-slovensčini se nahaja v pomenu „dostojnost“, — alizvirno je pomenilo „svitlost“, toraj je san = *δρακων* od *δρακω*, leuchten, schauen, torej san — drak der (mit den Augen) Blitzende. Zmok pa pomeni to, kar Lind, Lindwurm od korenike mok, staronemški Lind = Schlamm, toraj zmok — Lindwurm = Wasserdrache. Še Bernolak ²⁾ je (naj berže iz narodnih povest) zmoka poznal, ga popisaje: „Malus spiritus specie madidae prorsus avis pingi solitus“. Da je to žival si pod podobo ptica predstavljal, ima v tem svoj razlag. ker so sana, draka, pozvoja obrazovali s peroti. Slovenske povesti pripovedvajo, da, če kdo jajce dobí, katero je kokot znesel, in če to jajce devet let podpasijo nosi, se zmok — drak — lindvort zvalí. Tukaj spet vidimo sorodnost s česko basnjo, ktera zmoka tudi pod petelinovo podobo predstavlja. Več o tej razmeri se najde razpeljanega pri Schwenku (Mythol. der Slav. str. 314.) Zavoljo pomena zmok, der Nasse, der Lindwurm, to je, Schlammwurm, primeri izraz močerad, der Salamander.

Zmok je znamenje Shivata in sicer njegove črne peklenske strani, zato se nahaja pri starih pisateljih primerjan s Černobogom, Belialom itd.

Jugoslovenske povesti pravijo, da je bila domovina Čeha, Leha in Meha grad Krapina na Horvaškem. Krapina pomeni to, kar Karnus, Kranj, Okra, Vukre, die Felsenburg (in res med silnimi kari — čeri stoji) od kar = čer karpina, po metatezi Krapina, primeri Karpat, in rod Ptolomejev *Καρποι* Karpljani, za-

¹⁾ Že ostroumni Suroviecki je rekel, da so ti gerbi ostanjki iz starih časov.

²⁾ Bernolak slovar pod besedo.

voljo oblike pa imena: Svapa, Svapina, Slapina, Kolpa, Kolpina itd.

Pa podajmo se nazaj k Latovičanom.

Letija in Vače bodo torej prihodnjim preiskavam mogle služiti za točni izsled poglavitnega mesta Latovčanov. Znabiti, da bodejo drugi v svojih preiskavah srečniši od mene.

Naj se lastne imena nikomur ne zdevajo brez vsake važnosti. Že ostroumni Kreuzer je izgovoril resnične besede: „Der Mytholog soll nach eines jeglichen Landes und Volkes Art fleissig forschen Berg und Thal, Fluss und Wald, wie Stamm- und Sinnesart. Sprache, Sitte, Gesetz und Sage sind die Elemente, worin ihm die echten mythologischen Anschauungen aufgehen¹⁾. Sem spadajo tudi važne besede drugega veljavnega jezikoslovca Förstemanna: „Weil die menschliche Sprache nie sinnlose Aggregate von Lauten, sondern nur innerlich begründete, eine Idee in sich tragende wahrhafte Wörter bildet, so können auch die Eigennamen nur aus den in der Sprache schon vorhandenen bedeutungsvollen Wurzeln²⁾ gebildet werden“³⁾.

Da se v sosesčini nahajajo vasi Hotinje in Radizel (Lakšmi — Rama), Kresnica in Hotiše (Kršna — Lakšmi), Lučne in Sobota, Samatorce in Butanjevo, Babnagora in Dragomer, Radne blizu Trebenj, Radna vas v sosesčini Trebelnovega, Radomlje blizu Jarš itd. to gotovo ni brez vsega verozakovskega vzroka.

Naj nikdo ne misli, da visoke gore Raduha, Radelj, Radomer so imena dobile zavoljo radostne lege, temoč iz drugega pobožnega vzroka. Tako se ena visokih solnograških tor veli Rastiztauern, to je, Rasticeva — Rastislavova tora. Ravno enako podval imajo imena vasi, rek, gor itd. Babne, Babinka, Babni dol, Babna gora, Babno polje, Babji zob po Shivi Babi, primeri še Bohinka, Bohinsko jezero, Bohinje, Radoljca itd. Stari Slovenec je bil pobožna duša, zato je pridjal goram in bregom, rekam in potokom, mestom in vasem imena svojih božanstev ali njihovih zaznamkov. (Dalje sledi.)

¹⁾ Kreuzer „Symbol.“ Vorrede str. XII.

²⁾ Da bi celtičnost Noričanov dokazali naši starinoslovci, rovaajo neprenehoma po globoki zemlji. Da bi si pač Grimove besede zapomnili! „Beschaffenheit der Gräber, Gestalt der morschen Schädel, Art und Weise des eingelegten Geräths sollen Antwort geben? Alle diese Zeugen sind beinahe stumm. Nur Inschrift, Bild und Münze haben noch Kraft des Wortes. — Es gibt ein lebendigeres Zeugniß über die Völker als Knochen, Waffen, Gräber, und das sind ihre Sprachen. Sprache ist der volle Athem menschlicher Seele; wo sie erschallt oder in den Denkmälern geborgen ist, schwindet alle Sicherheit über die Verhältnisse des Volkes, das sie redete, zu seinen Nachbarn. (J. Grimm „Geschichte der deutschen Sprache“ str. 5.) — Mislim, da ne bo treba globoke učenosti v imenih Lutomar, Magimar, Antumar, Kasil, Svaduccia, Tertinia, Tertulla, Couria, Voltor, Voljapus namesto Voljapus, primeri serbsko sô, vò, nam. sol, vol), Voltreibus itd. slovanski značaj spoznati. Pa kakor imamo nevernih extra muros, tako tudi intra muros — ljudi, kateri bi besede ravno tako radi gledali in slišali, kakor jih v svojem rojstnem kraju slišijo. Ako se le kakošna spremena vokala najde, že dvojijo, ali je beseda res slovanska. Takošni naj pogledajo v starodavnost sosednega nemškega jezika. Naj si, postavimo, preiščljavajo sledeče besede: goth. hairtô, anglosaksko heort, althochdeutsch herza, novonemšk herz, ali pa goth. hvefts, ags. hvite, althochd. huizi albus, ali pa ags. ryfe, reaf, altnord. ryf, rof, goth. riuba, novonemšk rauf, raub. Nemci ne dvomijo, da so vse te besede germanske, le naši rojci so takošni dvojci, kateri se že nad malo pičico spodtikajo. — Drugi spet dvomijo, ako najdejo kakošno razliknost v mitiškimi imenih, postavimo: ali so Toirmadius, Stribog in Turbog enako božanstvo. Ali pogledajte vendar, kako različne so imena višjih keltiških, skandinavskih in nemških božanstev, in kje je sin Teutonije, kateri ne bi verjel, da je vse to keltogermansko? Spis.

³⁾ Förstemann v „Zeitschrift für vergleichende Sprachforsch.“ II. Heft str. 1.

Ozir po svetu.

Azovsko morje.

Azovsko morje, ki je po poslednji vojski v Krimu, višjo imenitnost zadobilo, se smé bolj po pravici mlakužno jezero kakor morje imenovati; nekdanji narodi so lastnost tega tihega in lenega, nikdar sinjega, ampak le rumeno-zelenega morja z mlakužno vodo tako dobro poznali, da mu niso imena morja, ampak mlake dali. Le na naj globljih mestih je 50 do 53 čevljev globoko; zato se ladije navadno le od mesca listopada do sušca po njem voziti zamorejo. Angleži in Francozi so s svojimi ladjami unidan le zatega voljo zamogli prijadrti v to morje, ker se je sneg v okolica Don topil, in so tedaj reke, ki se izlivajo v to jezero, več vode nanesle. Dolgo je to morje 20 milj, široko pa 32. Ozka pešena soteska arabatska na zahodni strani loči azovsko morje od lenega jezera (Šivaš imenovanega), ki je solnata mlakuža, ktera ob hudi vročini krog in krog zrak okužuje. Ker reka Don azovskemu morju naj več vode dopeljuje, je voda njegova precej sladka. Na južnem glavnem toku Dona stoji mesto Azov, 4 milje proti zahodu pa mesto Taganrog, ki jo je 1705 Peter I. zidal, ktero pa, čeravno še 20.000 prebivavcev šteje, vendar čedalje bolj propada. Kerč, na izhodnem koncu Krima ležeče mesto, gospoduje Mitridatova gora, ki je 890 čevljev visoka in sterma visi v morsko sotesko. Tukaj je stala Akropolis starega Pentikapea. Še zdaj se dviguje na Mitridatovi gori z velikimi skalami zadelani grob Mitridata; pod gomilo je skala z imenom „sedež Mitridatov“. Tù sem je bežal kralj Ponta, ko je poslednjič zmagani bil od Pompeja; tù se je sam končal; tù je Pharnaces razvil zastavo (bandero) punta zoper Rim, ktere pa je Cezar mahoma zaterl in na to tiste še zdaj sloveče besede: „veni, vidi, vici!“ (pridem, vidim, zmagam!) izgovoril. Kerč, mesto z 10.000 prebivavci in po novi šegi z lepo-ravnimi ulicami sozidano, je poglavitno trgovišče tega morja; do leta 1774 je bilo v turški oblasti, leta 1774 pa so ga Turki odstopili Rusom. Jenikale je vas, v kateri večidel Gerki in Tataři stanujejo. Eisk je mestice še le leta 1848 zidano, da v ondanjo luko černomorski kosaki svoje pridelke teržujejo.

Rusovski vojak.

Baron Callot, ki se je vdeležval poslednje rusovske vojske zoper Turke leta 1829, v svoji obširni knjigi „der Orient und Europa“ popisuje življenje rusovskih vojakov, med katerimi je živel. Ker se sedaj rado kaj od tistih krajev in narodov bere, ki so v vojsko zapleteni, posnamemo sledeče verstice iz onega popisa.

Vsaka kompanija (družina) si kuha svojo hrano (svoj živež) skupej v enem silo velikem kotlu, večidel pod milim nebom. V ta kotel denejo kuharji nekoliko mesa, kvasu, soli in ješprenja, in iz tezmese si napravljajo gosto sicer, pa dobro juho (župo). Ravno tako tudi spečejo za vsako kompanijo le en silo velik hleb kruha. Trikrat v tednu prejme vsak vojak blizu poldrugi maseljc žganja (vodke), ki ima moč od 33 stopinj ali gradov. Več tacih meric pa si ne smé nobeden skupaj shranovati, da se po obilniši pijači ne vpijani. Kumare, dine in buče jejo z lupinami vred, ker so jim tako priljubljena hrana, da, če zraven teh še soli in požirk žganja ima, ti rusovski vojak ne menja z nobenim velikim gospodom. Vsake 4 mesce prejme vsak vojak še 3 papirnate rublje*) za plačo. Tudi plača oficirjev je pičila in se jim plačuje vsake 4 mesce. Zunaj službe nosi vojak pozimi in poleti v eno mer svoj plajšč; plajšč mu je oblačilo pa tudi postelja, ker od njega kot prelubega tovarša se ne more ločiti. Sukno plajšca je tkano iz kravje dlake in je sivo-rudečkaste barve. Vsako leto dobiva rusovski vojak nov plajšč. Vsak oficir ima strežaja, ki mu streže

*) 4 papirnati rublji so menda toliko kot srebrni rubelj, kateri stare kovine je vreden 2 fl. 10 kr., nove pa 1 fl. 32 kr. Ime rubelj je od besede rubi, ki je arabsko ime nekega dnarja, ktere ga so Mongoli v deželah šaha korazemskega našli.

njaka in si velí prinesti jedí in pijače. Kerčmar mu prinese in se zraven njega vsede. Popotnik ga upraša, kako mu čbele nesó? „Meni posebno dobro! mu odgovorí. Bog je svoj blagoslov obilo nad našo hišo razlil. Za vse le-to pohištvo in posestvo, kar ga tukej vidite, in še dosti ga je, ki ga viditi nemorete, moram nar prej Boga, potem pa svojega starega očeta zahvaliti — vse pa je prišlo iz enega panja čbel, ktere so oče v gojzdu v duplini nekega votlega drevesa najdlí; drugo leto so dobili iz enega tri, čez dve leti pa dvanajst bogatih panjev, od katerih so jih 10 za 100 fl. prodali. V malo letih se je premoženje pomnožilo čez tisuč goldinarjev. Ko se je premoženje tako veselo po panjovih množilo, so stari oče le-to kmetijo kupili, ktera je bila takrat podertija; sčasoma so vse pre naredili in izzidali, kakor zdaj vidite, gospod! — Ranjki oče moj so bili poprej reven šivar v majhni kajži zunaj vasi — jez pa sem zdaj, hvala Bogu! premožen kmet na sredi vasi.“ J. D.

Iz natoroznanstva.

Od vremena.

(Dalje.)

Strela kot blisk nista družega kot elektrika, ki se iz ene megle v drugo ali pa v zemljo steka. Po hudih meglah se vidi, kako strela sem in tje šviga; navadno pravijo, da se „ketne potegovajo“. Kader treska, je strašen blisk; potegujejo se take „ketne“ vprek hriba ali pa čez dolino; zdí se nam kakor da bi to bilo ravno pred očmi.

Večidel treši v zemljo, pa še raje v višje stvari, v kako drevo, stolp ali pa v pohištvo itd. Pravijo ljudje, da ste dve streli: ena je ognjena, ena vodena. Kadar je vodena zadej, ne gorí; kadar je pa ognjena zad, se vžgè. Na to rečem, da ognjena strela je ravno taka kot vodena, toda ognjena manj močno letí, kakor nas uči elektrika, ki še smodnika (purfla) ne vžgè, če prehitro letí. Skušnje učé, da nektre stvari elektriko dobro vodijo, posebno tiste, ki so rudninske snove, druge jo pa zaverajo, toraj jih raznese in zdrobí, ako va-nje zadene. Zatorej se hiše zavarujejo s kalamitami ali s strelnimi vodniki, ki jih na strehah napravljajo, da strelo vjemajo in jo naravnost v zemljo vodijo.

Kdor se hoče strele varovati, ne smé ob hudem vremenu pod drevje stopiti ali pod streho iti, tudi ne smé v lovpi pod zvonovi stati in zvoniti, kjer bi ga utegnili ubiti. Ravno tako nevarno je tudi v takem kraju, na priliko, v kuhinji biti, kjer je veliko dima, ker dim elektriko vodi. Tudi leteti ali hitro peljati se ni varno, kakor se je pred nekimi leti v Šiški pri Ljubljani zgodilo, ko je neko dekle, ki je domú letelo, ubilo.

Blisk, kakor ga navadno imenujemo, se ne potegne po curku, ampak se razprostrè ali razširi po vsi megli. Včasih se vidi, kakor da bi le meglene robove osvitljeval; včasih se pa vsa megla posveti. Bliska se med gromenjem, kadar strela sem in tje šviga; bliska se pa tudi dostikrat, kadar ni strele viditi, včasih tudi iz daljnih meglá, ki se le malo čez hribe vidijo.

So pa še druge sorte bliski, ki delj časa terpé, pa so le malo znani. Strela kot blisk ne terpita delj kot en trenutek, ta se pa tako počasi od megle do tal vleče, da ga lahko z očmi spremljaš. Meunier pravi: šel sem mesca junia 1852 enega dne med enajsto in dvanajsto uro po cesti Montholon, ko je hudo vreme z nenavadno močjo prihrulo. Od začetka nisem kaj porajtal, in grem svojo pot. Ko pridem v sredo ulic, se hipoma močno pobliskne, in kakor bi bil trenil, je tudi že trešilo. Vidil sem kroglo, kakor bučo, ki jo je s silno močjo na vožno pot zagnalo, in tam se je s hrupom razpočila. Zdelo se mi je, kakor da bi bila luna z neba padla; bila je skoraj enake velikosti in barve. Potegnem si klobuk, ki ga mi je puh ali veter mazaj zasukal, dobro na glavo in grem naprej. Ko pridem

na prostor, ki se imenuje Cadet, zagledam drugo gorečo kroglo, ki je nekaj napošev letela; bila je prvi enaka, pa je na verhu še nek rudeč plamen imela, ki ga pri uni nisem vidil. Kolikor se na svoje oči zanašati morem, vém, da se ni nič pobliskalo. Hitro se krogla navzdoli vdere, se razpoči na cesti s hrupom, kakoršnega še nisem svoje žive dni slišal; mene je pa od desne strani tak puh zadel, da me je v zid vergel. Prigodilo se mi sicer ni nič žalega; s tem sem nesreči odšel, da mi štirinajst dni ni bilo mogoče si te nenavadne prikazni iz glave izbiti. H koncu še pristavim, da je s tim treskom hudo vreme potihnilo, in da so drugi dan časopisi prinesli novico, da je bila strela nekam vdarila. (Dalje sledí.)

Starozgodovinski pomenki.

Cvetlica Lotos in njeni pomen na noriških rimskih kamnih.

Razložil Davorin Terstenjak.

(Dalje.)

Ime Hotemar, Hotemer, Hotemir se nahaja na celskem kamnu: Maricca Atemeri filia. V imenu Atemer vidimo aphaeresis. Prav pravi mojster nemškega jezikoslovja J. Grimm *): Die Litthauer haben weder H noch Aspirata, auch die Slaven in heimischen Wörtern nicht, denn das böhmische H entspricht unserm Laut G, und die Russen drücken sogar das H deutscher Namen durch ihr G aus. Izvirno toraj ta glasnik ni poznan bil, kakor še gorenska beseda gun, guna namesto un, una, pričuje, kjer je g stopil za digamo in ne h kakor pri Čehih in Lužičanih, na primer, v besedah: hokno, hopice itd. Pohorci še zdaj govorijo očem, itro, namesto hočem, hitro, in o kot a, in a kot o: Moti so ležoli, to je, mati so ležali. Tudi v latinščini h odpada in najde se: aruspex, epar, Aedui, poleg: haruspex, hepar, Hedui; v talijansčini pa ga celó ni: uomo namesto huomo.

Priimena, ktere v indiskem jeziku to izrazujejo, kar slovanske Atemir, Atemér, Hotemar, Hotemir ima Višnu, kteri se velí Kamapala, concupiscentiarum rector, Lakšman, vir Lakšmi. Tudi Budha se velí Maradžil cupidinis victor. Mislil sem pred, da imena Cupitius, Cupitianus, Cupetinus, Cupetina, ki se pogostoma nahajajo v noriških kamnih, pomenijo: mercator; ali zdaj sem prepričan, da so to polatinčeni Hotemari. Vratislave nahajamo v obilnih Restitutus, Restitutianus, Magimare v imenih Adjutor, Adjutorinus, Rastislave v obilnih Crescentius, Pribine, Pribislave, Pribimare v imenih Auctomar in Profoturus, Svetoslave v Sacretius, Branimire v imenih Tutorinus, Stanislave v obilnih Statius, Statutus, Statonius, Radislave v Laetilius, Spitimire v imenih Viator, Viatorinus, tudi v Successianus itd. Da to ni le gola domišlija, bodem v svoji knjigi natanjše dokazal in temeljito podpiral.

Že smo čuli, da med indiskimi in slovanskimi lastnimi imeni vlada notrajna zaveza ravno taka kakor med indiskimi in gerškimi. Tukaj samo omenim indiskega imena Bilasena, sanctus exercitus. Ensko ime imamo v slovanskem Svato pluk (keltski Beloves), Ugrasena, in v gerškem Hierostratos (Ἱεροστράτος), ferocem exercitum habens, imamo v slovanskem Jaro pluk, indisko Bisma, der Aschenbedeckte, v slovanskem Popel, ktero na noriških kamnih najdemo polatinčeno v imenih Cinius. Ker so vse te imena priimena indiskih trojih glavnih božanstev Brahmata, Višnuta in Shivata, ni tedaj dvojiti, da tudi slovanske imajo enaki pomen mitološki. Pa več o teh imenih na svojem mestu. (Dalje sledí.)

*) Geschichte der deutschen Sprache I. 380.

in sejati seme koj, ko je dozorelo, ali pa ga v suhem pesku hraniti. Nar boljše je, če ga z mesom vred sejemo, toda ga ne smemo bolj na debelo pokriti, kakor k večem za pol pavca globoko. Ljubi pa glogje sploh globoko in težko zemljo. —

Tolikanj naj bo dovelj od manjšega koristnega drevja, ktero bi utegnili tu pa tam zemlji naši prikladno biti. Dostavljamo pa še tole: Naj pridni kmetovavci sadijo in sejejo drevja in germovja kolikor koli, kjer koli in kadar koli zamorejo; kajti zadnji čas je, da se občenemu pomanjkanju in strašni dragoti lesa v okom pride. Navadnega in večjega drevja popisujejo in priporočajo lepe bukve „umno kmetovanje“ na 307. strani in dalje; od hitro rastečega drevja govorili smo mi v lanskim „Novicah“; tukaj smo dodali popis manjšega koristnega drevja; — izberejo si tedaj umni kmetovavci lahko drevje ali germovje, ktero je njihovim potrebam in zemljiščem najbolj prikladno ali vgodno *). J. Š.

Tudi pustota se dá v rodoviten vert predelati.

Pod Učko goro (Montemaggiore) v Istrii stoji farovž na Vranji. Kdor ta kraj pozna, vé, da je žalosten, pustoten in kamenit, podveržen verh tega še veliki suši, nemili burji in mnogoverstni uimi, in da, kdor na taki pustoti kaj pridelati hoče, ga ne smejo strašiti ne trud ne stroški. In vendar je iz neplodne pustote te gosp. fajmošter Matija Mužina, veridružbenik krajske in goriške kmetijske družbe, od leta 1835 do 1839 ustvaril ploden in lepo vredjen vert **), kateri je razdeljen v vert za zelenjad itd. in pa v vert za samo sadje, kteremu je okoli 26 sežnjev na dolgo in okoli 18 sežnjev na široko določenih, in iz kterega je krajska družba prejela že večkrat žlahnih hrušk, ki so na ljubljanski sadni razstavi občudovane bile in debelih, lepih nešpelj, kterih cepiči so se zaplodili še tu in tam na Krajskem. Tako je po nevtrudljivem prizadevanji omenjeni gosp. fajmošter pokazal faranom svojim, da tudi iz kamnja zamore človek sadunosen vert ustvariti, če ga je le prava živa volja, in da izgled ta za razširjenje sadjoreje in povikšanje plodnosti pešene zemlje gotovo ne bo ostal brez dobrih nasledkov v okolici tamošnji. Kdo bi bil kadaj mislil, da iz pustote pod Učko goro bo tudi krajska dežela prejemala cepiče žlahnih hrušk in nešpelj, ktere razveseljujejo serce vsacega sadjorejca, pa se tudi dobro prilegajo tacim, ki so le „fruges consumere“ vajeni. Slava pridnim gospodarjem vsacega kraja, ki pomagajo sadjoreji na noge, — posebna slava pa še takim, ki pustote preorejajo v verte in množijo celó na kamniti zemlji sadjorejo tako kakor častiti gosp. Mužina!

Iz natoroznanstva.

Od vremena.

(Dalje in konec.)

Kaj pa je Elmov ogenj? Skušnje nas učé, če kaka stvar elektriko dobro vodi, da se je lahko veliko v nji nabere in jo spuša kar je je od več. Posebno pa elektrika tam uhaja, kjer je stvar špičasta, in ponoči je viditi, kakor da bi ogenj iz nje poganjal. — Ko pride megla, ki ima veliko elektrike v sebi, nad bronaste stvari, ki so špičaste, obudi toliko nasprotne elektrike v zgornjem delu te

*) Nr. 5 od „bodeče palme“ nam ni došel. Prosimo ga nam še enkrat poslati, da ga vverstimo temu sestavku v pristavek.

Vred.

**) Kmetijska ljubljanska družba je prejela obris gosp. fajmoštrovega verta na Vranji, kterega so ji pri ti priložnosti poslali, ko so ji odrajtali letni donesek kot družbenik krajske kmetijske družbe. Glavni odbor je naročil vredništvu, naj se castitemu gosp. fajmoštru v „Novicah“ očitna hvala in zahvala izreče za lepo njih prizadevanje o sadjoreji in dobrovoljno podpíranje tudi naše sadjoreje, kar je vredništvo v gori spisanih versticah rado storilo.

Vred.

stvari, da elektrika uhaja, če je vlažen zrak; kadar pa uhaja, je viditi kakor da bi ogenj iz nje švigal. Toraj je Elmov ogenj toliko lepši in toliko večji plamen kolikor več elektrike je v zraku, ker se je po tem več v električnih truplih obudi, pa jo tudi bolj na se vleče, toraj hitreje uhaja in sveti se lepši.

To pa še niso vsi prikazki, ki jih hudo vreme s sabo prinaša. Delajo se tudi vodni in megleni vertinci. Vertincem se menda le zatoraj toliko čudijo in jih hudiču pripisujejo, ker se malokdaj pokažejo; ko pa pridejo, so pa res strašni. Vsak se utegne na deželi kakor tudi po nekterih krajih v mestih prepričati, da vetrovi prah okrog verté, ko se k hudemu vremenu pripravljajo. Na to vižo se tudi vertinci delajo, naj si bodo megleni ali vodeni. Včasih se megle nizko vstopijo, dež gré, se bliska in gromí. Kar se v hipu začne megli rep delati, ki gré naravnost proti tlam, ali ga pa vetrovi po strani ženejo. Kadar se tak rep nad vodo naredí, vzdigne dostikrat tudi vodo z vertincem kviško. Zdaj je viditi, kakor da bi šla voda po vertincu v megle, ali pa nazaj iz megle v vodo. Tudi na suhem seže včasí tak meglen vertinec do tal. Po tleh gré z repom sem in tje, kakor da bi pometal. Slišal sem pripovedovati od takega vertinca, ki so ga vidili pri Logatcu na Notrajskem. Ljudje, ki so bili na polji, so kar ostermeli. Žito, ki je požeto po njivah ležalo, je vse razmetalo. Jez ga nisem še nikoli vidil; poznajo ga pa tudi pri nas doma. Oče mi pišejo: „Od tistega vertinca tudi nekaj vém. „Tako se tudi v naših krajih godí. Od cerkve tje po travnikih je seno vzel. Pa na Kovskem verhu pri Kožuhu „ga vzame cel voz pa tudi več; pa sem sam vidil na jezeru, ko je vodo zavertil, pa jo nesel kviško. Ta reč „je taka, ko bi se začudil, bi še zbolel. Mi pravimo, da „se „ta hudič“ pritisne“.

Kakor dolgo si človek ne prizadeva natornih prikazkov zapopasti, mu morajo vraže pomagati. Ali pa ni žalostno slišati, da ima „hudič“ še dandanašnji toliko s stvarjenjem po svetu opraviti!

Na Dunaji.

Simon Šubic.

Starozgodovinski pomenki.

Cvetlica Lotos in njeni pomen na noriških rimskih kamnih.

Razložil Davorin Terstenjak.

(Dalje.)

Cveta lotos nobeno drugo verozakonsko častje ne pozna razun egiptovskega in etruškega. Da pa Noričani niso nobeden teh narodov bili, je jasno kot beli dan. Ako pa kdo zamore dokazati egiptičnost ali etruščinost Noričanov, naj izkaže! Pri severnih Slovenih je nadomestoval ta cvet limbar, lilija, kakor Nicolaj Thuri¹⁾ piše: „Si-vam Veneris nomine Polabi colebant, quae inter flores nudato corpore lilii ab ore blandule spirabat“. Lelja, ler, limbar je lukova ali čebulja rastlina in je bila Aphroditi posvečena, ktera se je za tega voljo velela *Ἀφροδίτης*²⁾ in luk (čebulja) je bil zaznamek ženskega rodivnega organa, zato se v tem organu čebulja pri egiptiških ženskih mumijah hranjena najde³⁾. Po pomenu imena je lelja nočni cvet, sansk. lila = noč, gerški *λειριον* od *λαρος*, pokriti, zato je tudi bila srebernosjajni mesečni boginji Junoni Lucini, pomočnici porodnic, posvečena⁴⁾.

Na rimskih kamnih se najde pogostoma v družbi figovega listja leljiño perje, tako na adrijanskem kamnu blizu Frohleitena na Štajerskem, na kterem stoji ime Menela, ktera je bila pri Litvanih to, kar indoslavenska Shiva — Čandika — Bhavany — Baba, boginja poroda. Tudi na sekovskih kamenih nahajamo leljiño perje v družbi figovega listja, nad kterim je orel zaznamek Višnu — Radogosta

¹⁾ Nicol. Thurius cap. XI.

²⁾ Athaeneus 15. 681.

³⁾ Kreuzer „Symbolik“ I. 510.

⁴⁾ Kreuzer „Symbol.“ II. 567.

obražen, deržajoč v vsaki peroti list figovega drevesa. Na krajnikih kamena ste viditi dve ribi, torej spet sami zaznamki, ki opominjajo na združeno častje Višnuvo in Shivino ¹⁾).

Lelja, ler, limbar je bil staremu Slovincu svet cvet; zato je imenoval tudi gore po njem, akoravno po gorah ne raste, — na priliko, limbarska gora, Limbarje, na Štajerskem in Kranjskem.

Že pri drugi priložnosti sem omenil, da leljevo perje na starih dnarjih ljubljanskega mesta pričuje za častje Shivino v Ljubljani, ktero mnenje še drak v gerbu ljubljanskega mesta in ime predmestja Krakov poterujeta.

V novejšem času so nekteri jezikoslovci posebno dr. Schleicher začeli ločiti litvanščino od slovanščine, vendar brez temeljitih razlogov. O tej zadevi veljajo važne besede ostroumnega jezikoslovca dr. Potta ²⁾, kateri pravi: „da, akoravno je litvanski jezik od slovanskega bolj oddaljen, kakor gotiški od drugih germanskih, se vendar ne smé za posebno od slovanskega ločeno deblo imeti. Soglasno s Pottom govori o tej razmeri tudi visokoučeni Jakob Grimm ³⁾).

Razun gori imenovanega mitologiškega imena Menela še nahajamo druge imena na noriških kamnih, ktere opominjajo na litvanske božanstva, na primer: Picius ⁴⁾ po častji božanstva litvanskega Picius, kteremu so mladenci darovali, kadar so nevesto ženinu pripeljali. Pri polabskih Slovanih se nahaja pod imenom Picumar od pij, pic česki in slovenski phallus. Dalje Ausco ⁵⁾ po božanstvu luči Auška, ktera se nahaja tudi pri Polacih v družbi Perunovi. Tudi lastno ime Atval opominja na litvanskega boga Aitvaros. Posebno pa še poznajo slovenske povesti Babo Lamo.

Na gori omenjenem adrijanskem kamnu, kateri ima razun leljevega perja in figovega listja tudi krona-nega ⁶⁾ orla, smo našli ime Menela, od kterega Muhar piše: „Menela ist auf diesem Steine einzig, so wie auf andern Römersteinen nur Menalia und Menilius vorkommen. „V severnoslovanskem in litvanskem basnoslovji nahajamo boginjo ljubezni in zakona: Lelia Menelia, ktere spomin se še v serbskih narodnih pesmih pogostoma nahaja, samo malo pokvarjeno v Lelemene. Narod je izvirni pomen pozabil, in toraj si besedo prikrožil, kakor mu je bila nar boljše prilježna za izgovarjanje. Menalia, Menelia, Menule pa je tudi bilo priime Laime ⁷⁾, v kateri se vse lastnosti indoslavenske Bhavany — Babe najdejo. To uzvišeno mitiško osebo so tudi nekdanji stari Slovenci poznali, ker še zdaj otroke strašijo z Lamo Babo. Kadar si kot mali fantič ponoči nisem upal iz hiše, so mi ljuba mati rekli: „Glej, da te kje Lama Baba ne zgrabi“.

(Dalje sledi.)

Smešnice.

Nek ameriškansk časopis naznanja sledeče: Vročina je bila pri nas tako velika, da so lovci večkrat se bali, da se v nabasanih puškah ne bi smodnik unel.

— Dalje piše, da je pri njih velikokrat taka megla, da je enkrat palica nekega gospoda skorej v megli ostala, ko jo je nad glavo deržal.

— Tudi se bere v tem časopisu, da je neki mož iz države Kentuki tako čudovitno znal petje petelina oponašati, da se je celo sonce zmotilo in enkrat za dve uri pred danilo, kakor sicer.

Fr. P...ž.

¹⁾ Glej Muhar „Gesch. der Steierm.“ I. Abbildungen Taf I. fig. I. in Tafel XII. fig. 9.

²⁾ Dr. Pott „Etymolog. Forschung“ II. 601.

³⁾ Jakob Grimm „Gesch. der deutschen Sprache“ I. 170.

⁴⁾ Apiani „Inscript.“ CCCLVII.

⁵⁾ Na celskih kamenih.

⁶⁾ Muhar „Gesch. der Steierm.“ I. 349.

⁷⁾ Narbutt „histor. narod. litewskiego“ str. 47. Dr. Hanusch „Slav. Myth.“ str. 238.

— Učnik. Povej mi, Lukec, koliko elementov ali prvín je?

Učenec. Elementov je čvetero.

Učnik. Kako se imenujejo?

Učenec. Pervi ogenj, drugi voda, tretji zrak, in četerti — — četerti

Učnik. No, na čim pa stojiš?

Učenec. Četerti: moje škornje.

Balant. Š. Teržičanski.

Novičar iz avstrijskih krajev.

V Zadru je 6. dan t. m. bila vojaška slovesnost, pri kateri je grenadirski bataljon domačega našega regimenta princ Hohenlohe-Langenburškega Nr. 17, pri katerem je večina Krajncov, blagoslovljeno novo zastavo (bandero) prejel. Pred blagoslovljenjem nove zastave so gosp. Nikolaj Zic, duhovni pastir tega regimenta, s krepko slovensko besedo govorili k zbranim vojakom, po opravljeni veliki maši pa višji škof Godeasi z ginljivo besedo v nemškem jeziku k pričujočim oficirjem. Potem so blagoslovili zastavo, v ktero se je 300 žebličev zabilo. Ko je vse to opravljeno bilo, je polkovnik žl. Eberhard izročil zastavo zastavoiku in bataljonu s kratkimi pa možkimi besedami, na ktere je zadonel trikratni klic „živijo Njih veličastvo!“ Po opravljeni cerkveni slovesnosti je bil očitno pred bataljonom feldvebel Dejak povikšan za podlajtnanta. Opoldneso oficirji v kosarni gostili vojake, ki so bili prav židane volje.

„Laib. Zeit.“

Iz Vidma na Laškem 21. junija. * Pri nas je precej merzlo; zato žito počasi zori, pa rež bomo vendar kmalo želi in, kakor se kaže, je še precej naželi. Sploh se smemo še dosti dobre letine nadjati. Vina upamo veliko pridelati, ako se tertna bolezen ne bo razširila huje kakor dozda.

Iz Tersta piše „Triest. Zeit.“, da v ondašnjem laškem časniku „Il Diavoleto“ je bila te dni ob prihodu milostljivega višjega škofa in kneza gosp. dr. Andreja Gollmayr-a lepa pesem v hebrejskem (judovskem) jeziku natisnjena, ktero je bibliotekar in profesor orientalskih jezikov v Gorici gosp. dr. Štefan Kociančič zložil in ž njo pokazal, da mu je hebrejski jezik popolnoma znan.

Iz Pole v Istri 20. junija. K. *). Letina kaže, da ne bo preslaba; mraz smo imeli dolgo časa, pa tudi dežja nam ni manjkalo, pa vendar se zdaj suše bojimo; gorko je bilo zadnje dni tako, da je bilo v morji 20°—21° R. V Ljubljani ste pa vendar 14 dni poprej češnje imeli, kakor tukaj; vina bo malo, v nekterih krajih se tertne bolezni boje. Tukaj — straši. Čemine verjamete, pa pridite in vprašajte plac-komando, kateri je bilo že večkrat to naznanjeno. Stražari so ponoči vidili že mnogoverstne prikazni, ktere so v sredi votle, okoli kraja jih pa nič ni. Dr. Reichenbach bitukaj v stari zemlji, polni gnjilobe, veliko materije našel za svoj „Od“. Pred nekimi dnevi so pri kopanju za temeljni zid male hiše 5 sarkofagov (kamnitih grobov) našli z lepimi in dobro ohranjenimi napismi. — Na dan sv. Antona je bil tukaj praznik, procesja in sejm. S procesijo so nesli sv. Antona podobo v naravski velikosti po mestu. Na somnji so prodajali večidel češnje in kosé; tudi dva Ribničana sta z navadno kramo tukaj bila. — Še nekaj. Mnogo Bukaranov in družih Horvatov, ki so poprej tukaj pri arsenalu delali, je šlo, ker je delo začasno večidel ustavljeno, na Turško. Vdinjali so se pri angl. konsulatu v Terstu za delavce v podkopih v Krimu, proti temu, da bodo plačani vsaki dan po 3 fl. — al komaj so se odpeljali — tako se govori — so jim oblekli rudeče hlače in jih meštrali po vojaško. Čudo bi to ravno ne bilo. Angleži v taci zadevah niso pretanjke vesti in ubogi Horvatje bodo nehoté „Kanonenfutter“ zoper Ruse.

*) Žal nam je, da omenjenega spisa nam niste mogli pred poslati; sedaj bi bil pa že prepozen. Prosimo namesto njega včasih kaj družega.

Vred.

obrezovanja, in to posebno v redki hosti, zraste 25 do 30 čevljev visok. Je pa mnogo verst tega drevesica, ktere po jagodah in po perji se razločujejo lahko.

Perje njegovo je ternjevo, čversto kot usnje, vedno zeleno, pozimi ne pozebe, ne odpada; cvet in plod ima rudeč. Les njegov — čarnikovina ali svidovina — je terd, čverst in težak, ter se dá posebno lahko černiti, ker je tankega pa gostega zerna. Umetni mizarji delajo iz njega lepo pohišje; tudi ga rabijo za deržaje raznega orodja, za grebenače, cepce in za marsiktere strugarske dela. Mlad les je prav šibek, zato je ugoden za šibe jezdicov in za bičnjake. Iz skorje napravljajo najboljši ljep.

Sad njegov, rudeče jagode, je prav ljub pticam, posebno drozgom; poglavitna hrana jim je pozimi; za tega voljo sadijo kmetovavci radi to drevo po krajinah, kjer nalaš jerebice redé.

Bodeča palma se dá lahko iz semena zrediti, ali pa po mladikah iz gojzda pomnožiti. Čeravno povsod raste, vendar ljubi pred drugim svetom posebno klance in polnočne ali prav obsenčnate pečine. Lastnost pa, ktera to drevesice največ priporočuje, je ta, da je pred vsim ugodno za žive plotove ali živice. Kdor pa hoče, take plotove iz bodeče palme napraviti si bo to najboljše dogotovil, če koj na odločenem mestu (kjer ima namreč živi plot stati) seme seje. Taki plotovi, če jih skerbno in dobro gleštamo, so najterpežniši med vsimi; viditi jih je tu pa tam, ki so starejši od 20 let, pa še vedno jaka in krepka obrana ljudem in živini.

J. Š.

Iz natoroznanstva.

Veše ali zapeljive lučice po močvirjih.

Kakor se ljudstvo pri prikazkih hudega vremena nad vražami spodtikuje, tako se mu godí tudi pri drugih nenavadnih stvaréh. Čudno je, da človek, ki pri luči spoznava druge stvari, luči pa in drugih svetlih reči, ki se same svetijo, ne more drugači zapopasti kot da si vmišljuje duhove, ki mu svetijo. Saj bi svetloba imela priprostemu človeku pomagati k spoznanju, temota bi ga imela zapeljevati. Pa ni tako. Kjer je tema, tam ni nič viditi, toraj človeku ni treba glave beliti: kaj da ta reč pomeni ali una. Ponoči, v temoti mu je vsaka krava mavra; vse je černo in umazano kakor so njegovi zapopadki, in kjer človek najde to, kar je sam na sebi, tamkaj mu je dobro, s temoto se dobro zastopita.

Memo gredé tukaj le nekaj taci h vraž omenim. Na sveti večer, ko imajo iti dnarje kopat, pravijo, da se v starih grajšinskih razvalinah pokaže lučica; pravijo, da je zaveržena duša grajšinske deklice, ki na sveti večer tamkaj dnarje presuša. Tudi na vertih in na travnicah so že vidili luči, ki pravijo, da nad zakopanim zakladom svetijo, ki ga hudič varuje. Včasih ponoči vidi jo svit le stvari, ki leté iz enega hriba do drugega, iz doline v dolino; pravijo, da svetniki eden drugega po cerkvah obiskujejo.

Veše se kažejo na močvirjih, na pokopališčih in sploh v blatnih krajih, kjer živalske in rastlinske trupla gni jejo. Svetijo se nad tlami, pa ne visoko v zraku. Eni so jih vidili, ki sem in tje skačejo; drugi pa terdijo, da so na miru stale. V tropičnih krajih se pogostoma prikazu jejo. Poleti in od začetka v jeseni pridejo koj, ko se sonce za goré skrije. Večidel imajo velikost svečene luči; naj večí se nahajajo pri Bolonji in na Španjskem, kjer so včasih po 12 čevljev visoke, pa jih ne prežene ne dež ne veter. Pripovedujejo si od njih čudne reči, da človeka v blato zapel jejo, če za njimi gré; če pa gré od njih, za njim leté; kar skorej gotovo iz srednjega veka izvira, ker sta med drugimi Kardan in Sennert terdila, da so to duše, ki po smerti okoli hodijo. Robert Fludd je šel za vešo in jo je na tla pobil. Bila je materija kakor žabje ikre. Leta

1781 jih je Chladni vidil v nekem vertu pri Dreždani. Bil je poletenski večer, kmalo po dežji; skakale so po mokri travi na tisto stran, kamor je veter vlekel. Ko je za njimi letel, so bežale; težko jih je bilo vjeti. Tiste, ki jih je vjel so bile žlindraste kakor žabje ikre. Niso dišale, ne smerdele, viditi je bilo, da so bile gnjile rastlinske stvari. — Pravijo pa popotniki, da se neki kebri tako svetijo, kakor lučice. V Etiopii in v drugih gorkih krajih, kjer so predni popotniki veliko veš vidili, so vnovič brez števila svetlih kebrov najdlí. V Rio-Janeiri se svetijo kebri ponoči kakor zvezdice. Še očitnejšo enakost z vešami imajo brezštev ilne trume kebrov v ondašnjih starih lesih.

(Konec sledí.)

Starozgodovinski pomenki.

Cvetlica Lotos in njeni pomen na noriških rimskih kamnih.

Razložil Davorin Terstenjak.

(Dalje.)

V litvanskem jeziku pomeni: lemti, laimeti, Glück haben, laimus, glücklich, günstig, vorthelhaft, gut gehend, toraj že ime pričuje za Bhavany — Babo. Rodovine Lamus, Lamuta še živijo okoli Maribora in tudi ime Lamus se najde na noriških kamnih.

V mongolskem jeziku pomeni Lama ¹⁾ mater. Babino častje smo našli na rimskih kamnih do Siska, in lastnih imen Baebius, Baburus, Babeccius sila dosti. Kjer Sisek stoji, so že živeli Panonci, — čuda da nikakoršnih ostanjkov ne najdemo, kateri bi za tračino Panoncov govorili. Ako se je ktero božanstvo pri starih narodih posebno častilo, je to bila boginja ljubezni in lepote. Traška Venus Aphrodite se je velela Cerinthia ²⁾ — al na panonskih kamnih ne nahajamo ne enega imena ali napisa, kateri bi pričeval za častje te božice pri Panoncih. Da pa so imena Cerinthus 'bile pri Trakih v navadi, vémo iz cerkvene zgodovine, v kateri najdemo krivoverca Cerintha. Babo Lamo celó poznajo štajarski Nemci.

Prijaznosti marljivega štajarskega pisatelja dr. Rudolfa Puffa zahvaljujem sledečo priobčenje od Lame Babe: „Četert ure proti izhodu od terga sv. Florijana (Grossflorian je rojstno mesto profesorja dr. Puffa) kraj reke Laznice stoji dvor na precej mokrem mestu. Iz zemlje se včasih rimske starine izkopavajo. Tako so tukaj izkopali umetno žensko roko iz slonove kosti, piskre, črepinje potertih posod itd. Viditi je, da je zemljiše še le pozneje po gostem izstopanju reke Laznice mužnato in mehovato postalo. Pravijo ti okolici Grünau, in da je tukaj hajdovska princesinja živela z imenom „Lamwaberl“, ktera je ljudem, kakor se je ji ravno ljubilo, zdaj kaj dobrega storila, zdaj spet kaj hudega, n. pr., otroke odnesla itd. Slednjič jo je Bog kaznil; v burni noči se pogrezne njeni grad z njenimi tudi pozimi zelenimi verti. Ali „Lamwaberl“ ni se pokončala, marveč še se pogostoma pokaže ljudem pod raznimi ženskimi podobami, in rada odnaša otroke, posebno takošne, katerih stariši lepo ne izrejujejo“. Toliko mi je povedal dr. Puff od Lame Babe. Kako je nastala ta povest?

V nemški mitologiji ne poznam mitiške osebe, ktera bi se velela „Lamwaberl“. Nekteri so mislili na Lamis, lepo kraljico v Lybii, Jovovo ljubimko, kateri je Juno iz ljubosumnosti otroke ukradla, kar je nesrečno Lamio tako raz-

¹⁾ Litvanska beseda laimeti, Lama je po našem mnenji enaka latinski almus, alma, samo da v latinščini najdemo prestavljanje čerk, kar je karakteristično znamenje južnih narečij, n. p.: slov. red, lat. ord-o, primeri medjimursko: on je erku, namesto: reku, in v goriški okolici: arznesti, arširiti, namesto: raznesti, razširiti, primeri še alčen in lačen.

²⁾ Lycophron vs. 449, 985.

serdilo, da je povsod otroke, kjer jih je našla, ropala in poklala.

Res bi povest od „Lamwaberl“ nekaj sličnega imela z libijsko-gerško Lamio, — al kako so štajarski Nemci, kateri so za Slovenci na Štajarskem stanovanjska dobili, do te povesti prišli, ktera gotovo Rimljanom ni obče znana bila?

Mi nikjer ne najdemo zapisanega, da bi se rimski naselniki (kolonisti) do časa nemške naselitve v Štajarski ohranili bili. Tedaj so jo mogli prejeti od naroda, kateri je ob času rimskega gospodarstva v Štajaru stanoval. Ako so ti stanovniki, kakor se terdi, bili Kelti, tedaj ti spet povesti od Lamie Nemcem niso mogli izročiti, ker so za Kelti prišli v Štajarsko iz severja Slovenci.

Menda pa so Slovenci v lazniški dolini kakošno rimsko kolonijico ali pa kakošen keltišk ostanek našli, kateri je njim povest od libijsko-gerške Lamie izročil? To se ne dá dokazati, ker se nemškim zgodovinoslovcem, postavimo, Matiju Kochu ¹⁾, unemu istemu, kateri je, ne bravši naših pretresov, kateri terdijo, da so ob času rimskega gospodstva v Noriku stanovali Slovenci, smelno izustil besede: „Unbedenklich dürfen wir die Unmöglichkeit eines solchen Nachweises aussprechen“ — ljubi terditi, da Slovenci niso druga kakor pušavo našli, kadar so se v 6. stoletju v notrajni Austrii naselili. (Dalje sledi.)

Ozir po svetu.

Domače življenje Turkov.

V babnišnico Turkov ne smé noben drug možk kakor le gospodar, zato jo imenujejo harem; harem je arabska beseda in pomeni „svetišče“. Kakošne svetišča so haremi, se bomo prepričali iz sledečega popisa, ki smo ga posneli iz potopisa kneginje Belgiojose, kateri kot ženski je bilo pripušeno, skrivnosti nekega harema natanko pregledati. Pač čudili se bomo slišati, kako se živi v haremih, ktere nekteri popisujejo tako, da človeka res mika, se soznajati s temi „pozlačenimi tičnicami“, ki so zares tičnice za turške žene, al ogledane od znotraj so bolj umazane kot pozlačene.

Čujmo, kaj pripoveduje omenjena gospá, ki je bila v Čerkesu v haremu ondašnjega mufti-ta ²⁾. — „Moj stari mufti — pravi ona — je 90 let star in ima več žen, naj stareja je v 30. letu; otrok pa ima vsake starosti od dojenčka pri 4 mescih noter do 60 let starih sinov in hčer, od kterih poslednjih pa ne vé, koliko jih je, in kje se po svetu klatijo, kaj so, in od česar živijo. Vidila sem, da njemu samemu se je gnjusilo pred nečednostjo harema, da je bil sit šundra in hrupa v njem. Mufti naš pride podnevi v harem, kakor pride v štalo, da ogleda konje, sicer pa stanuje pozimi in poleti v drugih sobah, ki so zunaj harema“.

„Stopimo v harem, kateri se nam večidel popisuje kot gledišče lepote in ljubezni, kot kazališče lišpa in krasote. Kaj vidimo? Črne in raztergane stene, lesene, oprasene in s pajčevinami preprežene strope, stergane in vmazane počivala (zofe), stergane zakrivala, povsod packe od loja in olja. Kakoršno stanovanje, takošne prebivavke. Ker je v haremih le malo ogledal (špeglov), se lišpa ženstvo v njih le na dobro srečo; sila veliko z demanti in biseri okovanih iglic vtaknejo v pisane bombažaste rute, ktere ovijajo okoli glave. Lasé imajo skuštrane, ker le prav gosposke žene, ki so stanovale pred v Carigradu, imajo glavnike (kampeljne). Ker nimajo ogledala, da bi se va-nj gledale, in ker so si vse med seboj nevošljivke, ne pové ena drugi, ali si pač svoj obraz prav mala, in lahko je verjeti, kako smešno so po tem takem večidel pomalane. Zna-

ble in lica si malajo rudeče, nos, čelo in brado pa belo, plavkaste se naredé pod očmi in nosom. Še bolj pa se našemijo nektare, ki si hočejo oberví prav lepo černo namalati; nad vsakim očesom si potegnejo od nosa do senca na vsaki strani debelo liso, da je kaj. Žalostno se vjema ta malarija z lenobo in nesnago, ktera je lastna ženstvu jutrovih dežel. Da ni treba vsaki dan obraza malati, pa tudi rok in nog ne, v ktere z rumeno barvo pičice narejajo, se ne umivajo vsaki dan, ker sicer tudi mislijo, da voda škoduje lepoti. Tako je nesnaga povsod, kamor pogledaš. Zraven tega pa so še kupi otrok in trume služabnic, posebno zamork, ki živé v haremih. Od otrok ne govorim; njih navade in razvade so že tako vsakemu znane —, le od služabnic rečem: kaj bi pri nas rekli, ako bi se naše dekle umazane in bose valjale po gosposkih počivalih? In taka je v haremih. Potem pa še to: v oknih v tistih krajih se malokje šipe vidijo; namest šip zadelujejo okna s papirjem, ki je v olji namočen bil. Ker pa v Azii tudi ravno nimajo papirja dovelj, da bi ž njim zadelovali okna, je pa tudi več taci haremov, ki so celó brez okenj in tisto malo svetlobe, ki je potrebuje Turčin, da v sobah tobak in kavo pije, neubogljive otroke šeška itd., jim dohaja skozi dimnike (kamine). Naj pa nihče ne misli, da v stanicah brez okenj je popolnoma temá. Ker so hiše vse pri tleh, z enim nadstropjem, in ker dimniki niso nikdar višji kakor hiše in so zraven tega tudi široki, lahko vidiš skoz dimnik milo nebo, ako se enmalo prikloneš in skoz-nj polukaš. Popolnoma pa manjka zraka v teh zaprtih stanicah, — ali ženstvu v haremih še na misel ne pride, da bi pogrešale čistega zraka. Merzle po natori svoji, in brez dela celi dan, da bi se kaj zgrele, čepijo cele ure na tleh pri ognji, in se še toliko ne zavejo, da se človek v tistem zraku tudi zadušiti utegne. Ako mi v spomin pridejo ti umetno napravljeni berlogi, nabasani s sterganimi babami in razujzdanimi otroci, mi hudo prihaja in vesela sem, da sem srečno prestala kratki čas, v katerem mi je bilo dano te svetne turške „nebesa“ natanko viditi, ki bi jih pa jez raji „pekel“ imenovala“.

Za poduk in kratek čas.

Dvakrat obešen in enkrat ubit, ali: Navada je železna srajca.

Pred več leti so na Ogerskem silovitega tolovaja zasačili, zaperli in po kratki preiskavi na vislice obsodili. Ker je pred smertjo 3 dni izpostavljen bil, ga pride med drugimi ljudmi tudi njegov kum (boter) obiskat, ki je v ravno tistem mestu rabelj (frajman) bil. On ga milo pogleda in pravi: „pač bi ne bil verjel, da ravno jez, ki sem te tako rekoč prvi za kristijanstvo pripravil ob prihodu na svet, te bom mogel tudi iz sveta spraviti. Pa Bog je usmiljen; pri njem pomoči išči; ako bo konec dober, bo vse dobro“. S temi besedami ga zapusti, in serce obsojenca navdaja veliko upanje.

Dan njegove smerti napoči, zadnja ura se približuje; vzdignejo ga in na morišče peljajo. Rabelj pride pozneje za njim in se silno počasi véde, da bi le dle njegovo smert odlašal; pa — kar potegnejo ga in — obešen je. Boter mu je tiho na ušesa pošepal, da naj se potaji (ker takrat niso bile še hitro-vislice, kakor zdaj; kdor je obešen bil, je visel dokler ni doli skapal), da bo prišel, in ga bo rešil.

V tem času gré memo vislic neki mlinar, ki je bil enmalo pijan. Obešeni ga, kolikor je mogel govoriti, prosi, naj mu pomaga z vislic, ker po posebnem čudežu je pri življenji ohranjen bil. Mlinar mu urno pomaga, ga na svoj dom pelje, mu dá piti in jesti, in ga prenoči, svojim ljudém pa nič ne pové, kdo je ta ptujec. Trudna mlinarjeva družina je kmali zaspala.

Kadar hudodelec, ki je po zvijači ušel zasluženi smerti, čuti, da vse spi, vzame naj lepše opanke, se obuže, gré v hlev, in tira ven par volov. Hlapec, kateri je v hlevu

¹⁾ Glej „Mittheilungen des histor. Vereins für Krain“, Monat September 1854. str. 66 in 67.

²⁾ Mufti, na Turškem imeniten gospod, je svetovavec vladarstva. Vsako večje mesto ima svojega muftita; glavár vsih muftitov, kterih je 210 v vsi Turci, je Šeih ol Islam.

Za posetvo murbinega semena namenjeno zemljiše naj se v jeseni za čevljo globoko prekopa; če je zemlja bolj slaba, naj se takrat enmalo pognoji z dobro podelanim gnojem. Prihodnjo spomlad, kakih 14 dni pred setvijo, naj se spet ravno tako globoko in prav na drobno prekoplje zemljišče in razdeli v grede po 4 čevlje široke, da se bojo lahko plele in zalivale. Zgornja plast zemlja naj bo posebno lepo zrahljana. Pred 18. majnikom ne začnemo pri nas s posevo. Ob setvi naj se po vervici (žnori) potegnejo podol-goma grabnički (na 4 čevlje široko gredo 5 tacih grabničkoy) in za dober pavec globoki; v te grabničke se vsuje potem dobre vertne zemlje, da je vsak grabniček na pol ž njo nasut, potem naj se z ozkim robom kake lašte potlači vsuta zemlja terdno in lepo ravno, da je graben še pol pavca globok. Seje se sedaj murbino seme obilo z navadnim pepélom ali prav drobnim peskom zmešano, tako, da le malo zernic murbinega semena se v ti zmesi med dvema perstoma zajame. Prav redko se posipa ta zmes v grabničke, ki se potem spet z vertno zemljo zasujejo in terdno potlačijo s kako dilo. Koj po posetvi je treba gredice zaliti, in, dokler ni seme kalilo, se morajo ob suhem vremenu, vsaki dan na večer zalivati. Mesca julija (malega serpana) pa naj se jenja z zalivanjem, da ne bo murba presilno v les poganjala in se pozimi lože mraza obvarovala. Kokoš, miš in kurtin je treba gredice pridno varovati *), pridno jih okopavati in oplevati.

Iz natoroznanstva.

Veše ali zapeljive lučice po močvirjih.

(Konec.)

Prof. E. Knorr, ki v Kievu fiziko uči, je veše ogle-doval. „Jez — pravi — sem jih sam trikrat v svojem življenji vidil. Pervič so mi jih oče pokazali. Bilo je zvečer na močvirnem polji. Naši so ravno rež želi. Bil sem kakih sedem let star. Vidil sem več lučic, pa nisem zra-ven priti mogel, ker je bil močvir vmes in graben poln vode. Pravili so mi pa že pred od njih, kakor je njih na- vada, da otrokom take reči pripovedujejo. Vprašam očeta zakaj ne skačejo? Odgovorili so mi, da jih nikoli niso vidili, da bi bile skakale. Drugič sem jih vidil leta 1814, ko sem z očetom popotoval. Oče so voz ustavili, da sem jih šel gledat. Koj za cesto sem vidil dve slabi lučici, ki ste prav mirno svetile. Na te otročje leta malo povagam. Več velja tretje ogledovanje. Bilo je zadnje dni mesca avgusta 1825. Šel sem čez polsnerski nasip, ki derži čez močvir; na levi teče voda Kremnica; ima pa tri mostove. Ravno sem pri-šel iz lesa na močvirne pašnike, ko zagledam na levi pri lesu nekaj lučic. Od začetka sem mislil, da so kmetje z laternami na močvirjih, in da ondi kónj iščejo. Čudno se mi je pa vendar le zdelo ter postojim in pogledam, kaj da je. Ni še bilo tako tema, da bi ne bil ljudi vidil, če bi bili tam okoli hodili, pa ni bilo slišati ne človeka, ne ži-vine. Mislim si, da bi utegnile veše biti, posebno ker so na miru stale. Koj sem bil pripravljen v blato iti, pa so dalje bile od ceste, kot se mi je pred vidilo. Blato je go-ljufivo, samemu ni bilo varno preveč skušati. Toliko sem vidil, da je bližnja luč veša. Nekaj nejevoljin, da nisem blizo mogel, grem naprej. Ko pridem čez zadnji most, vi-dem na levi komaj nekaj čevljev od poti prav lepo vešo. Koj pri potnem nasipu je bil močvir, zarašen z veliko travo, zadej je stalo veliko ločje, okrog pa nekaj volšja. Med temi je luč svetila. Germ, ločje in trava so se tako lepo sve-tili od te luči, da bi bil le gledal. Rad bi bil bližej pri-stopil, pa je palica pokazala, da še dna ne dobi; močnejši

*) Ljubo bi nam bilo, ko bi nam bilo društvo tudi svetovalo: kako se dajo naj bolje pregnati miši, ki včasih zlo nadležujejo mur-bino setev. Vred.

opore pa ni bilo najbiti. Na tla se vležem in z rokami travo in ločje odpravljam, da bi podoba veše dobro vidil. S pa-lico sem ločje pred lučjo poderl toliko, da se je luč saj od zgorej natanko vidila, spodnjega dela pa nikakor ni bilo mogoče ogledati. Kar sem jo vidil, je bila dobro dlan vi-soka in poldrugi pavec široka, bila je okrogla kot palica. Preki srede se je slabo svetila; v sredi je bila rumenkasta, po stranéh pa nekaj višnjeva. Toda zgorej ni bila špičasta kot druge luči; nad svitlim delom je bil temno-višnjev, ki mu je tema mejo delala. Kar jo je bilo navzdoli, viditi je bila povsod enako svitla. Bilo je brez vetra, svetila je mirno, le če sem s palico po ločji ali pa po luči mahal, je migljala, po tem je pa spet mirno svetila, pa se ni nič spremenila. Če sem močno z ruto veter delal, se je ne-malo majala, pa ne tako zlo, kot bi se bila navadna luč. Ker s perstom nikakor nisem zraven mogel, sem pa oko-van konec palice v luč deržal, pa se ni nič čutilo, da bi se bil kaj ogrel. Kopal sem s palico po blatu, pa ji ni nič djalo, menda pravega kraja nisem zadel. Meni sicer ni nič dišala, pa se z nosom svojim ravno ne morem ponašati. Rad bi bil čakal, kako bo konec vzela, ali sama preide, ali jo še le dan prežene, pa se mi je preveč domú mudilo. — Po tem sem še večkrat ponoči v takih krajih bil, pa nisem nič vidil“.

Da so res veše, ne le svitli kebrí, tega zdaj ne bo nobeden dvomil. Tudi sem od Ljubljancanov slišal, da se na blatih pokažejo. Toliko smo slišali, da so dvojne veše, take, ki skačejo in po vetru leté, in take, ki na miru stojé. Od prvih nam dajejo Chladnikove veše izgled, ki ob-stojé iz živalskih gnijav; druge smo spoznali po Knorr-ovem popisu, ki ne morejo družega biti, kot zmes kakih gazov, ki iz blat leté, pa jih še ne poznamo dosti.

Starozgodovinski pomenki.

Cvetlica Lotos in njeni pomen na noriških rimskih kamnih.

Razložil Davorin Terstenjak.

(Dalje.)

Poleg vsega tega imenujejo to pošast Nemci lazniške doline „Lamwaberl“. Waberl je diminutiv besede Waben (baba), katero so Nemci iz slovenskega jezika vzeli ¹⁾. Jezik koroških in štajarskih Nemcev ima dosti slovenskih besed; na priliko bom tukaj nekoliko koroških idiotizmov omenil, ktere je gosp. Wagner ²⁾ nabral, ki v svoji knjigi „Das Herzogthum Kärnten“ nepristranski piše: „Die heutigen Deutschkärntner sind der Hauptmasse nach alte Karantanerslaven und ein mit Celten (?) und späteren Deutschen, vorzüglich bairischer Abkunft, vermischter Volksstamm“.

So pa taki koroški idiotizmi sledeči: atah, kurzvorher slov. etan, — a lupa gadl, kurze Zeit, eine angenehme Zeit, slov. ljubi god, — dzkehma, erschrecken, slov. derknoti, zderknoti, — drüsten, Haufen machen, slov. trista, — gagizzen, dummes Zeug reden, slov. gagati, gagicati, — grahelizen, die Rosswicke, slov. grahovica, grahorica, grahovka, — Greden, aufgehäuftes Holz, slov. gredel, gremada (germada), — motzen, zaudern, slov. muditi, motati, — Munke, Mehlspeise, slov. monka (moka), das Mehl, — schlabutzig, schlecht, slov. slabahen, slabišen, — telzig, speckig, slov. tlčen, tučen, — terz, ein zwei-jähriger Ochs, slov. tor, ter, tercelj, terkslj ³⁾ —

¹⁾ V Ljubljani se prav pogostoma sliši od Slovenk in Nemkinj po slovenski „babi“ ponemčena „die Waben“, die „Baben“. Vred.

²⁾ Wagner „das Herzogthum Kärnten“ str. 50.

³⁾ Slovenski Šavničar, kadar pase živino, ki na polji kje v škodo zahaja, jo takole kliče, da jo od škode odvraca: ičika na! to je, teličika na! ter na! ep na! Tako ste se v tem klicu ohranile besedi ter, ep = ap, op, up, japa. Konja pa po-ganja „bista hare!“ Tukaj pa najdemo ohranjeno besedo „hare“, indijski hari, to je, konj.

türmisch, schwindelig, eigensinnig, slov. termast, — vadia, hinlänglich, slov. valja, — kofl, ein Bergrücken, slov. kobelj, kebelj itd., zato se sela na bregovji ali pod bregovjem velijo keble, v Keblih, ponemčeno Köflach.

Da bi si pač kateri slovenskih duhovnov, kateri po nemškem Štajarji pastirčijo, truda vzel in nam takošnih idiotizmov in povest nabiral. Koliko novega gradiva bi se dobilo za domačo povestnico!

Že sem na drugem mestu rekel, da je medštajarskimi Nemci gotovo tretjina ponemčenih Slovencev. Takošni so tudi večidel prebivavci lazniške doline, in kakor v povestih in v domačih šegah ponemčenih Ukermarkov¹⁾ nahajamo čiste slovanske življe, tako je tudi povest lazniških Nemcev ostanek in izročilo iz starega slovenskega časa.

Ako je ktera steza gladka in polzka, je gotova ta, po kateri mora mitolog hoditi. Mitologu je potrebna poetiška zmisel, razumna zmernost, in živo zavestje, da proizvodi raznih časov pred nami ležijo, kateri se imajo s historičsko kritiko pretresevati. Enostransko stojišče mu hitro lahko nogo potere. Mitolog mora celo notrajno krizis prevsiniti, čutiti in misliti, kakor je stari svet čutil in mislil. Dobro poznam svoje slabe moči in težave pota, po katerem moram hoditi. Te težave še povikšuje vlastovito ubožstvo domačih in ptujih izvirnikov slovanske mitologije. Vendar ako po lastnem globljem učenju ali prijaznem podučanju pridem do resnice, rad prvešnje terdenja prekličem in namesto njih stavim nove in verjetniše. Tako tudi na koncu tega članka zaveržem²⁾ mnenje, da je božanstvo Latovus augustus, Latobius augustus = Višnu Tamara, der Lotusträger, der Lotusbekränzte, akoravno vse drugo, kar sem od tega cveta rekel, še tudi zdaj terdim, in rečem, da najdenje tega cveta na sekovskem kamnu (glej Muhar „Gesch. der Steierm.“ I. Abbild., Tafel XV., fig. 31) nam služi za točen dokaz, da na noriških kamnih je simbolika indiškega bogočastja, ker razun staro etrurskega in egiptovskega nobeden drug ni tega cveta za verozakonski simbol porabljal. (Dalje sledi.)

Kratkočasno berilo.

Vladko in mertvi.

Serbska narodna pripovedka.

Bil je enkrat prav bogat človek in žena, pa sta imela sina, ki mu je bilo Vladko ime. Ko je Vladko izrastel, dá mu oče veliko dnarja, da bi šel po svetu tergovat. Vladko vzame dnarje, pa gré po svetu in tako je 3 mesce okoli hodil. Enkrat pride tudi memo pokopališča, kjer se je ravno mnogo ljudi skupilo, ter neki z lopatami, neki z motikami kopljejo. Vladko jih vpraša: „Kaj pa kopljete tukaj, prijatli?“ Odgovoré mu: „Mi tukaj mertvega odkopavamo.“ „Pa zakaj?“ „Zato, ker je od nas veliko dnarjev na pòsodo vzel, potem umerl, pa nam nič zapustil, iz česa bi se izplačati mogli. Zdaj smo sklenili, vsak po enkrat vsaj udariti ga in potlej naj ima, kar nam je dolžen. In zato ga zdaj odkopavamo.“

„Nikarte, prijatli! tleči mertvega“, jim reče Vladko, „pustite ga v miru, naj leži, kjer je, in jaz vam plačam, kar vam je dolžen.“

Ljudje so to komaj zaslišali, pomečejo motike in lopate iz rok, vzamejo vsak svoje dnarje, pa se vernejo domú. — Ravno tako se tudi Vladko verne, ker je vse svoje dnarje bil tim porazdal. Ko pride domú, oče in mati ga komaj dočakujeta. Vprašata ga, kako je po svetu, je li srečno hodil, kaj je z dnarjem storil?

¹⁾ Glej dr. A. Kuhn „Maerkische Sagen“, med katerimi najdemo igro „rüse“ ravno takošno, kakor smo jo v „Novicah“ popisali. Dalje še najdemo enake povesti od „More“ po ukermerskem Muraue (Murava) od „štenja zvezd“ itd. Pis.

²⁾ Gosp. pisatelj je te liste pisal, kadar so prvi že natisnjeni bili. Vredništvo.

Vladko jima odgovorí: „jaz sem, hvala Bogu, zdravo in srečno hodil, dobro je tudi drugod, ali doma najbolje. Na poti sem prišel enkrat memo pokopališča, kjer se je ravno veliko ljudi snidilo, pa so odkopavali mertvega, da bi ga vsak po enkrat udarili, ker je od njih veliko dnarja na pòsodo vzel, potem umerl, pa njim nič zapustil, iz česa bi se izplačati mogli. Jaz sem jim rekel: Nikarte, prijatli, tleči mertvega, pustite ga v miru; naj on leži, kjer je, in jaz vam plačam, kar je dolžen. Njim je bilo to všeč, in jaz sem vse poplačal, pa so oni na eno stran domú šli, jaz pa na drugo, ko sem bil vse dnarje porazdal.“

Oče in mati rečeta Vladku, da jima je ljubo, da je tako storil, in da ni pustil, da bi se kosti unega siromaka vznemirovale.

Prejde nekaj časa, pa onda Vladkov oče izleče trikrat toliko dnarja, kakor mu ga je bil pervikrat dal, ter mu reče: „Pojdi sopet po svetu, moj sin, pa glej, kako ljudje živé, in terguj!“

Mati mu pa dá eno jabelko in mu reče: „Na, moj sin, vzemi to jabelko od matere, pa ako se ti na potu primeri, da se s kom združiš, podaj mu najpred to jabelko, naj ga razpolovi: ako ga bo prav razdelil, to ti bo dober tovarš, ako pa krivo, ne bo ti zvest.“

Vladko vzame dnarje in jabelko, zapameti dobro, kar sta mu oče in mati rekla, pa gré po svetu.

Tretji dan pride v neko mesto, kjer je terg bil: navrati se v kerčmo, da bi kaj jedel in pil, in glej! pred-nj stopi človek, ki ga vpraša: „kamo greš, brate?“ „Jaz grem po svetu tergovat“, odgovorí Vladko. „Pa imaš li tovarša?“

„Nimam ga, brate, pa ko bi koga našel, bi ga rad vzel.“ „I vzemi mene, da ti bom tovarš.“

Vladku je bilo to po volji in reče: Že veljá! Pogodita se in poljubita, pa sedla za mizo, da bi obedvala. Vladko vzame iz torbe jabelko, ki mu ga je mati dala, pa ga ponudi svojemu tovaršu, da bi ga razpolovil. Človek vzame jabelko, pa ga ravno po sredi prereže. To je bilo dobro znamenje za Vladka; pojesta vsak svojo pol, obedvata in gresta naprej.

Bila sta v trgovini zelo srečna, tako da sta v kratkem dvakrat toliko pridobila, kolikor je nju kapital bil, s katerim sta začela. Onda reče človek Vladku: „Véš kaj, brate? Mi dva sva dosti dnarja pritergovala, več ga nama ni treba; ampak jaz se mislim ženiti. Ajdeva prosit našega kralja hčer!“

Vladko se nasmeja in mu reče: „Prijatel, ne uganjaj šale. Kako bi kralj meni dal svojo hčer, ker ima toliko svetle gospode, in jaz sem proti njim, kakor muha. Ne morem k njemu od straha in sramote.“ (Konec sledi.)

Slovanski popotnik.

* „Drobtince“ za leto 1855, na svetlo dane od gosp. kanonika Jož. Rozman-a, so ravno prišle na svetlo, pa s pristavkom, da „berž ko ne bojo končale svoj tek z letošnjim tečajem“. S serčno žalostjo smo brali ta glas, pa tolažimo se, da slovanski pisatelji bojo popravili, kar so dosihmal zanemarili, in da mile „Drobtince“ bojo še hodile po svetu. Drugikrat več o tem.

* Kraljodvorski rokopis pride poslovenjen v Celovcu v kratkem na svetlo.

* Kukuljevičev „Slovník umetnikov (malarjev, podobarjev itd.) jugoslavenskih pride kmalo v natis.

* Ta mesec začne izhajati v Karlovcih (v slavonski vojaški granici) nov kmetijsk, obertnijsk in tergovsk časnik, pod imenom „Ratar“, ki bode izhajal vsa cih 14 dni na pol pòle; vrednik mu je Dim. Petrović, c. k. profesor na višji gimnazii; naročilo za celo leto je 2 fl. sr.

posebno na novinah, ali po sternašini reži, dobro skazalo, po 6 do 9 centov na en oral. Pred setvijo tisti dan so ga na dobro preorano njivo na kupe po centu navozili in za čevelj debelo z zemljo pokrili; ponoči je razpadlo apno v šupo, in drugi dan so ga v cajnah raztrosili po njivi, koj potem pa sejali rež in vse skup podorali. Dobiček je bil na taci mokrotnih in merzlih zemljiših kaj očiten; na nič pognojenih njivah je bil pridelk za polovico, na z gnojem napol pognojenih njivah pa dvakrat večji, in še za režjo vsajenemu ovsu ali detelji je dobro storilo.

Iz natoroznanstva.

Otrinjavke in svetinje.

Vsakemu je znano, kako se včas, kadar je noč jasna, zvezde otrinjajo. — Na kmetih pravijo, kadar se zvezda oterne, da že tudi gotovo človek umerje.

Otrinjavke pravimo tistim, ki so tako velike kakor se zvezde vidijo; in ko leté, je viditi, kakor da bi bil ognjeno nitko po nebezu potegnili. Tistim pa, ki so redkeje in večidel o gotovih mescih in dneh prihajajo, pa pravijo svetinje.

Svetinje so precej velike ognjene krogle, ki jih je prav lepo viditi, ko dajo plamen, iskre in dim od sebe, po tem se pa razpočijo in razsute popadajo na tla. Tudi podnevi pridejo pa jih ne vidimo, toda se sliši grom, ko se razpočijo. Majhne črne meglice se naredé, pri jasnem nebu zagromi zaporedoma in kamniten dež gré, ko na zemljo popadajo. Skoraj poltretji tisuč let že beremo v zgodbah od kamnitnega dežja.

To kar iz svetinj na zemljo popada, imenujejo zrakovci meteor; obstojé pa iz železa in drugih rud. Pervine so tiste, kakor jih imajo rudnine v zemskih hribih, toda sestava je druga. V meteorih je železo samo na sebi, kar na zemlji ni mogoče, ker ga rija jé. Kalifi in mongoljski knezi so si napravljali meče iz takih meteorov. Naj bolj znane so že od nekdanj tiste svetinje, ki pridejo v gotovih dneh skoraj vsako leto. 10. avgusta so hodile svetinje sv. Lavrenca; na Angležkem se dobí v cerkveni pratiki omemba „ognjenih solzá“ sv. Lavrenca. Še bolj znane so tiste, ki prihajajo obhodno od 12. do 14. novembra. Sila trumo sta jih vidila Olmsted in Palmer v zgornji Ameriki. Ponoči od 12. do 13. novembra 1833, pravita, da so šle kakor sneg. V devetih urah jih je padlo čez 240.000.

Zunaj teh svetinj, ki obhodno obiskujejo našo zemljo, pa poznamo tudi druge posamezne ognjene krogle, ki se utegnejo vsak čas v zraku pokazati. Tako se je 26. maja 1751 pri Hračini blizu Zagreba pri jasnem nebu ognjena krogla pokazala. Iz nje sta padla dva železna kosa, eden je vagal 16 funtov, drugi, ki ga imajo na Dunaji shranjenega, pa 71 funtov. In takih izglede se najde mnogo ne le v starejih zgodovinskih popisih, temuč tudi v novejših časih. Tudi letasnje leto ima že svoje svetinje pokazati. Iz Pešta piše nekdo 9. januarja 1855: „Ob osmih zvečer sem vidil prečuden prikazek. Skoraj nad glavo se pokaže ognjena krogla. Velika je bila kot luna. Na vse kraje so žarki iz nje leteli. Brez števila zvezdic je v četertini ure od nje poletelo; potem se ji pa naredita dva repa. Letim preki Donavi, da bi prišel iz gazove luči. Zdaj sem jo natanko vidil; zdelo se mi je kakor ko luna odjema. Pa se je tam nebo pooblačilo, lune ni bilo viditi, le nekaj zvezd se je vidilo. Znamenito pa je, da cele tri četertine ure nisem zapazil, da bi se bila kaj premaknila.“ — 15. januarja tudi tega leta je vidil na Dunaji Burkhardt ognjeno kroglo, ki se je pokazala na nebu. Šla je na ravnost od gostosevcev proti južno-zahodni strani. Svetila se je kakor razbeljeno železo. Skoraj na sredi pota se je razpočila. Postalo je več manjših koscev, ki so se svetili kakor danica ali Venera. Naj veči kos je naprej letel. Manjši kosci so pa na vse kraje leteli in puhel hrup se je slišal. Vidila

se je 6 sekund. Napravila je pa tako svetlobo, da so pri gazovi luči stvari senco delale. Posvetila se je kakor bengalični ogenj; od začetka svetlo-rudeče, potlej je pa nenkrat rumeno zasvetila. (Konec sledí.)

Starozgodovinski pomenki.

Cvetlica Lotos in njeni pomen na noriških rimskih kamnih.

Razložil Davorin Terstenjak.

(Dalje.)

Navedel sem še tudi drugo sliko (Muhar Gesch. der Steierm. I. Abbild. Tafel XVI. fig. 42.) in rekel, da božanstvo na tem cvetu sedi. Nisem jaz kriv te pomete, marveč rajni Muhar in gosp. Knabl, ktera sta to sliko tako nezvesto zrisala. Ne dolgo sem v družbi umetnega slikarja g. Felbermayer-a to podobo sam ogledaval, in obadva sva se prepričala, da možka oseba nima konjskih nog (toraj Knabelnova razlaga od „Centaura Chirona“ in „Achilla“ nič ne velja) in da ženska ne sedi na perji, kakor je pri Muharji zrisana, temoč na razgernjeni rjuhi. Obedve podobi sedite in možka žensko objema, zadej pa se vidi že zlo poškodovana lira. Za zdaj se še ne podstopim izustiti, kaj da pomeni.

Ker Latovus aug. tedaj ni Višnu Tamar, kakošno pa nek je? „Brez dvombe keltiško“, bodo vsi nasprotniki kričali, ker v zemlji nekdanjih Galov nahajamo: „Namens-Korrespondenzen“, kakor Latobriga, in v zapadni Galii rod Letavici, kar stari pisatelji predstavljajo z „Litorales“, to je, Pobrežani. Ako ni drugih dokazov, kakor samo „Namens-Korrespondenzen“ so pač terdenja na slabih nogah! Kdo nek vam bode verjel: ker v Britaniji se najde mesto Uxacona, v Hišpaniji tarakonski Uxama, v Kalabrii Uxentus, in v Indii gora Uxentus, da so tudi v Kalabrii in v Indii živeli Kelti, ker se v tih krajih nahaja britanskemu enako ime?!

Po vsestranskem presojenji terdim, da v božanstvu Latovu je Šiva, kateri je tudi bil varh popotnikov po suhem in po vodi, zato se veli: „gospod pobrežja“ — „Herr der Ufer“, „der in den Furten¹⁾ und an den Ufern Weilende“, dalje: „âlâtya“ kar je bil Anquetil prestavil: „dans naulum“ — „der Schiffslöhnggeber“, dr. Weber pa „der Befrachter“²⁾. V Wilsonovem sanskritskem slovarji najdem „âlâta“ prestavljeno v „firebrand“, to je, velika ladija. V indoeuropejskem prvotnem jeziku je gotovo korenika te besede pomenila vodo, ker se še v keltiških narečjih nahaja beseda leath, laith = Feuchte, Sumpf³⁾.

Tudi v latinskem jeziku najdemo: latex = die Flüssigkeit, in v litvanskem pomeni lytus dež, pluviae.

Ohranil je besedo latov še tudi serbski jezik, in sicer Vuk v svojem serbskem slovarji piše, da Latov pomeni: nadzornika pri prebrodarenji — der Aufseher bei der Ueberfuhr⁴⁾. Beseda latov toraj ima iskati koreniko v imenu lat, kakor cestinar, der Strassengeldeinnehmer v imenu cesta. Tako to besedo sme tudi slovanski jezik svojim prištevati, ker ni moč dokazati, da so jo Serbi od Latincev ali pa Keltov prejeli.

Zdaj toraj tudi razumemo, zakaj se hrami poleg rek, in sicer poleg brodov velijo: letuš. Primeri Letuš vas kraj Savinje, Letenje kraj Mure, in brez dvombe tudi to pomeni Letija, Litija, nekdanj Latija (zavoljo prehoda glasnika *a* v *i* in *e* — primeri poljski: lato, slov. leto, slavonski lito). Latovici, Latovičani so toraj bili ne samo zatega voljo tako imenovani, ker so Latova častili, temuč tudi zatega voljo, ker so bili prebivavci kraj po-

¹⁾ Menda je zatega voljo omililo ime Breda, ktero se v narodnih slovenskih pesmah pogosto nahaja.

²⁾ Upaniṣad Anuvāka VIII. glej tudi dr. A. Weber „Indische Studien“ II. Band. I. Heft str. 40, 41.

³⁾ Radloff „Keltenthum“ str. 290.

⁴⁾ Vuk. Serbski rečnik pod besedo Latov.

brežja savskega, ali pa zavoljo tega, ker so se pečali z brodarenjem⁵⁾ po Savi. To izpeljavo potrjujejo tudi drugih noriških in panonskih roditev imena, na priliko: Ambidravi = Podravljani, Colapiani = Pokolpiani, Oseriates = Ozerjani, Jezerjani (ruski ozero = jezero), Seeanwohner, Serretes, Serrapilli menda od sčera, kar v českem, cerkvenoslovenskem in ruskem pomeni: žveplo, toraj Serjani, Seropilci = Bewohner schweflichter Gegenden. Plini jih stavlja kraj Drave, znabiti, da se imajo iskati v okolici varaždinskih toplic. Med panonskimi rodovi so nar imenitniši bili Breuci, in res je čudovito, da se prebivavci med Savo in Kolpo današnji dan še velijo Brajci. (Konec sledi.)

Kratkočasno berilo.

Vladko in mertvi.

Serbska narodna pripovedka.

(Konec.)

Tovars ga v eno mer nagovarja, naj se gré h kralju ženit, Vladko pa se brani; ali naposled se je mogel podati. Gresta tedaj pred kralja. Ko prideta pred kralja, reče oni človek: „Kralj! midva sva prišla tvojo hčer za tega mladčca snubit“. Kralj pa se precej zajoka in jima reče: „Jez vama svoje hčere dati ne morem, ker sem jo že devet in devetdesetkrat omožil, pa vsak ženin je prvo noč umerl, torej nočem več grešiti duše, in je nikomur več na svetu ne dam“.

Al Vladkov tovarš premore kralja, da dá hčer Vladku. Drugi dan je bila poroka, — al kralja je vest težila, ker je mislil, da bo tudi ta ponoči umerl. Naposled se svatje razidejo, in ženin in nevesta gresta v svojo sobo. Ko sta bila zaspala, vstane Vladkov tovarš, prižgè svojo svečo, se splazi na tihem v njuno sobo, ter sede pokraj nju na stol, pa vzame iz žepa britvico in brusen kamen, pa brusi britvico, ter v eno mer na spavajoča pogleduje. Ko je bilo polnoči, se odpró nevestina usta, in kača pomolí glavo ven, pa pomeri ravno na ženina, da bi ga pičila, — al oni človek ji odreže z britvico glavo. Potem sede sopet na stol, ter jame brusiti britev. Nevesti se sopet usta odpró, in kača pomolí glavo ven, in pomeri ravno na ženina, da bi ga pičila, — al oni človek ji sopet odreže z britvico glavo. Sede potem in jame iznova britvo brusiti. Čez čas se odpró v tretje nevestine usta, in kača pomolí glavo ven, in se pomeri ravno na ženina, da bi ga pičila, — al človek ji sopet odreže z britvico glavo. Potem spravi britev, pobere kačje glave, pomeče v svoj žep, zapre vrata, kakor so bile, ugasne svečo in gré tudi sam spat.

Ko se dan napoči, vstane kralj in pride svoje dece gledat, vès v skerbi in strahu, da bi ne našel ženina mertvega.

Al ko bliže pride, čuje, da se v sobi razgovarjata. Odpre vrata in najde zeta živega in zdravega. Zdaj se v kraljevi palači še le pravo veselje začne. Kralj je sklical vse, gospode in služabnike, slepe in hrome, gluhe in gobove, pa vse nasiti in napojí v slavo Božjo.

Prejde po tem mesec dní, in človek reče Vladku: „Veš kaj, brate? Izprosi se ti od svojega tasta, da s svojo ženo smeš obiskati svojega očeta in svojo mater; saj veš, da sta za te domá v veliki skerbi, ker ne vesta, kje si in kako si.“

Vladko pové kralju, da bi rad šel s svojo ženo, da bi obiskal svoje starše. Kralju je bilo to všeč, da se spominja svojih staršev in dá jima služabnike, da ju spremijo.

Ko so bili na poti vsred nekega gojzda, reče oni človek

Vladku: „Ajdi, Vladko, da si dnarje razdeliva, ki sva jih pridobila“.

Vladko mu odgovorí: Naj bo kapital in dobiček tvoj, — jez imam tako več ko dosti“.

Človek sopet Vladku reče: „Ne, brate, tega jez nečem. Jez bi rad, da sva na čistem, da se vé, čiga je kaj“.

„Prav!“ — reče Vladko. Uspeta dnarje na zemljo, izštejeta jih, in razdelita. Ko sta se bila razdelila, reče človek Vladku: „pojmo zdaj enmalo proč od služabnikov, jez, ti in tvoja žena; imam ti nekaj povedati“.

Ko so se bili enmalo oddalili, reče sopet človek Vladku: „Daj da ti zdaj oči zavežem, in ti ne snemaj zaveze, dokler ti je jez ne odvežem“. Zaveže mu oči, in potem prime kraljično čez pas, prekobesi jo in jo strese na zemljo, da ji izpade en trup kače skozi usta na tla; strese v drugo, in izpade drugi trup; strese v tretje in tudi tretji trup kače izpade na tla. Potem sname Vladku zavezo; pokaže trupove, pa mu reče: „Glej, brate Vladko, vidiš li trupove; potem pa vzame iz žepa svojega kačje glave in jih sostavi s trupi: to so glave njihovih trupov. Te kače so umorile žene, ki so s tvojo ženo poročeni bili. Al jez, ko sta vidva spavala, na tihem sem prišel v vajno sobo, in s svojo britvico sem vsaki glavo odrezal. To vidva vse kralju in kraljici povejta, da bota vedila, zakaj do danes nista zeta dobila. Dnarje pa, Vladko, obderži ti. Darujem ti svoj delež, in s tem ti povernem tisti dolg, ki si mi ga posodil, ko si na grobu unega mertvega njegove dolžnike poizplačal, ter njegov pokoj obvaroval. Uni grob je moj grob, in za to ti velika hvala. Pozdravi mi svojega očeta in svojo mater, in ostanite z Bogom!“ — To reče, pa zgine izpred nju oči.

Vladko se verne z ženo na uno mesto, kjer je bil služabnike in dnarje pustil. Pobere dnarje, vsi sedejo na kola pa grejo očeta in mater obiskat.

Novičar iz avstrijskih krajev.

Iz Siska 27. junija. * Žitna cena pri nas še zmiraj pada. Kar se tiče novega pridelka, ne moramo še nič gotovega reči, ker eni pravijo tako, drugi drugač. Na Ogerskem in v Banatu pričakujejo sicer precej dobre letine, vendar je treba pomisliti, da delavcov pomanjkuje, in da so memo družih let 3krat dražji; verh tega pa je še tudi to, da se odpirajo tem deželam zmiraj ložje poti, po kterih zamorejo svoje pridelke sedaj tudi v take kraje spečavati, kamor poprej ni bilo mogoče. Prodalo se je ta čas blizo 4000 vagánov pšenice valaške po 4 fl. do 4 fl. 45 krajc., pančovaške po 5 fl. 15 do 45 kr., banaške po 6 fl. do 6 fl. 30 kr., — koruze okoli 12.000 vagánov po 2 fl. 10 kr. do 3 fl. — V Karlovcu je bilo več kupčije. Graničarji in Krajnci so dosti žita pokupili, posebno koruze. — Iz Szigetvara na Ogerskem slišimo, da v ondašnjem hrastju bo mnogo ježic (konopra) in pa želoda. Lanske ježice naj bolje sorte se prodajajo po 6 fl.

Iz Českega pišejo „Praž. Nov.“, da je unidan, ko je vreme zlo deževno in viharo bilo, 4 leta star fantič blizo Avše zmerznil. Šel je s svojim očetom v gojzd; ko je ta derva sekal, je fantič zašel, da ga ni mogel najti; drugi dan so ga dobili zmerznjenega v gojzdu.

V Gorici 1. julija. A. M. — V 52. listu „Novic“ v dopisu „iz Gorice“ je neka pomota. Slovesnost vpeljave svetlega goriškega nadškofa ni popisana v omenjeni tisti „posebni spomenici v laškem jeziku“, ki se velí „Memoriale del fausto ingresso d' Sua Altezza Ill.ma e Rev.ma Andrea Gollmayr, Principe-Arcivescovo, nella Sua Chiesa di Gorizia il di 24. giugno 1855“, ampak bukve te obsegajo kratko zgodovino oglejsko-goriške cerkve, večidel po Rubeis-u. Veljajo 24 kr.

Priятlom domače povestnice dam pri ti priložnosti na znanje, da zdaj v Gorici tudi zgodovina goriška iz-

*) Saj še današnji dan je Sava priča, kako težko si po nji Kranjci kruh služijo. Nekdaj sem mislil, da Nauportus bi utegnila pokvarjena slovenska beseda „Na bardu = Verhnika“ biti, ali zna tudi biti čisto latinska, in pomeni „der Schiffshafen“, navis portus. Znabiti, da na Verhniki še se kakošno slovensko ime (örtlicher Name) najde, ktero na Nauportus = Schiffshafen opominja. Pis.

baron Joah. Fürstenwäther-a, okrajnega predstojnika v Irdningu Jož. Schmid-a in okrajn. adjunkta v Gradcu Franca Schmid-a, za namestnika: okrožnega komisarja Jož. žl. Kriehuber-a v Gradcu, — izmed sodniških vradnikov: za stanovitnega komis. uda: svetovavca deželne nadsodnije Jož. žl. Kerschbaumer-a, za ude pomnožene komisije: svetovavca dež. sodnije Jan. Zauschner-a in Karola Orrasch-a, za namestnika: svet. dež. sodnije dr. Franca Seidl-a, — za zastopnike posestnikov služnih zemljiš: opata p. Ludevika Crophius-a žl. Kaiserssiega in c. k. gojzdnega svetovavca v Eisenerz-u Jožefa žl. Gerstenbranda, za namestnika pa grajšaka grofa Kottulenski-ga, — za zastopnike vživavcov služnih pravic: za stanovitna uda: posestnika Matija Oberrascher-a v Oberstorf-u in poštarja v Mitterndorf-u žl. Janeza Paula Khaelsberga, za namestnika pa župana v Gröbningu Martina Maier-a.

(Konec sledi.)

Iz natoroznanstva.

Otrinjavke in svetinje.

(Konec.)

Imenitno je vprašanje: od kod da pridejo in kaj da so meteorji ali izpod neba padajoče žareče kamna?

Vsaka stvar na zemlji ima znamenje svojega rodú na sebi; oglejmo torej tudi svetinje, ki padajo na zemljo, po njih sestavnih delih. Pokazalo se je pa, da imajo meteorji zemske rudnine v sebi; akoravno pod drugo podobo in na drugo vižo združene, so jih vendar dolgo časa za zemske stvari imeli. Terdili so, da se delajo v zraku iz delov naše zemlje. Da to ne more biti, se lahko razume. V zraku so vedne spremembe, vsaka pa prinese druge prikazke. Po zračnih pogojih se tedaj vse ravna, kar vidimo v zraku. Če bi se svetinje ali meteorji sploh, ki tudi iz otrinjavk padajo, v zraku delali, bi se mogle ravnati po mnogoverstnih zračnih spremembah; o gotovih časih, kakor bi bilo vreme, bi se mogle delati, vsak čas pa ne, tudi ne po vsih krajih sveta. Skušnje in ogledovanja pa nas učé, da se nahajajo povsod in vsak čas naj bo kakoršno koli vreme, naj bo v merzlih ali v toplih krajih. Posebno pa pričajo svetinje sv. Lavrenca in tiste, ki pridejo mesca novembra, da niso otroci naše zemlje in da se niso še le v zraku naredile. Svetinje, ki so padale leta 1833 ponoči od 12. do 13. novembra, so letele skoraj vstric vse iz enega kraja zvezdnega kardela, ki ga poznamo pod podobo leva. Le-ta kraj se pa ni premaknil celih devet ur, kakor dolgo so one šle; toraj svetinje niso v zvezi z vertenjem naše zemlje; toraj tudi niso stvari našega ozračja; one prihajajo z družih svetov. Imenitni zvezdogled Enke je prerajtal, da se zemlja mesca novembra ravno tje vertí, od kodar svetinje prihajajo. Tiste, ki jih ogledujemo mesca augusta, pridejo izmed Perzeja in Herkula, tje pa tudi zemlja ob tistem času gré.

Ker se otrinjavke in svetinje ob enem pomešane po-kažejo, ker gredó enako hitro, sklepamo, da so oboje tistega izvira. Ker se ne ravna po obnebji, ne po vertenji naše zemlje, pa obhodno dohajajo, morajo biti trupla za-se, kakor zvezde (planeti), ki krog sonca gredé blizu zemlje pridejo, se v ozračji njenem vnamejo in cele na zemljo popadajo ali se pa zdopé in kot kamniti drobiž na tla prileté. Menijo pa, da je cel kolobar taci zvezdinih (planetičnih) krogel okoli sonca. Tam kjer kolobar gre čez pot naše zemlje, zahaja v naše ozračje. Utegnejo pa tudi leta priti, ko zemlja ravno na prazen del tega kolobarja zadene ter jih ni viditi. Veči svetovi pa imajo tako moč do majhnih, da jih na drugo pot spraviti zamorejo, kakor se godí pri repastih zvezdah, in to se je tudi s tem kolobarjem zgodilo, da zdaj derglej gré čez zemsko pot kot je hodil pred Kristusom, ko so že Kinezi svetinje pridno ogledovali.

Meteorji so ptujci, ki dohajajo na zemljo, da bi pod-

učili malo prebrihtanega človeka, da lučice, ki se po nebu prižigajo, niso le prazne goreče pikice, ampak da so svetovi kakor naša zemlja.

Na Dunaji.

S. Šubic.

Starozgodovinski pomenki.

Cvetlica Lotos in njeni pomen na noriških rimskih kamnih.

Razložil Davorin Terstenjak.

(Konec.)

Ker sem začel več prvešnjih pomot popravljati, tudi popravim izpeljavo imena reke Kolpe, in rečem, da je korenika tega imena sansk. glagol „kal“, sprudeln, fließen, bewegen, toraj Kolpa = reka. V ruski zemlji se tudi nahajate rečici Kolpa, Kolpinka. Celó ime Panoni pomeni „die Bewohner sumpfiger Gegenden“. Toraj tudi prvešnjo izpeljavo zaveržem. Korenika pan, ktera v sanskritu pomeni: „handeln“ je gotovo izvirno pomenila gibati. V indoeuropejskih jezicah pa nahajamo ta prikazek, da korenike, ktere pomenijo „gibati“, so stvarile poznamenje za vodo, luč, zrak in žival, zato tudi korenika: „pan“ je stvarila pomene: pani = sončni žar, pani = roka (primeri man, izvirno gibati, zato manare, manus, mana, keltiški = voda) in panka = morje, jezero ¹⁾. V cerkveno-slovenskem jeziku najdemo: panica = cisterna ²⁾, toraj že na drugi stopnji poména, dalje: panička, skleda = hydria, Wassergefäß, kakor urna, urceus od ur, fließen, bewegen, baskijski ura = voda. Tudi v serbskem ³⁾ jeziku se najde beseda panac po Vuku: „nekaka bela velika vodena ptica“ analogično besedam: anas, Ente, hansa, sanskritski = labud, od an, han = fluere, zato Anas, Unica, Hana: imena rek, ktere naravnost pomenijo: reko. Ravno to tudi pomenijo imena rek in rečic: Labe, Labnica (ktere se po vsih slovanskih deželah najdejo) od sansk. glagola: labh = bewegen, fließen, keltogermanski: alb, elb, elf, zato imena reke Elbe, in v Skandinavii se vse reke velijo Elf, na primer: Dalelf, Gideoelf, Umeoelf, Piteoelf, Luleoelf, Torneoelf. Iz alb je nemška beseda Elfe = povodna Vila, in albitz ravno tako, kakor iz lab — labud = albitz, hansa, panac, toraj labud ni meta-teški za belud, kakor sem jaz nekda in tudi drugi slovanski jezikoslovci terdili, in ne pomeni belega, ampak vodnega ptica ⁴⁾. Iz labh je tudi Labur = vodni bog ⁵⁾; zaveržem tedaj prvešnjo razklado, v kateri sem Labura primerjal z Višnu-Narasinha-tom. Za vodno božanstvo ga dokazuje tudi mesto, kjer se je kamen s tem napisom našel, namreč pri Studencu ⁶⁾ pod Ljubljano. Da je stara Panonia bila mužnata, pričujejo rimski ⁷⁾ in gerški pisatelji, in znamenito je spet, da vse več jezera imajo imena, ktere naravnost pomenijo: jezero, mužo, lužo, na primer: lacus Pelso = pelso metatetiški pleso v ruskem jeziku = jezero, lacus Musianus = muža, lacus Lugeus = luga — luža, „insula in Savo Metubaris“, kakor Plini piše = Medjubare, Medbare „zwischen den Sümpfen“.

Pa ne samo imena rek: Drava, Sava, Kolpa ⁸⁾ pomenijo vodo, temoč tudi imena gori imenovanih jezer;

¹⁾ Glej Kuhn v „Zeitschrift für deutsches Alterthum“ VI. 134.

²⁾ Z besedami panka (zato Pančova die Sumpfstadt?), panica, — primeri gotiški: fani, staronord. fen = Sumpf.

³⁾ Vuk, serbski rečnik pod besedo panac.

⁴⁾ To izpeljavo tudi ima M. Rapp, glej „Grundriss der Grammatik des indoeuropäisch. Sprachstamm.“ II. 163.

⁵⁾ Tudi k Šivatu so molili stari Indi: Naklon prebivajočemu v studencu in globočinah vodá! Glej Upanišad Anuvāka VII.

⁶⁾ „Novice“ leta 1853, str. 232.

⁷⁾ Glej Vopiscus in Probo.

⁸⁾ Razumek vode tudi izrazuje ime reke Sure; v cerkvenoslovensščini se še najde surov = humidus, in zile, po keltiškem bi se zvala Gila, ker se viriškem narečji gil velí voda, nem-

mislim, da v tih imenih je več, kakor le „domišljija“ najti. V gori navedenih rodovih toraj nahajamo čiste slovenske imena, in tudi ti razlogi jih podpirajo, ktere učeni Grimm za podlago spozna, iz ktere so od nekdanj nahajale lastne imena. Grimm pravi o tem: „Betrachtet man den Grund der Namen, so ergeben sich drei Arten, indem si sich entweder auf einen Stammherrn, oder auf eine vorstehende Eigenschaft des Volkes selbst, oder endlich auf die Gegend beziehen, in der es wohnt. Die Vorstellung der Frömmigkeit und des Gottesdienstes könnte man in Volksnamen gleichfalls erwarten, wie in Mannsnamen Bezug auf Götter erscheint“¹⁾.

Iz vsega tega pa se jasno vidi: ako hočemo pomen mitiških in starih zgodovinskih imen zapopasti, moramo besedi na jedro pogledati, ker resnično je, kar ostroumni dr. Pott piše: „Mit dem Wachsen der Civilisation steht bekanntlich das Maas der Körperkräfte und die Schärfe der Sinne keineswegs im proportional fortschreitendem Verhältnisse: so hat sich auch die Sprache von Geschlecht zu Geschlecht mehr verdunkelt, nicht bloss, weil sie körperlich verderbter geworden, sondern weil auch die, welche sich ihrer bedienten, nicht mehr die ursprüngliche sinnlich klare Auffassungsweise der Dinge und ihrer Beziehungen festhielten, und statt dessen dieselbe durch eine abstraktere Vergeistigung oft mehr verwickelten, als aufhellten, und weil durch die vielen tropischen Uebertragungen, Verallgemeinerungen und Verengerungen der Wörter in ihren Bedeutungen der wahrhaft ursprüngliche Sinn, wo nicht vergessen ward, doch in den Hintergrund trat“²⁾.

Ozir po svetu.

Omikani peslajnarji.

Znani potopisnik Oskar Kessel, ki je veliko po svetu popotoval, da bi zvedil za mnogoverstne narode in njih sege, je prišel tudi na veliki otok Sumatra v izhodnji Indii v Azii, kjer prebiva narod Battanov, ki sicer niso divjaki, ampak toliko omikano ljudstvo, da prebivajo v vašeh, se pečajo s poljedelstvom in živinorejo, s tkanjem pavolnatega blaga in z izdelovanjem umetnih stvari iz kotlovine in pirinača (mesinga). In kako kervoločno ravnajo ti ljudje s takimi, ki so jih vjeli v vojski ali ki so bili k smerti obsojeni! Obsojenca privežejo h kolu, okoli kterege se zberejo vsi vaščani. Naj poprej začnejo eni, katerim naj gladkeje beseda teče, grozovito popisovati hudodelstvo, ki se ga je po njih mislih obsojenec vkrivicil; potem stopi naj imenitniši mož iz zбора ali tisti, kterege je obsojenec razžalil in mu odreže konec nosa, ga pomoči v limonini sok, in ga sné kakor ostrico (austrigo); za tem pristopi drugi, ki mu odreže kos lica, in ga ravno tako sné; za tem pride tretji, ki mu iz dlana izreže mesó in ga ravno tako povžije vpricho revnega terpinca in vsega zбора. Potem pa še plane, kdor koli more blizo priti, čez reveža, in mu izrezuje naj bolji kos mesa iz rame, stegna itd. Kolikor huje je po misli peslajnarskega naroda hudodelstvo bilo, in kolikor huja je jeza bolj veljavnih Battanov do njega, toliko dalje mesarijo reveža. Tega mesarstva pa se vdeležvajo le možki in starejše žene.

Kako spomlad čedalje merzleja prihaja.

Dr. Berigny v Versalji (Versailles) na Francozkem je razglasil zanimiv popis, v katerem po natančnih zapisih dokazuje, kako poslednjih 8 let vreme mesca maja

ški Geil, odtod more biti begeistern, pomočiti = pognojiti? Tudi bled pomeni toliko kot jezero; bledsko (blejsko) jezero je toraj pleonazm; keltiški bel = Morast (Adelung „Aeltere Gesch. der Deutschen“ 247), nemški belt, zato der grosse Belt, der kleine Belt. Razumek vode tudi izrazuje ime reke Glone (Glan), poljski: glona, gloma, die Flüssigkeit, zato imena vasi v mokrih krajih: Glonje, Glonjice, v Glonjah.

¹⁾ Grimm „Gesch. der deutsch. Sprache“ str. 82, 83.

²⁾ Pott „Etymologische Forschungen“ II. 407.

(velikega travna) čedalje merzleje prihaja, in da letošnji maj je bil naj merzleji poslednjih 9 let. Srednja toplota mesca maja (naj prijetnišega pomladanskega mesca) leta 1847 je bila nekaj ($\frac{4}{10}$) čez 15 stopinj, leta 1848 tudi nekaj ($\frac{7}{10}$) čez 15, leta 1849 tudi 15 (in $\frac{1}{10}$), leta 1850 nekaj ($\frac{7}{10}$) čez 12, leta 1851 nekaj ($\frac{3}{10}$) čez 11, leta 1852 nekaj ($\frac{6}{10}$) čez 14, leta 1853 nekaj ($\frac{1}{10}$) čez 13, leta 1854 nekaj ($\frac{2}{10}$) čez 12, — letos pa le nekaj ($\frac{9}{10}$) čez 10 stopinj.

Smešnice.

— Neki Anglež, ki se s svojo sestro nikakor zastopiti ni mogel, ji je na smertni postelji dvě sto tolarčkov zagotovil, pa s tem pristavkom, da se ji ne smejo ob njenem življenji izplačati, ampak po smerti, da bo spodobno pokopana.

— V Bremnu je zdravnik Kurici Kord imel v navadi reči: „zdravnikom se pripisujejo trojne lastnosti: prva je angelja, kadar pervikrat k bolniku pride, ki ga v svojih težavah že komaj pričakuje; druga Boga, če je njegovo zdravilo pomagalo in bolnika smerti otelo; tretja pa vruga, kadar svoj zaslužek terja“.

— Kako se kaj imate? je bil neki siromak vprašan, ki je zmiraj dobre volje in vesel bil. „Prav dobro“ — odgovori; imam česar potrebujem, in še nekaj čez“. Kaj se čudite? Ni laž; vam rečem, kar potrebujem, imam: usta — in še nekaj čez — nos.

— Neki kmet na Švabskem gré iz mesta domú in doide šolarja na poti, ki je ravno iz šole šel. „Ej, dečko, šolarji se vendar morete dosti v šoli naučiti, povej ti meni, kaj?“ Nič — odgovori fantič brez pomišljenja. — Kako to da ne? — Nas je preveč v šoli, in gospod učitelj imajo zmiraj dosti samo z nabijanjem opraviti.

— Neki mesar je bil kratkoviden in je tedaj zmiraj očale nositi mogel. Primeri se pa, da jih enkrat, gredé na sejm v bližnji terg, zgubi. Prosi svojega soseda, da mu naj svoje posodi. Te so pa vsako stvar tako poveličale, da je mesar troje telet za tri pitane vole kupil.

— Godeci se zberejo na plesišču, enega pa ni. „Ajdmopo-nj, ker brez njega nič početi ne moremo“. Kmalo do njegove kočje dospejo, in ga zbudi. Kaj hočete, za Boga! tako kasno ponoči? Jez nikamor ne grem necej več, ne za milijon ne“. — No — reče eden izmed godcev: Idi brate! vsak bo dobil 30 krajcarjev. — „To je pa kaj druzega“, reče, se napravi in gré z njimi. Posl. Poljanski.

Novičar iz avstrijskih krajev.

Iz Beluna na Laškem. K. — 16. dan p. m. se je nenadoma kolera v tukajšnje izrejalische tako hudo privlekla, da je v 24 urah 59 soldatičev za njo zbolelo, od katerih jih je v kratkem 28 pomerlo. Res strašen je bil pogled, viditi nesrečne otročice v velicah bolečinah se zvijati; vsa njim izkazana skerbna pomoč od gospod zdraviteljev, učiteljev in služabnikov je bila zastonj. S temi, kateri so nam zdravi ostali, smo jo hitro v grad pobegnili, ki pol ure od mesta na nekem hribcu leži, kjer se še zdaj najdemo. Vsi drugi pa, katerim je strašna bolezen prizanesla, so se podali domú na Laško in Primorsko in tudi v Ljubljano. Tudi v mestu je že 24 oseb za kolero umerlo, veliko pa jih bolnih leži pod varstvom zdraviteljskim.

Iz okolice varaždinske 6. julija. V. — Pri nas že režžanjejo, neizrečeno lepa je, škoda le, da nektore njive je nekoliko toča pomlatila bila; pšenica je tudi lepa, al ne tako kakor rež; turšica pa tako lepo stoji, da je je le veselje gledati, in ljudje je hembraj veliko sejejo; so pa bolj pametni za to reč, kakor Kranjci, ki zamaknjeni v svojo nevarno ajdo v lastno škodo zanemarjajo turšico. Murbinega drevja po Varaždinu in okoli veliko raste; terta, pravijo, tudi ni preslaba.